Η κριτική του καθαρού λόγου

Κριτική ανθολόγηση για την ποίηση του Βάλτερ Πούχνερ

Μιχάλης Γ. Μερακλής, «Για τους φίλους της ποίησης», Βάλτερ Πούχνερ, *Ηλιάδα. Φάος ορώ. Ηλιακή ανθολόγηση*, Αθήνα, Τάδε έφη 2017, σελ. 11-15
(http://diastixo.gr/epikaira/psigmata/2632-filoi-poihsis-meraklis.
Δημοσιεύτηκε 10 Ιουνίου 2014).

Έχω έναν φίλο ακριβό. Ήρθε από ξένο τόπο, αλλά αυτός εδώ ο τόπος τον μάγεψε. Κι έγινε μόνιμος κάτοικος και πολίτης του.

Είναι, τολμώ να πω (με τη μεσογειακή μου υπερβολή), μανιακός με την εργασία. Εκείνος θα έλεγε πως απλώς οφείλει να κάνει το καθήκον του, να φέρει εις πέρας το έργο που αναλαμβάνει. Όλα, πολλές φορές και τα πιο δύσκολα θέματα και, κατά τον εθισμό της ελληνικής δημόσιας γραφειοκρατίας, περίπλοκα και χρονοβόρα, τα διεκπεραιώνει γρήγορα και στην εντέλεια. Και είναι ακόμα, το επιτυγχάνει να είναι, έστω και αν μέσα «τα σπλάχνα του ποτέ δεν ησυχάζουν», εντυπωσιακά φλεγματικός, μπορεί και δείχνεται ψύχραιμος ώς την απάθεια.

Αυτός εντούτοις ο άνθρωπος γράφει ποιήματα, μάλιστα κατά τρόπο πληθωρικό. Πληθωρικό ως προς τον αριθμό, όχι ως προς τα ποιήματα καθαυτά, απεναντίας˙ πολλές φορές είναι ολιγόστιχα! Όπως το εξής δίστιχο:

Τα δύσκολα πιο δύσκολα
ακόμα χωρίς την ομορφιά.

Πράγματι, όπως ομολογεί, είναι «σκλάβος του όμορφου παντοτινός».

Αυτή η εντυπωσιακή ευφορία μπορεί να έχει ως (συμπληρωματική, τουλάχιστον) αιτία την ομορφιά αυτού του τόπου, του τόπου καθ' εαυτόν. Όχι εξάπαντος και των ανθρώπων. Οι άνθρωποι είναι παντού, σε όλους τους τόπους. Στην άμεικτη ομορφιά καταφεύγει, προσφεύγει και εμψυχώνεται.

Κατόρθωσα να μου εκμυστηρευθεί την ποιητική ενασχόλησή του, την οποία σχεδόν το σύνολο των συναδέλφων και γνωστών του αγνοεί. Και θέλω, εν αγνοία του, να δώσω ένα ελάχιστο δείγμα της γραφής του. Αργότερα ίσως επανέλθω μιλώντας σφαιρικότερα για την ποίησή του, γιατί με στενοχωρεί (τον αδικεί) το ακόλουθο τρίστιχό του:

Και ποιος θα τα αντιγράφει και πού;
Και ποιος θα τα διαβάσει και πότε;
Δεν με ενδιαφέρει. Γράφω τώρα.

Λατρεύει, όπως είπα, την ελληνική φύση, από την οποία αντλεί δύναμη και αγάπη ζωής. Η ομορφιά αυτή μεγαλύνεται το καλοκαίρι:

Σε κάθε καλοκαίρι υπάρχει
μια φάση που ροδάνι ρέει
το μελάνι και φτερούγες
βγάζουν ακόμα και τ' αυτιά.

Σε κάθε καλοκαίρι μια φάση
περνάει το έξω των πραγμάτων
στα σπλάχνα της ουσίας πάει

και καταλύει τα δεδομένα.

Σε κάθε καλοκαίρι ώρες
που το χέρι δεν προλαβαίνει
κι όλα μουσική γίνονται
ό,τι και να αγγίξεις.

Αλλά τώρα δεν μπορώ άλλο.
Σκοτείνιασε, η δεξιά πονάει
άσε τους σκύλους να γαβγίζουν
δεν έχεις μόνο συ δικαιώματα.

Και, βέβαια, πρωταθλητής του ελληνικού θέρους είναι ο Ήλιος. Έχω πει την ελληνική λογοτεχνία (πρωτίστως την ποίηση) ηλιοκεντρική. Μένοντας στους νεότερους χρόνους, μνημονεύω ενδεικτικά τα ονόματα: Κάλβος, Παλαμάς, Σαραντάρης, Ρίτσος, Βρεττάκος, Ελύτης, Σεφέρης. Δίπλα στους στίχους και τα ποιήματα αυτών των ποιητών, όπως και αναρίθμητων άλλων, τοποθετώ σαν, ίσως, το στοχαστικότερο μέσα στην υπέροχη διαύγειά του και γλυκυθυμία του, το ακόλουθο ποίημα του φίλου μου:

Νέο το ξανθό παλικάρι ντροπαλό κρύβεται
στα σύννεφα και σουφρώνει τα φρύδια αστραπές
με ματιές και γροθιές χτυπάει τα βουνά και βοούν.
Αλλά είναι Αυτός, ο εκλεκτός του καιρού, η ψυχή
τον βλέπει στον πορφυρό το θρόνο της μεγάλης μέρας
κι ας βάλει πέπλα υγρά γύρω από τον κοιτώνα του
το θείο βρέφος που τόσο το περιμέναμε χρονιά
ολόκληρη γεννήθηκε και το μήνυμα πρώτα τα πουλιά
μεταδώσανε στα σαμιαμίδια και τις γκουστερίτσες
και ψέλνουν ολομερίς τα τζιτζίκια όσο κρατά
η βασιλεία του φωτός. Και τι που μπουμπουνίζει
κι απειλεί πένθος θυμωμένο φοράει ο ουρανός
και τι που ψύχρα ανάρμοστη γλιστράει στα δέντρα
ανάμεσα και μελαγχολεί η θάλασσα σκοτεινή
και τι που στις ακροθαλασσιές τα καβούρια μόνα τους
διαφεντεύουν τον τόπο δίχως τις παιδικές φωνές;
Όνειρο καλοκαιρινής ημέρας θα ρίξει τα ιμάτια
ο νέος και ολόγυμνος θα θαμβώσει το σύμπαν
ξανθέ, παραδινόμαστε στη φωτεινή βασιλεία σου
πόλεις χτίστηκαν για σε σε απόκρημνες κορυφές
και ναοί και βωμοί εκεί που πλέον ο αέρας λείπει
γιορτή και πανηγύρι η ανατολή σου, αιματηρή τραγωδία
η έξοδος με θάνατο επί σκηνής και χορικά τραγουδισμένα
όλο ποίηση από τον πόνο του αποχωρισμού της ξενιτιάς
στον Κάτω Κόσμο επιτάφιος γόος και κοπετός.
Και κάθε μέρα, φωτοστεφανωμένε, ανάσταση και λαμπρή
και κάθε μέρα το πρόσωπό σου φως ανοίγει
τις πύλες της νύχτας και εισέρχεται νικητής
στα μαύρα κενά της απουσίας σου που οι αναμνήσεις
ανθούν νυχτολούλουδα και τα όνειρα κεριά ανάβουν

στη μνήμη του εκλεκτού που θα έρθει και πάλι.
Καλωσόρισες, χρυσοφορεμένε αυθέντη του φωτός
των έργων προστάτης που τον ιδρώτα στεγνώνει στα μέτωπα
φοβίζει τις σκιές και δίνει υπόσταση σ' όλα τα πράγματα.
Χαίρε της ημέρας αυτοκράτορα που τη θέα διαφεντεύεις
ορίζεις τα ορατά κι αποκαλύπτεις της νύχτας τα καμώματα
γελοία φαντάσματα τα διασκορπάς και στο βυθό χάνονται
ίσκιοι που το σκότος τούς γεννά και πάλι τους καταπίνει.
Καλώς μας ήλθες, κατακλυσμέ νοητέ των χθονίων
κατακτητή των κατακομβών των κρυφών της ψυχής
ρίξε τις ρομφαίες τις πύρινες στις φιδοφωλιές
σε ερπετά που μας σέρνουν σε σκουλήκια που μας τρων
άνοιξε το στέρνο να δεις η καρδιά πώς πάλλεται
και πώς παλεύει να ζεστάνει την ψυχρή λογική
να δώσει βάση ζωντανή τα σχέδια να πραγματοποιούνται
μικροί ήλιοι μέσα μας που τρέμουν σαν το κερί
μόλις της μοίρας η αναπνιά απρόσεκτα τα πλησιάζει.
«Χρυσό της Εσπερίας μήλο» (2009)

Μιχάλης Γ. Μερακλής, «Εισαγωγή», Βάλτερ Πούχνερ, *Δοκίμια για τον ουρανό. Εκλογές ποιήσεων*, Αθήνα, Αρμός 2016, σελ. 7-32.

Ο Βάλτερ Πούχνερ, κορυφαίος θεατρολόγος διεθνώς γνωστός και θεωρητικός της λαογραφίας, είναι και ποιητής. Κάτι που το γνωρίζουν ελάχιστοι, κι απ' αυτούς σχεδόν όλοι, όπως λέμε, εξ ακοής. Δεν επιδιώκει τη δημοσιότητα. Η παρούσα έκδοση είναι μια πολύ περιορισμένη, σε σχέση με το ώς τώρα σύνολο των ποιημάτων του, εκλογή από αυτά.

Ο Πούχνερ στέκει σαν αδιάφορος, όσον αφορά τη φροντίδα της μορφής, τη δεύτερη και τρίτη γραφή.

Πάντως όχι γιατί, όπως έλεγαν καμιά φορά, η φωνή του ποιητή είναι σαν το κελάδημα του αηδονιού, που βγαίνει μια κι έξω από το στόμα του και μας ευφραίνει. Θα έφτανα να πω κάτι ίσως παράδοξο, πως έτσι ο Πούχνερ καταλήγει σ' ένα είδος ιδιάζουσας ποιητικής, η οποία υπερβαίνει τα τυπικά όρια ενός φορμαλισμού, αντιδρώνατας σ' αυτόν.

Αρνούμαι να τα ξαναδώ όλ' αυτά.
Ας τα δει άλλος· ή και κανείς.
Εμένα μ' ευχαριστεί να τα γράφω
πέρασα ώρες γεμάτες και καλές
ας μείνουν μάρτυρες της ευτυχίας μου
και της θλίψης μου κουμπάροι.
Δεν τα πουλάω στα τυπογραφεία
δεν πορνεύομαι σε αναγνώστες
που ξύνουν τα γράμματα να δουν
τι ακριβώς έχει από κάτω.
Τα δικά μου ας μείνουν δικά μου
στον τάφο να μου τα βάλετε
ή στην πυρά αν θέλω να καώ
στάχτη με τη στάχτη στον άνεμο
θα φύγω μαζί με τα παιδιά μου.

(«Αυτά», από τη συλλογή *Φως χαμηλωμένο*, καλοκαίρι 2012).

Τελικά υπάρχει μια κίνηση παλινδρομική μεταξύ αδιαφορίας και ενδιαφέροντος, ως το αποτέλεσμα βαθύτερης αμφιβολίας ή ενός διλήμματος. Αμφισβητεί τη σημασία ή την αξία, ομολογεί εντούτοις ότι στον ίδιο δίνουν δύναμη ή ένα λόγο να αισθάνεται ευτυχής με αυτή τη μορφοποίηση των εσώτερων διαθέσεων και σκέψεών του. Και αυτό αισθάνεται ότι του αρκεί·

Στης ρίμας την όμορφη φυλακή δεν μπαίνω
του στίχου τον έτοιμο οίκο δεν επισκέπτομαι
τσιγγάνος ελεύθερος τους στίχους αλλάζω
να παίζω μελωδίες όπως θέλω εγώ.

(«Τσιγγάνος», από τη συλλογή *Ο δέκατος τρίτος μήνας*, καλοκαίρι/φθινόπωρο 2011).

Κάποιοι στίχοι του με τη θέση αυτή δεν είναι μόνο αυτοκριτικοί· αφορούν και όσους θεωρούν αυτάρεσκα τους στίχους τους, ας πούμε, έτοιμους·

Με λέξεις που δεν ακουμπούν σε πράγματα
δεν μαγειρεύεις σούπα ούτε κάνεις ποίηση
φτιάχνεις κόσμους κενούς χωρίς αγγέλους
και πύργους και πατώματα μα δίχως γυναίκα.

Και οι λέξεις σώματα έχουν, αφή και ύλη.

(«Τα σώματα των λέξεων», από το σύλλογή *Ο δέκατος τρίτος μήνας*, καλοκαίρι/φθινόπωρο 2011.)

Η μορφή δεν τον ενδιαφέρει. Τον ενδιαφέρει όμως η ουσία· αυτή είναι άλλωστε η μόνη που βγαίνει από μέσα. Γι' αυτό η ποίησή του γειτνιάζει με μια στοχαστική ενατένιση της πραγματικότητας που μέσα της ζούμε, ή και που εμείς πραγματοποιούμε, ο καθένας όπως μπορεί και θέλει. Τον ενδιαφέρει η ουσία, που να την περικλείει κι ένας όσο πιο σύντομος, και πάντως ομοούσιος προς αυτήν, λόγος (ο Πούχνερ έχει ιδιαίτερη αγάπη στα ολιγόστιχα, κάποτε τριών ή και δύο στίχων, ποιήματα):

Πάντα έψαχνα για φόρμουλα
λεκτική με τα παραδοσιακά υλικά
που να περικλείει όλα:
αρχή και τέλος και το ενδιάμεσο.

(«Η φόρμουλα», από τη συλλογή *Ο δέκατος τρίτος μήνας*, καλοκαίρι/φθινόπωρο 2011.)

Με τη φράση: «με τα παραδοσιακά υλικά» νομίζω πως εννοεί: όχι με τους εκζητημένους τρόπους της μοντέρνας ποίησης, αλλά και πως τρέφει κάποιαν επιφύλαξη για την «ουσία» των σύγχρονων θεωριών στην περιοχή ορισμένων επιστημών του ανθρώπου (μολονότι τις γνωρίζει όσο λίγοι· ίσως γι' αυτό τρέφει και μιαν υποψία για την «ουσία» τους).

Ουσία περιέχει π. χ. αυτό που λέει κάπου, υπερασπιζόμενος, θα έλεγα, το εκ πρώτης όψεως παράδοξο φαινόμενο, να γράφει ποιήματα και να μην τα δημοσιεύει: «κανείς δεν είναι μόνος όταν σκέφτεται» (ο Πούχνερ γράφει τα ποιήματά του όχι

απλώς με το αίσθημα αλλά, κυρίως με τη σκέψη). Αντίθετα οι συντροφιές (το σημειώνει αρκετές φορές) σε απομονώνουν και σε απαξιώνουν.

Έτσι, με την πιο πάνω εννοούμενη συντροφιά του, επιστρέφει συχνά στην αποστροφή του προς τη δημοσιότητα των γραπτών του, αλλά κι αυτής της ποιητικής γραφής του, όταν η ίδια η σκέψη του ωθεί προς την αναγνώριση της υπεροχής (ή και της μοναδικότητας) της βίωσης της φυσικής ζωής:

...Ποτέ πια! ώς εδώ και μη παρέκει
αρκετά τα ορνιθοκαλίσματα
ζήτω το άγραφο, η άμεση ζωή,
να ζήσουν τα δέντρα, άσπρο το χαρτί!...

(«Άναρθρος αποχωρισμός», από τη συλλογή *Δειλά δειλινά*, 2008.)

Οπωσδήσποτε αυτό είναι πιο πολύ μια έκρηξη. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν μπορεί να φιμώσει διαρκώς τον εαυτό του, να μην εκφράζει ό,τι βαθύτερα τον συγκινεί και θέλει, ό,τι γενικότερα του ασκεί δυνατή πίεση από μέσα. Σε τέτοιες στιγμές είναι ένας ανακουφιστικός τρόπος εξομολόγησης σε κάποιον (η εξομολόγηση είναι μια μορφή συνομιλίας που επιζητεί την αποφόρτιση από ένα ψυχικό βάρος). Ακόμα κι αν η συνομιλία γίνεται με τον εαυτό μας, όπως λέει ο Πούχνερ (θυμάμαι τώρα το ωραίο βιβλίο της ξεχωριστής συγγραφέα με το ψευδώνυμο Άλκης Θρύλος, *Συζητήσεις με τον εαυτό μου*, 1961).

Να ήξερα να προσεύχομαι.
Τόσα πράγματα θα είχα να πω
σ' αυτόν που πάντα ακούει
μα δεν απαντά.

Να ήξερα να τραγουδώ.
Λύρα θα ήμουν όλη μέρα
και η ζωή θα αντηχούσε
απ' τη φωνή μου.

Να ήξερα να πιστεύω.
Όλα θα ήταν καλοδεχούμενα
γιατί θα είχαν νόημα
τώρα δεν έχουν.

Μυρμήγκι σ' ένα λαβύρινθο
εργάζομαι δίχως σκοπό
και βλέπω τους άλλους
τα ίδια κάνουν.

(«Να ήξερα», από τη συλλογή *Χρυσό της Εσπερίας μήλο*, καλοκαίρι 2009.)

Η επιθυμία του (που τη θεωρεί ανεκπλήρωτη) να ήξερε να προσεύχεται, να τραγουδά, να πιστεύει, παίρνει και μια διάσταση δραματική με το μεγάλο πλήθος ποιημάτων που γράφει, κατά κανόνα τα καλοκαίρια, σχεδόν απομονωμένος σ' ένα χωριουδάκι ενός απ' τα ποδάρια της Χαλκιδικής και στο Πήλιο. Σταματά, τα βλέπει και αναρωτιέται:

Ποιος θα τα μαζέψει όλα
αφού εγώ ο ίδιος δεν μπορώ;

(«Βιογραφία», από τη συλλογη *Στο νήμα δίχως νόημα*, 2010.)

Εξάλλου επισημαίνει και κάτι, απαισιόδοξο οπωσδήποτε, που θέτει σε αμφιβολία τη γραφή ποιημάτων:

Τόσα λέγονται, τόσα γράφονται
μα ποιος τα διαβάζει τα παλιά;

(«Έρευνα», από τη συλλογή *Στο νήμα δίχως νόημα*, 2010.)

Και είναι βέβαια γεγονός, ότι όλοι, απαξάπαντες, γινόμαστε από κάποια στιγμή αναπότρεπτα παλιοί, μαζί με τα όποια έργα μας. Λέμε (και το πιστεύουμε κάποιοι ειλικρινά), ο Όμηρος, ο Αισχύλος, ο Σολωμός, καθώς και πάρα πολλοί άλλοι, είναι μεγάλοι· όμως πόσοι τους διαβάζουν;

Αυτού του είδου η λήθη θα ήταν ένας ακόμα λόγος να μη γράφει:

...Κι όσοι με ξέρετε, θα ξεχάσετε
η λήθη πάντα κερδίζει τη μνήμη
και τα γραπτά μου αφήστε τα, αφήστε τα
αυτά έχουν τη δική τους μοίρα
που κανείς δεν μπορεί να την ξέρει
θα με αρνούνται και εκείνα
θα υπηρετήσουν άλλα αφεντικά,
ονόματα είναι, μόνο ονόματα
και κόκαλα, μόνο κόκαλα
και αέρας πολύς και χρόνος.

(«Απολογία», από τη συλλογή *Ο δέκατος τέταρτος σταθμός*, καλοκαίρι 2012.)

«Η λήθη πάντα κερδίζει τη μνήμη», λήθη περνά πάνω από τη μνήμη και τη νικά. Όμως πάνω κι από τη λήθη, όσο και αν είναι ισχυρή, περνάει (κι αυτό μπορούμε ίσως να το πούμε αισιόδοξο) και νικά η πανίσχυρη, ζωτική ορμή προς ανακοίνωση. Ανακοινώνω (αυτό μπορώ να το κάνω και γράφοντας) σημαίνει ζω.

Ακόμα και στα μεγαλύτερα ποιήματα θα έλεγα ότι τρόπον τινά εγκιβωτίζονται στίχοι που μπορεί κανείς να τους δει και αυτονομημένους, σαν καίριες ρήσεις. Όπως: «Θα μας λείψουν τα χελιδόνια, όχι εγώ σ' αυτά» («Τοπίο μέσα στο τοπίο»).

Ότι οι ποιητές επαναλαμβάνονται, είναι αναμφισβήτητο. Και είναι κι αυτό ένα αγώνισμα, να επαναλαμβάνει ο ποιητής τα ίδια πράγματα με διαφορετικό κάθε φορά τρόπο.

Υπάρχουν ωστόσο ποιητές, που βλέπουν την επανάληψη και ως ένα θέμα και ζήτημα καθ' εαυτό, όχι ως ζήτημα τεχνικό. Το βλέπουν ως αντικείμενο στοχασμού, μοιάζει να θεωρούν την επανάληψη σταθερά παρούσα στη ζωή και στην ιστορία, όπου πολύ σπάνια συναντούμε παγιωμένες οριστικά καταστάσεις. Ο Γιάννης Ρίτσος χειρίζεται το θέμα τούτο σ' ένα ποίημα με τίτλο «Μέσα συγκοινωνίας» (και διόλου μόνο σ' αυτό), γραμμένο τα βασαντιστικά γι' αυτόν χρόνια 1969-1970. Ας μου επιτραπεί να το μεταφέρω εδώ ολόκληρο:

Πολλά σημεία, με την επανάληψη, παίρναν μιαν άλλη σημασία από νύχτα σε νύχτα, από πράξη σε πράξη· το ίδιο και οι λέξεις λίγο λίγο υποσκάπτονται, κοινώνονται· μέσα στο κοίλωμά τους ηχεί με καθαρότητα η αοριστία του χρόνου και του δρόμου όταν περνούν τ' αμάξια του ανθοπώλη, του ψαρά, του οπωροπώλη κατάφορτα άνθη ή ψάρια ή καρπούς· και τ' άλλο τ' αμάξι, το μαύρο, με τους ωχρούς κοιμισμένους, προχωρώντας προς το αιώνιο ήσυχα, ευγενικά, γιατί ακριβώς κοιλώθηκαν οι λέξεις όπως η τέλεια μνήμη, μ' ένα σφαιρικό περίβλημα, όπου κάθε πορεία είναι ένας κύκλος, κι οι νεκροί επιστρέφουν στο στίγμα της ανάστασης (πού 'ναι ο λόγος του ανθρώπου) κρατώντας τη λαμπάδα, τη σιωπή, την άσπρη ταινία κι ένα ρόδο – μέσα στο ρόδο είναι ένας σκαραβαίος πιτσιλισμένος γύρη.

(Από τη συλλογή *Χειρονομίες*, 1972)

Στο μάλλον δυσκολονόητο αυτό ποίημα ο Ρίτσος περιγράφει, νομίζω, σχεδόν μια ματαιότητα· την υπαινίσσεται με «την αοριστιά του χρόνου και του δρόμου (της δράσης μέσα στη ζωή), «όπου κάθε πορεία (τελικά) είναι ένας κύκλος»· τον σχηματίζουν κάθε φορά οι πορείες, αρχίζοντας από ένα σημείο και καταλήγοντας σε ένα άλλο, στο οποίο κλείνουν τον κύκλο (σχεδόν φαύλο) οι θυσιασμένοι (εις μάτην), περιμένοντας, «επιστρέφοντας» στην προσδοκία της «ανάστασης», που δεν έρχεται· παρά ταύτα αυτή η μεταφορικά, κοινωνικά εννοούμενη ανάσταση είναι «ο λόγος του ανθρώπου».

Τον Πούχνερ απασχολεί συχνά το ζήτημα της επανάληψης· δεν εννοώ φιλολογικά, λογοτεχνικά, αλλά, θα έλεγα, βιοθεωρητικά, ακόμα και κοσμολογικά. Και, στο επόμενο ποίημα τουλάχιστον, αισιόδοξα:

Κάθε επανάληψη νέα αρχή
ξαναγεννιέται το τελειωμένο
το ξοφλημένο παίρνει νέα ζωή.
Κάθε επανάληψη ανάσταση
ο θάνατος του παλιού σπόρος
ο κύκλος κυλάει απ' την αρχή
ώς τον επόμενο γάμο.

(«Επανάληψη» από τη συλλογή *Στάλες και Σταλάγματα*, χειμώνας/άνοιξη 2010/11.)

Είναι σχεδόν συγκινητική η νοηματική γειτνίαση των στίχων αυτών με τους στίχους του Ρίτσου. Διαφέρει (όχι όμως απόλυτα) η κατάληξη της σκέψης. Ο Πούχνερ είναι εδώ απερίφραστα αισιόδοξος. Ο Ρίτσος, παρά τη βαθιά μελαγχολία του των χρόνων εκείνων, αφήνει εντούτοις και την αχτίδα μιας ελπίδας στην ανάσταση των νεκρών, μ' άλλα λόγια του ωσεί νεκρού οράματός του. Αλλά και του Πούχνερ η αισιοδοξία δεν μένει άτρωτη, γίνεται σχετική· ξέρει καλά σε ποιο κόσμο ζούμε:

Θα έρθουν άλλοι κι άλλοι
και τα ίδια και τα ίδια θα λέν'
με τα ίδια λόγια ή και μ' άλλα
απ' τους παλιούς που έχουν φύγει·
κι αυτοί τα ίδια έκαναν
κι εγώ τα ίδια κάνω.

(«Τα ίδια» από τη συλλογή *Φως χαμηλωμένο*, καλοκαίρι 2012.)

Ένα άλλο σχετικό με την επανάληψη ποίημα μάλλον επιχειρεί να συναιρέσει, να κάνει ένα τα υπέρ και τα κατά του φαινομένου:

Με το ένα έρχεται και το άλλο
και το άλλο χέρι χέρι γαϊτανάκι
και κυκλοφέρνουν γύρω γύρω
ώσπου να ζαλίζομαι και ξεχνώ
ποιο ήταν το πρώτο στο ξεκίνημα
τώρα εντάχθηκε μέσα στο χορό
το τέλος κιόλας την αρχή κατάπιε.

(«Το ένα και το άλλο», από τη συλλογή *Φως χαμηλωμένο*, καλοκαίρι 2012.)

Νομίζω πως μάλλον είναι λάθος να διακρίνουμε τους ποιητές σε αισιόδοξους και απαισιόδοξους. Εξ ορισμού οι ποιητές δεν είναι αισιόδοξοι. Το μόνο που μπορεί να κάνει κάποιος είναι ίσως να παρατηρεί την έκταση της απαισιοδοξίας. Ασφαλώς π. χ. ο Καρυωτάκης είναι πλήρως απαισιοδοξίας. Στο άκρως αντίθετο μπορούμε να βάλουμε π. χ. τον Άγγελο Σικελιανό. Μια άλλη παρόμοια περίπτωση απαισιοδοξίας αποτελεί ο Καβάφης.

Ο Πούχνερ δεν είναι βέβαια ξετρελαμένος από τη χαρά της ζωής. Υπάρχουν ποιήματά του, ή και τα ποιήματά του όλα, που σε προϊδεάζουν για την παρουσία μιας αντίθεσης, που δεν είναι πάντως δραματική ως τέτοια, ούτε συνιστά επίσης μια «παλίντονον αρμονίην». Το χαρούμενο (κάποτε και ευδαιμονικό, όπως θα δείξω πιο κάτω) και το πικρό, το άσπρο και το μαύρο υπάρχουν ως δύο αυτοδύναμα δεδομένα, σε μια, θα μπορούσα ακόμα να πω, επανάληψη αλληλοδιαδοχής. Φυσικά γνωρίζει, όπως όλοι μας, ότι υπάρχει ένα τέρμα· που δεν τον τρομοκρατεί, ίσως μάλιστα μερικές φορές δίνει και μιαν άλλη ένταση στη ζωή, και την ομορφαίνει ως ένα πολύ ενδιαφέρον δράμα που παίζεται μέσα του, κι ας είναι κάποτε καθαυτό φριχτό:

...Προαίσθημα μέσα στα συναισθήματα
πως πίσω απ' τη φωτογραφία της ζωής μας
εικόνα άλλη βρίσκεται αόρατη
ανείπωτα όμορφη και φρικτή
που στον ύπνο μάς τρομάζει
και σκιάζει τις πράξεις μας
ίσως όμως αυτή δίνει το νόημα
που μαζεύει τα τόσο σκόρπια.

(«Μέσα» από τη συλλογή *Λόγος ολοκόκκινος*, άνοιξη/καλοκαίρι 2005.)

Υπάρχει η ζωή μας, υπάρχει και το τέρμα, που μας εισάγει σε μίαν αιωνιότητα, έστω την αιωνιότητα της απουσίας:

...Το αιώνιο και το της στιγμής κι εμείς
κάπου ανάμεσα χαμένοι μήτε το ένα
μήτε τ' άλλο προφταίνουμε...

(«Πράματα και θάματα», από τη συλλογή *Φωτοβόλος*, καλοκαίρι 2006.)

Ωστόσο ο ποιητής μας, έχοντας ασκηθεί σε μια φιλοσοφικού είδους νηφαλιότητα, θέλει το κενό εκείνο της αιωνιότητας και να το κατοικίζει, έστω με σκιές (οι αρχαίοι

Έλληνες μιλούσαν για ένα τόπο, στον οποίο, όποιοι εισέρχονταν, έχαναν τη σκιά τους· κατ' αντιστοιχίαν, όπου υπάρχουν σκιές, υπάρχουν και σώματα, κατά κάποιον τρόπο ζωντανά...):

...θα συναντηθούμε πάλι σεβαστές σκιές
που με ακολουθείται εκεί θα δώσω
λόγο για ακάμωτα και καμωμένα
όταν θά 'χω απαλλαγεί απ' το σώμα
που με στενεύει και μ' ενοχλεί...

(«Το πατρικό σπίτι», στη συλλογή *Φωτοβόλος*, καλοκαίρι 2006.)

Θαρρώ ότι πιστεύει ο ποιητής σε κάποιαν αθανασία, όχι οπωσδήποτε χριστιανική ή όποιας άλλης θρησκευτικής εκδοχής. Αλλά τον συγκινεί (ακόμα και τον στηρίζει εδώ που υπάρχει) ν' αφήνεται σε κάποιες (ζωηφόρες, ίσως) ενοράσεις, σε κάποιες μεταφυσικές διαισθήσεις της φαντασίας.

Επιχειρεί και κάτι ακόμα (ή μάλλον αυτό το κάτι έρχεται αφ' εαυτού και εισχωρεί μέσα του βαθιά). Μολονότι τα γινόμενα τον διδάσκουν, και το έχει μάθει ο ίδιος καλά, ότι και τα μέλλοντα να γίνουν θα είναι όπως τα άλλα, ανακαλύπτει την ομορφιά (ή πιο καλά αυτή του αποκαλύπτεται), ακόμα κι αν αυτή συνυφαίνεται με το φρικτό (βλέπε και πιο πάνω το ποίημα «Μέσα»). Ήδη ο Όμηρος είχε πει ότι η πανώρια Ελένη προκαλούσε ρίγη φρίκης (*Ιλιάδα* Τ 325: «είνεκα ριγεδανής Ελένης Τρωσίν πολεμίζω»).

Αλλά δεν πρόκειται διόλου μόνο για τη φρικτήν ομορφιά προσώπων, γεγονότων, βιωμάτων. Είναι το *ελληνικό φυσικό τοπίο*, που απέναντί του στέκεται αξεδίψαστος εραστής του ο Πούχνερ. Και τότε μια ευδαιμονία τον πλημμυρίζει, κι αυθόρμητα δέχεται μόνο στην ομορφιά αυτή διά βίου να «σκλαβωθεί». Παίζοντας, υποθέτω, με τον τίτλο ενός πολύ γνωστού βιβλίου του Κώστα Βάρναλη (*Σκλάβοι Πολιορκημένοι*), δίνοντας κιόλας ένα κριτικό τόνο στο δεύτερο στίχο ενός δίστιχου ποιήματός του, εκμυστηρεύεται:

Σκλάβος του όμορφου παντοτινός
δεν κατανοώ τους συγχρόνους μου.

(«Σκλάβος Ελεύθερος», στη συλλογή *Ψίχουλα και ψιχάλες*, χειμώνα/άνοιξη 2009.)

Επειδή έγινε λόγος για την μάλλον σπάνια στους ποιητές αισιοδοξία, θα πω ότι στον Πούχνερ διακρίνεται ένας λελογισμένος στοχασμός, που είτε τείνει προς κάποιαν απαισιοδοξία είτε αισιοδοξεί· δεν ακούγονται εδώ ούτε θηνωδίες ούτε ιαχές θριάμβων, τα αποστρέφεται και τα δύο (μόνο στη σχέση του με την ελληνική, επιμένω, φύση εκδηλώνει μιαν άκρατην ευτυχία, όπως θα δούμε λίγο πιο πέρα):

...Μαρμάρωσε ο καιρός· κι έγκλειστοι
στη διαφανή πέτρα βλέπουμε τη ζωή
να κυλά βουβή παράξενη παντομίμα
βλέπουμε τον εαυτό μας να κάθεται κι αγωνιά
αγάλματα εμείς δίχως δάκρυ κι επιθυμίες
αόρατοι μέσα στο λίθο δίχως συμπαράσταση
κι αγάπη ούτε για τους ζωντανούς εαυτούς μας...

(«Το βάρος των στιγμών», στη συλλογή *Ο ναυαγός της ημέρας*, χειμώνας 2006/07.)

Σχεδόν πάντα όμως ακούγεται ο αντίλαλος της δυσθυμίας αλλαγμένος σε μιαν ήρεμη απαντοχή και για καλύτερες μέρες:

Σταμάτησε ο αέρας να φυσάει.
Ο γλάρος στέκεται άγαλμα
και στα δύο του πόδια.
Και το αύριο είναι εκεί.
Και μετά και άλλο αύριο.

(«Νηνεμία», στη συλλογή *Στάλες και σταλάγματα*, χειμώνας/άνοιξη 2010/11.)

Αν δεν κάνω λάθος, το μικρό αυτό ποίημα είναι σαν μια διακριτική απάντηση στην καβαφική «μονοτονία», όπου «την μια μονότονην ημέρα άλλη / μονότονη, απαράλλακτη ακολουθεί», έτσι που «καταντά το αύριο σαν αύριο να μη μοιάζει».

Είναι και κάποιες, λιγότερες στιγμές, που βλέπει επιτέλους τα έργα μας και τα λόγια μας να είναι παιχνίδι, γίνεται ο ίδιος ένας homo ludens, που «διασκεδάζει» (σκορπίζει) τα σοβαρά προβλήματα της ζωής:

...Άπατρις πάσχω για της πατρίδας τα δεινά
σα στοργικό ψυχοπαίδι·
μα κατά βάθος κι αυτό παιχνίδι είναι
για να περάσει ο καιρός...

(«Αξιολόγηση», στη συλλογή *Στάλες και σταλάγματα*, χειμώνας/άνοιξη 2010-11.)

Το ποιητικό του έργο λοιπόν περιέχει πολλές αντιστίξεις· δεν λέω αντιθέσεις γιατί από χαρακτήρα, βλέπει τη ζωή ως ένα όλο, συνθεμένη με διαφορετικά πράγματα που, μολονότι αντίθετα, τα αισθάνεται απαραίτητα για την επίτευξη της πληρότητας. Όχι μόνο τα χαροποιά, αλλά και τα πικρά έχουν το λόγο της ύπαρξής τους, μπορούν όλα μαζί να εκπέμπουν επιτέλους και μιαν αρμονία. Μια τέτοιαν εναρμόνιση του θανάτου με την ομορφιά των εικόνων που τον περιγράφουν αισθάνομαι στο επόμενο ποίημα:

Στην άκρη του νεκροταφείου
μετράω τα μαύρα κυπαρίσσια
λαμπάδες του Κάτω Κόσμου
κραυγές από βουβά στόματα
από χώματα μαύρα δάκτυλα
που δείχνουν τον ουρανό·
κενός και βαρύς σαν πλάκα
ανώνυμη άγραφη ταφόπλακα
στηριγμένη στα κυπαρίσσια·
τόσο χαμηλά, μόνο τόσο.

(«Νεκροταφείο», στη συλλογη *Στάλες και σταλάγματα*, χειμώνας/άνοιξη 2010/11.)

Την ομορφιά βρίσκουμε ξανά, συνοδευένη τώρα από τη ματαιότητα (ή και αντίστροφα):

Ανθίζουν οι μέρες μαραίνονται
ανοίγουν το πρωί και βράδυ κλείνουν

και από το εύφορο χώμα του χρόνου
λάμπει ωραία η ματαιότητα.

(«Ανθίζουν οι μέρες», στη συλλογή *Κλίμακες και κλιμάκια*, χειμώνας/άνοιξη 2011/12.)

Και ο χρόνος άλλωστε μπορεί κάποτε ν' αδειάσει, τουλάχιστον από έργα στο ύψος του Ανθρώπου. Ο ποιητής έχει γι' αυτό το ενδεχόμενο κάτι αισιόδοξο να προτείνει:

Η άδεια θέα του μέλλοντος
πρέπει να γεμίσει ουτοπίες.

(«Όραμα» στη συλλογή *Στάλες και σταλάγματα*, χειμώνας/άνοιξη 2010/11.)

Ωστόσο ο ποιητής έχει πει για το χρόνο σε σχέση με τον εαυτό του: «τρέφω τον χρόνο με έργα» (στο ποίημα «Τετράγωνο»). Κι ακόμα έχει πει:

Άλλο είναι να κοιτάζεις τον χρόνο στα μάτια
κι άλλο να δουλεύεις μαζί του πλάτη πλάτη.

(«Ο δικός μας χρόνος», στη συλλογή *Κλίμακες και κλιμάκια*, χειμώνας/άνοιξη 2011/12.)

Ο Πούχνερ κάνει εκείνο που έκανε και ο Σωκράτης, υπείκοντας στην εντολή που επανειλλημένα του έδιναν τα όνειρά του: «Μουσικήν ποίει και εργάζου». Μ' ένα ζήλο άκρως εντυπωσιακό, όπως το δηλώνει και το ποίημά του:

Δεν φεύγω αν δεν τελειώσω
κι ας με πηγαίνουν σηκωτό
και ακολουθία από πίσω τα έργα
σκιές χωρίς σκιά, δίχως μάτια, φωνή...

Και το ποίμα τελειώνει έτσι:

...Μα το τέλος είναι φως
αβάστακτο ατελείωτο φως
που ρουφάει σκιές και κορμιά
και μηδενίζει την ύλη.

(«Στιχάκια του τέλους», στη συλλογή *Ο κηπουρός της ερμήμου*, 2013.)

Δίχως τέλος είναι η βούληση για την υπέρβαση κάθε ηττοπάθειας:

Δεν είναι της ώρας να παραπονεθώ
να ρωτήσω για το πώς και το γιατί
να κατηγορήσω κι εγώ τη μοίρα μου
και με τον εαυτό μου να τα βάλω
για το ένα ή το άλλο ή το τρίτο
για το σώμα που με εγκαταλείπει
το μυαλό που υπολειτουργεί
τη ζωή μου όπως διαμορφώνεται
το έργο μου που καθυστερεί
για τα σχέδια τα απραγματοποίητα

αυτά που έγιναν όχι καθώς πρέπει
για τις παραλείψεις τις υπερβολές
τις απροσεξίες τα σφάλματα
και για τα άλλα χίλια δύο –
ό,τι έγινε έγινε, και καλά έγινε
και αν μπορούσε να είχε γίνει αλλιώς
για καλό θα ήταν, για κακό – δεν ξέρουμε.
Δεν είναι ώρα να παραπονεθώ
στον απολογισμό μετρούν τα πεπραγμένα
κι όχι τα κίνητρα και οι αιτίες...

(«Δεν είναι της ώρας», στη συλλογή *Η δεύτερη ευκαιρία*, καλοκαίρι 2012.)

Κάποια θέματα του ανακαλούν, εξ αντιθέτου, αντίστοιχα θέματα του Καβάφη. Ανέφερα σε προηγούμενη σελίδα τη «Μονοτονία». Ο Καβάφης έχει μιλήσει για το καφενείο, δύο φορές. Στο ένα ποίημα («Στου καφενείου την είσοδο») μια στιγμή ο ποιητής είδε ενός εφήβου «τ' ωραίο σώμα που έμοιαζε σαν απ' την άκρα πείρα του να τον έκαμεν ο Έρως» (1904;, 1915). Στο άλλο (από τα παλαιότερα, 1894, 1897 και από τα πολύ γνωστά) τον τίτλο δίνει «Ένας γέρος», που κάθεται σκυφτός και μόνος «στου καφενείου του βουερού το μέσα μέρος» και συλλογίζεται την αφροσύνη του να συγκρατήσει στη νιότη του τις ορμές του θυσιάζοντας τις γήινες χαρές του. Και τα δύο είναι ατομοκεντρικά. Το «Καφενείο» το Πούχνερ δεν είναι αυτοβιογραφικό (τη σύγκριση δεν την κάνω για κανέναν άλλο λόγο, παρά μόνο για να δείξω, ίσως, εμφανέστερα την παρουσία και μιας κοινωνικής διάστασης στην ποίηση του Πούχνερ, που δεν είναι ιδιαίτερα εμφανής και ενδέχεται να παραβλεφθεί από τον αναγνώστη). Το καφενείο εδώ σχεδόν συμβολικά μετατρέπεται σ' ένα πολύ πιο περιεκτικό κοινωνικό χώρο, ίσως και σε μιαν ολόκληρη χώρα ή κι όλες τις χώρες. Και αναφέρεται σε πράγματα δραματικά και ανεπανόρθωτα που γίνονται ή θα γίνουν:

Στου καφενείου των διαφωνιών θαμώνας
πίνω σιωπηλά τον πικρό καφέ
γύρω μου των ηχηρών απόψεων
εκτυλίσσεται η δραματική εξέλιξη
ενώ έξω τα τετελεσμένα γεγονότα
θεριεύουν και θα εισβάλουν
απρόσμενα και βίαια στον καφενέ.
Τότε η σιωπή θα παγώσει τα ροφήματα
οι γλώσσες θα κολλήσουν από το φόβο
κανένας δεν μεθάει πια με το κρασί
και το γκαρσόνι προ πολλού έφυγε.
Τα βλέμματα καρφώθηκαν στην πόρτα
και θα μείνουν εκεί· ώς το τέλος
όταν αυτή πλέον ανοίξει.

(«Το καφενείο» στη συλλογή *Η δεύτερη ευκαιρία*, καλοκαίρι 2012.)

Μια νοηματική συγγένεια βρίσκω με το ωραίο καβαφικό ποίημα «Σοφοί δε προσιόντων», στο οποίο, επίσης, ενώ έρχεται «η μυστική βοή των πλησιαζόντων γεγονότων», «ουδέν ακούουν οι λαοί». Δίνει και ο Καβάφης δείγματα κοινωνικού αισθήματος (μάλιστα για πράγματα που κατά τη γνώμη του, όπως νομίζω, θα

συμβαίνουν πάντα), όταν, για «μια στιγμή», δεν τον αιχμαλωτίζουν οι φαντασίες του, οι αναμνήσεις, τα ινδάλματα της ηδονής («Θάλασσα του πρωϊού»).

Όσον αφορά τον Πούχνερ, υπάρχουν στιγμές, όπου το κοινωνικό αίσθημά του εκφράζεται με τον πιο ευθύ και απλό, όμως έξοχο στην απλότητά του τρόπο:

Άκου: τα βήματα που έρχονται
δεν είναι μπάντα του δήμου μήτε στρατός
δεν είναι άλογα μήτες ελέφαντες τσίρκου
δεν είναι τραίνο που πάνω στις ράγες τρέχει
δεν είναι γίγαντες που απόψη ζητούν εκδίκηση
μα είναι στρατιές παιδιών που χάθηκαν
και ζητούν πίσω από μας τις ζωές τους
και είναι στρατιές παιδιών που θα γεννηθούν
και ζητούν μελλοντική στοργή και ασφάλεια.

(«Βήματα», στη συλλογή *Ο δέκατος τέταρτος σταθμός*, καλοκαίρι 2012.)

Η μέριμνά του για τα παιδιά που θα έλθουν λογικό είναι να προϋποθέτει και μιαν αισιοδοξία, έστω και αν θα πρέπει, αν άρχισει το μέλλον των ανθρώπων ν' «αδειάζει» (βλ. πιο πάνω), να το γεμίσουν με ουτοπίες.

Πάντως, αν κάτι ενθαρρύνει τον Πούχνερ να κρατάει μιαν αισιοδοξία, κύρια αιτία γι' αυτό είναι το ελληνικό τοπίο, περίλουστο απ' το φως που το αγάπησαν και οι αρχαίοι πρόγονοι τόσο πολύ ώστε, οι ποιητές (Όμηρος, Ησίοδος, Τραγικοί) να εκφράζουν μ' αυτό τη ζωή, το ζην· δεν έλεγαν ζω, αλλά *φάος ορώ*. Ο Ανδρέας Κάλβος, που είδε πολλούς ήλιους – στην Ιταλία, τη Γαλλία, την Ελβετία, την Αγγλία – όταν είπε πως η πατρίδα του Ζάκυνθος ξεχώριζε από την Αυσονία, την Αλβιώνα, τα «ένδοξα» Παρίσια, το έκανε γιατί το δικό της φως «επλούτει τα βουνά και τα κύματα».

Οι ποιητές μας και οι πεζογράφοι εξακολουθούν να υμνούν πάντα το φως του ήλιου (έχω πει την ελληνική λογοτεχνία «ηλιοκεντρική»). Όμως κανένας, πιστεύω, δεν δέθηκε με το πάμφωτο ελληνικό τοπίο τόσο δυνατά, υπαρξιακά, μυσταγωγικά, όσο ο Πούχνερ. Είναι τόσος, κυριολεκτικά, ο ενθουσιασμός γι' αυτό, που μετατρέπει την επανάληψη (μίλησα γι' αυτή) σε διαρκή, δίχως τέλος, αγαλλίαση:

...Ναι! τα ίδια και τα ίδια
αν είναι τόσο όμορφα
ίδιες δύσεις ίδιο φως...

(«Ναι!» στη συλλογή *Τα φύλλα της σκιάς*, 2007.)

Έγραψε ποιήματα, που λάμπει μέσα τους η ευφροσύνη και η αγαλλίαση της ψυχής του:

Ώρα της ελπίδας από την Ανατολή
όλα φωτίζονται, νέα και ωραία.
Ο χρόνος σαν πέλαγος αόρατο
καθρέφτης για τις μελλοντικές πράξεις
παιδιά όλοι παίζουμε επάνω στο δρόμο
πεπρωμένο δεν φάνηκε πουθενά.

Ακόμα είμαστε ολόκληροι, ακόμα

η μνήμη σφαίρα και το σώμα ακέραιο
ακόμα το αίμα όλο μέσα στις φλέβες
και ο νους ανοιχτός σαν άγραφο χαρτί.
Μια άλλη υπέροχη μέτα ανατέλλει.

(«A great day», στη συλλογή *Ο δέκατος τέταρτος σταθμός*, καλοκαίρι 2012.)

Γράφει:

Πάλι εδώ και πάντα εδώ
με το χαρτί στο χέρι
και στο μάτι τον τόπο
που μ' αγαπά...

(«Πάλι εδώ και πάντα εδώ» στη συλλογή *Φωτοβόλος*, καλοκαίρι 2006.)

Οι άνθρωποι κατεξοχήν αγαπάμε όποιον μας αγαπά. Αυτό προεκτείνεται και στα πράγματα (αντικείμενα, τόπους). Τα αγαπάμε και αυτά, εφόσον αισθανόμαστε πως και εκείνα μας αγαπούν. Είναι αυτό μια λεπτή και ευαίσθητη έκφραση αμοιβαιότητας της αγάπης, ανάμεσα σε άνθρωπο και σε πράγμα, σχεδόν υπερβατική, και γι' αυτό ξεχωριστά δυνατή.

Τα χελιδόνια φίλοι μου
και τ' αστέρια αδέλφια
η πέτρα σκηρή μάνα μου
και τα δέντρα σπίτια.

Ο ουρανός η θάλασσά μου
με τον αέρα και το αλάτι
και τα βουνά με κρατούν ψηλά
στις ράχες τους επάνω.

Το χώμα μου καταφύγιο
και τελευταία κατοικία
πάντα κρατώ λίγο πάνω μου
ενθύμηση για το μέλλον.

(«Απογραφή», στη συλλογή *Φως χαμηλωμένο*, καλοκαίρι 2012.)

Είναι έκδηλη πλέον η διάθεση μιας συσσωμάτωσης με τη φύση, ενσωμάτωσης του εγώ σ' αυτήν ως να είναι οργανικό στοιχείο της, πολλαπλά κάποτε μερισμένο και μοιρασμένο:

...Μη με αναζητήσετε. Τοπία έγινα
μέσα στο τοπίο, εικόνα αχειροποίητη
σε εικονοστάσι απέραντο εξαφανίζομαι
άγιος άγνωστος και αλάτρευτος, λευκό
το συναξάρι μου και θαύμα μόνο ο ίδιος.
Δεν ήμουν γι' αυτόν τον κόσμο κι έγινα.

(«Με τον πλάτανο στην καρδιά», στη συλλογή *Λόγος ολοκόκκινος*, άνοιξη/καλοκαίρι 2005).

Συνεχώς επανέρχονται στίχοι αυτής της ταύτισης:

Το καλοκαίρι μέσα μου προχωράει
και μπαινοβγαίνουν απ' το στήθος τα πουλιά
και είναι ανοιχτά τα παράθυρα στη θέα
και το κορμί καλό, χωράει όλο τον κόσμο.

(«Καλοκαίρι» στη συλλογή *Ο δέκατος τρίτος μήνας*, καλοκαίρι 2011.)

...ο άγνωστος ζωγράφος δεν με ξέχασε
και τοπίο μ' έβαλε στο τοπίο
που ζωγραφίζω στο μπαλκόνι βραδιάτικα
σταματώντας το χρόνο που τρέχει...

(«Εικόνα» στη συλλογή *Η δεύτερη ευκαιρία*, καλοκαίρι 2012.)

Το θέμα του πίνακα επανέρχεται:

Ο έρωτας του τόπου μεταμορφώνει
και το τοπίο και τον παρατηρητή
ο πίνακας ανοίγει και αγκαλιάζει τον επισκέπτη
και από επισκέπτης μπαίνει μέσα στη ζωγραφιά
και αν το καλλιτέχνημα φυσικό είναι
ο περιπατητής στο περιβάλλον χάνει
την αίσθηση του μουσαφιραίου, αισθάνεται
μέρος της γεωγραφίας, συστατικό στοιχείο
και σε μια δυσεξήγητη μυσταγωγία
επικοινωνεί με την ουσία των πραγμάτων...

(«Τόποι και τοπία» στη συλλογή *Η δεύτερη ευκαιρία*, καλοκαίρι 2012.)

Υπάρχει και μια άλλη συγκινητική μαρτυρία της αγάπης του για τον τόπο, που έχει μια μακρότατη ιστορία, αλλά οι σημερινοί πολίτες μένουν αδιάφοροι, χωρίς μνήμη. Τα μνημεία έγιναν τάφοι:

Του Πέλοπα οι κυρτωμένες πλάτες
της Αρκαδίας τα στητά βυζιά
λευκή η του Ταΰγετου χαίτη
φιδίσια η πορεία του Αλφειού
μυρουδάτος ο μπαχτσές της Μεσσήνης
Μωριά Μωριά στων Βαλκανίων την άκρη
στα βάθη βυθισμένος του πηγαδιού
της Μεσογείου δύτη από μια κλωστή
κρέμεσαι παρ' ολίγο νησί εσύ
σάλπιγγα από πέτρα της ελευθερίας
περιβόλι του έρωτα που στα Κύθηρα
οδηγεί. Για την Τροία ξεκίνησες
γέρε Πέλοπα, Τροία πια δεν υπάρχει
και τώρα κάθεσαι στο παλάτι σου
και τους τουρίστες βλέπεις στη δύση
όπου στο πέλαγος καταβυθίζεται

το φως σου και το φως όλων μας.
Στις Εσπερίδες στραμμένος η Αττική
τις πλάτες σου μοναχά βλέπει.
Ίσως καλύτερα· το πρόσωπό σου
ελιά που έμεινε στο δέντρο.

(«Αττική θεωρία», στη συλλογή *Ο ναυαγός της ημέρας*, χειμώνας 2006/07.)

Δεν υπάρχει πια ο Κωστής Παλαμάς να πει, με όλη τη θλίψη του για την κραυγαλέα κακομεταχείριση των προγόνων από τους σύγχρονούς του Έλληνες, στίχους όπως αυτός από τη «Φλογέρα του Βασιλιά»:

αρχαίοι, που σα να δείχνεστε με κάτι νέο, ω τόποι!

Μιχάλης Γ. Μερακλής, «Σημειώσεις του Μιχάλη Γ. Μερακλής για την ανθολόγηση ποιήσεων Ο φωτεινός ίσκιος (2013/2014», Βάλτερ Πούχνερ, *Ο φωτεινός ίσκιος. Ανθολόγηση ποιήσεων 2013-2014*, Αθήνα, Αρμός 2017, σελ. 7-16.

Της νύχτας τα ναυάγια: Η μελαγχολία σχεδόν τείνει να εγκαθιδρυθεί, με πιο χαλαρές τις αντιστάσεις: *Νοσταλγία, Τα πεύκα, Κίνηση*.

Κι αν δεν φύγει ο χειμώνας
θα βάψουμε το χιόνι πράσινο
και θα φυτέψουμε ηλιαχτίδες
στον μπαχτσέ του σπιτιού.

*

Αυτά τα πανύψηλα πεύκα
εκεί μακριά στο καλοκαίρι
βαθειά ριζώνουν στην καρδιά
ψηλά στο νου απλώνονται
σαν μακρινοί συγγενείς
που τους βλέπουμε μονάχα
σε γάμους και κηδείες.

*

Μία ακόμα ένδειξη ποιητικής τέχνης-τεχνικής:

Ο κρίνος στο ανθρακορυχείο

(τίτλος χωρίς κείμενο)

*

Ο Φωτεινός Ίσκιος: Ο τίτλος υποδηλώνει τη γλυκυθυμία που διέπει την ευαισθησία του ποιητή σ' αυτό τον τόπο (τοπίο), όπου και οι ίσκιοι στο ηλιόγερμα έχουν κάτι απ'

την ανταύγεια του επόμενου ξημερώματος (αυτό μπορεί να εννοηθεί και μεταφορικά-συμβολικά): *Της βραδιάς* και άλλα.

Της βραδιάς τα μαντέματα
της βραδιάς οι οιωνοί
τι θα μας φέρει το αύριο
ποιο θα είναι το ριζικό σου.
...

*

Το «αθάνατο αλάτι» (*Υγρή ποίηση*), – στο αλάτι κάθε τόσο επανέρχεται ο ποιητής, – προσεγγίζει ο ποιητής μ' έναν τρόπο μυστικό, σχεδόν κοσμολογικά ιερό.

*

Πραγματεία και ύμνος για το τοπίο: ένα δεύτερο «σχεδίασμα» για το αγαπημένο του τοπίο, – όπου μ' ένα λαμπρό εύρημα εισέρχεται ο ίδιος μέσα στο τοπίο, γίνεται οργανικό μέρος του και στοιχείου του – ο εσωτερικός σύνδεσμός του μ' αυτό φτάνει στην κορύρωσή του.

Αντάξια «παραλλαγή» του ίδιου θέματος: *Το εξοχικό σπίτι·*

Εκεί που έζησες κάτι άφησες
εκεί που κοιμήθηκες κάτι έχει μείνει
...

Και αλλού (*Δοκίμιο για τον ουρανό*): *Βραδινή ζωγραφιά, Μυστική γιορτή*.

*

Γραφές και αναγνώσματα: περνούν κατ' εναλλαγήν από τη χαρά της δημιουργίας στην παραίτησή του: *προς τι όλ' αυτά...*

*

Νύχτα αναπόφευκτη: μία από τις μαγικά ωραίες ενατενίσεις της νύχτας, που ωστόσο καταλήγει στους τελευταίους δύο συμβολικούς στίχους. Ακόμα: *Μουσικές*, *Τριζόνια και τζιτζίκια*.

*

Η έννοια και σημασία του *Πνευματικού Εργάτη* πολύ συχνά ευτελίζεται.

*

Οι στιγμές, οι ώρες της παραίτησης, απουσίας σκοπού, ενός κενού γίνονται συχνότερες: *Άπνοια, Νηνεμία, Ο ύπουλος νοσηλευτής, Το τρίτο άλογο*.

Χλιμίντρισε το πρώτο άλογο
και κρύφτηκαν τα σκυλιά

...

*

Τελικά το *Ασπρόμαυρο έργο* είναι ο χρόνος ή κάτι που είναι το ίδιο – η ζωή.

Και πάλι στο σημείο της αρχής
την αλλαγή της νύχτας με τη μέρα
...

Βλ. και στο *Ο πολιτισμός της φύσης*: *Η ζωή της ημέρας*.

*

Ο πολιτισμός της φύσης: Ισχυρή, δυνατή ανάγκη του να δοξολογεί και να ευλογεί τον «πολιτισμό της φύσης»: *Οι έξοχες εξοχές*.

Οι έξοχες εξοχές με γοητεύουν
και φίλος με τα δέντρα αναπνέω
του αέρα του πολιτισμού της φύσης
...

*

Ποίημα, εκτός των άλλων, και για την ποιητική του: *Στιχουργικά*.

*

Η μουσική όταν δεν την καταστρέφουν και δεν τη βιάζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, του είναι μια αιώνια (στο μέτρο του βίου του) συντροφιά, απόλαυση και παρηγοριά: *Musica perennis*.

*

Μέσα σε μια γενικότερη αλλαγή, και η αισιόδοξα αποδεκτή επανάληψη, γίνεται πλέον κάποτε πληκτική: *Τα ίδια θέματα*.

*

Υπάρχει και μια σπανιότερη εκδοχή της νύχτας, που σαν "χοντρή αράπισσα" συνθλίβει την ημέρα: *Νύχτα*.

*

Το στίγμα της στιγμής: Δεν σταματά να εκδηλώνει την αγάπη του στην πατρίδα Ελλάδα (στη φύση της, όχι στους ανθρώπους της· οι άνθρωποι είναι παντού ίδιοι), όπου δεν γεννήθηκε, αλλά εκεί "έγινε γεννημένος": *Από δω δεν φεύγω*.

Από δω δεν φεύγω· ούτε σηκωτός.

Στη συλλογή *Φωσφόρος κόσμος*, σε παραλλαγή, στο ποίημα *Ο άγγελος με τη μηχανή*, λέει πως θα πεθάνει θεληματικά εκεί που γεννήθηκε, «στον πάτριο τόπο», όμως μαζί με τις μνήμες της φύσης του τόπου, όπου βρίσκεται τώρα: *Καλοκαίρια της ζωής, της μόνης ζωής που είχα!* Υπαινιγμός εδώ μιας μεταφυσικής (της) μνήμης, ο οποίος δεν είναι απλώς ένα σχήμα λόγου αλλά, ανεξάρτητα και πέρα από τις επιστημονικές εξηγήσεις για τη δημουργία του κόσμου, αποτέλεσμα είναι μιας βαθύτερης σε κάποιους συγκίνησης, που την προκαλεί το μυστήριο του σύμπαντος, όπου τα πάντα θα μπορούσαν να συμβούν, όπως η μνήμη των νεκρών...

*

Σοβαρή ποιητική προσέγγιση της απώτερης ουσίας του υπερρεαλισμού: *Breton*.

Αν έχεις όρεξη μη σταματήσεις
πάρε αμέσως το μολύβι σου
...

*

Λέξεις και διαλέξεις. ένα ακόμα ποίημα ποιητολογικό, βγαλμένο από μια στοχαστική ars poetica: *Η εύθραυστη έμπνευση*.

*

Ξεχωριστή συλλογή θα μπορούσε να προκύψει με μόνο ηλιοκεντρικά ποιήματα· φιλοτεχνεί ο ποιητής και *Σουρραλιστικ(ά) πρωιν(ά)*.

Βγήκε ο παρδαλός ζωγράφος
από τη φωλιά του στο βουνό
...

Η συλλογή αυτή έχει πολλά τέτοια ποιήματα. Βλ. και *Στη Δύση*.

Στη Δύση σταυρώνουν τον ήλιο
και ποτάμι το αίμα χύνεται
...

Το λευκό, το άσπρο ίσως είναι εδώ ένα είδος πνευματικού υπερθετικού του Ήλιου, που τον ίδιο τον θέλει και τον θεωρεί γήινο: *Στο όνειρό μου*.

Ίσως γι' αυτό αγαπά (ή τουλάχιστον αναφέρει πολλές φορές) και τον ασβέστη, κάποτε μαζί με το αλάτι, που το νιώθει σχεδόν ιερό. Βλ. και στη συλλογή *Δυνατές Αδυναμίες*: *Άσπρα*.

*

Φωσφόρος Κόσμος. Ηλιολατρία: *Κόσμος δίχως ήλιο, Πάντων πατήρ ήλιος*.

Ήλιέ μου, φεύγεις πάλι
για να γυρίσεις σελίδα για μας
...

*

Αλλά και σ' αυτόν τον κόσμο, που τον κάνει ευτυχισμένον ο Ήλιος, ο ιός της μονοτονίας, της ματαιότητας, τον προσβάλλει, τον ωθεί να αμφισβητήσει την ύπαρξή του (*λίγος ήμουν, και καλύτερα να μην ήμουν*), το πρόσωπό του, παραβλέποντας το γεγονός πως το πρόσωπό του και σημαντικό υπήρξε και σπάνια ευεργετικό, με έργο που θα μείνει, πρόσωπο που καιρό δεν έβρισκε για να ξεκουραστεί. Πάντως θα ήταν λάθος να πιστέψει κανείς ότι ο Ήλιος (ο θεός του) τον άφησε να καμφθεί, ν' αλλάξει τη γόνιμη, δημιουργική ζωή του.

Ο Πούχνερ είναι μια εκλεκτή περίπτωση «ηρωικού μηδενισμού», όπως τον περιέγραψε ο Καμύ στο δοκίμιό του για τον Σίσυφο και αλλού· το δοκίμιό του έκλεισε λέγοντας ο Καμύ, ότι τελικά φαντάστηκε τον ακαταπόνητον ήρωα του μύθου «ευτυχισμένο». Αυτό ταιριάζει και για τον Πούχνερ, έστω και αν αισθάνθηκε το χρέος να πει την αλήθεια πάντα, με διάφορους τρόπους· όπως π. χ. με τον τελευταίο στίχο του ποιήματος *Η λίγη ύπαρξη*: *η λήθη είναι χαρά, η μνήμη βάσανο·* μετά την πτώση αυτή, έρχεται η ανάβαση, π. χ. σ' ένα χωρίς τίτλο δίστιχο (και τα ολιγόστιχα ποιήματά του αποτελούν ένα μεγάλο μέρος της δημιουργίας του): *Υπέρτατη η αλήθεια της ομορφιάς*. Που έτσι κι αλλιώς τη χαίρεται ζωντανός...

Επιτέλους ο ήλιος δίνει και ένα «μέγιστον» μάθημα, ελπιδοφόρο: στο τέλος κάθε μέρας ο ήλιος πεθαίνει, στην αρχή της επόμενης μέρας ξαναγεννιέται.

Με την πιο πάνω αναφορά στο ζεύγος: λήθη-μνήμη επανέρχομαι πάλι στη μνήμη που διατηρούν οι νεκροί (βλ. προηγουμένως), που θίγει ή, έστω, υπαινίσσεται ο ποιητής υπό το κράτος μιας εξαιρετικά μεγάλης συγκίνησης, αφήνοντας και μια χαραμάδα φωτός και στα μετά θάνατον, καθώς στο έξοχο ποίημα *Άδεια μνήμη* (στη συλλογή *Φωσφόρος Κόσμος*) λέει στον αναγνώστη ότι χωρίς βουνά, θάλασσα, *χωρίς ουρανό χωρίς τον ήλιο*, χωρίς δάση, τρεχούμενα νερά, κορίτσια, παιδικά γέλια, *χωρίς τα καμπαναριά, φάρους της νίκης του χρόνου* και άλλα καλά του επάνω κόσμου, *δε θα έχεις τίποτε να θυμηθείς στον Άδη*. Η αισιοδοξία του ζην, λοιπόν, παραμένει σώα!

*

Δυνατές Αδυναμίες. Εδώ, στο ελληνικό τοπίο, γνώρισε την ωραία, ιδεώδη Φύση. Εδώ μυήθηκε και σε μια μεταφυσική φυσιολατρία, που το δεύτερο συνθετικό της έρχεται από το χώρο του ιερού. Πβ. *Το θέατρο του κόσμου*, *Ουράνια δράματα*, *Σκακιέρα* και άλλα.

*

Το σχεδόν πολυσύχναστο στα ποιήματά του "καμπαναριό" έχει μια διευρυμένη, μεταφορική σημασία· τείνει να συνδέσει τη χαρά με τον πόνο, το χρόνο με το άχρονο, το εδώ με το αλλού: *Ψίκι και ξόδι κούνια και κάσα*, *Μόνο ο ουρανός είναι μεγάλος*.

*

Το ποιητολογικό ζήτημα της επανάληψης: *Θεωρία της πράξης, Ποιητική*.

Μου λένε: επαναλαμβάνεσαι.
Τους λέω: δεν πειράζει·

…

*

Έχω επανειλημμένα τονίσει τη φυσιολατρία του. Ξεχωρίζει εντούτοις τη φύση από τους ανθρώπους του τόπου μας· για το λόγο ότι οι άνθρωποι είναι παντού ίδιοι. Σ' ένα άτιτλο δίστιχο λέει*: Γιατί τραγουδώ το τοπίο / μα για τους ανθρώπους σιωπώ*;

Υπάρχουν ωστόσο και ποιήματα (λιγοστά), όπου μιλεί για τους ανθρώπους του τόπου μας, αλλά σ' αυτά που λέει συμπεριλαμβάνονται και ξένοι, καθώς οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν γίνει πολυπληθυσμιακές. Δίνω δύο δραματικά ρεαλιστικά ποιήματα: *Οδός Στουρνάρη* από τη συλλογή *Λέξεις και Διαλέξεις* και *Κυριακή στην πλατεία* από τη συλλογή *Φωσφόρος κόσμος*.

*

Θαλασσογραφία: να προστεθεί το τρίστιχο στα σχετικά με το αλάτι (πιο πάνω)· καθώς και το *Άλας, Του ουρανού τα νερά δεν έσπασαν*.

Νάσος Βαγενάς, «Για τα ποιήματα του Βάλτερ Πούχνερ», *αυτόθι*, σελ. 167-173.

Ληπάμαι που δεν μπόρεσα να παρευρεθώ στην αποψινή παρουσίαση της ποιητικής δουλειάς του Βάλτερ Πούχνερ, ενός ανθρώπου με τον οποίο πορευτήκαμε μαζί στο πανεπιστημιακό πεδίο, από το 1980, στο Πανεπιστήμιο Κρήτης πρώτα, κι έπειτα, από το 1991, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών – ενός φίλου με τον οποίο με συνδέουν δυνατά αισθήματα θαυμασμού και ζήλειας: θαυμασμού για τον πολυσχιδή συγγραφικό δυναμισμό του, και ζήλειας γι' αυτόν τον δυναμισμό. Τον ζηλεύω γιατί, βλέποντας τον όγκο και την ποιότητα της δουλειάς του και συγκρίνοντάς τα με το σύνολο της δικής μου δουλειάς, αισθάνομαι δέος. Περισσότερα από εβδομήντα (ογκώδη τα πιο πολλά) βιβλία θεατρολογίας και λαογραφίας, εκατοντάδες βιβλιοκρισίες συμποσούνται σε ένα έργο δεκάδων χιλιάδων σελίδων – αριθμός, θα έλεγα, παγκοσμίως αξεπέραστος. Όπως ο Καλντερόν είναι ο πολυγραφότερος, απ' όσο γνωρίζω, θεατρικός συγγραφέας όλων των εποχών, έτσι και ο Πούχνερ, θα πρέπει να είναι ο πολυγραφότερος θεατρολόγος από εμφανίσεως της θεατρολογίας (και έχει ακόμη πολλά χρόνια δημιουργικής εργασίας μπροστά του). Παρότι είμαι γενικά δύσπιστος προς τους πολυγράφους, θαυμάζω την πολυγραφία του Πούχνερ για τρεις λόγους:

Πρώτον: για την ακαταπόνητη εργατικότητά του. Αναρωτιέμαι πόσες ώρες εργάζεται το εικοσιτετράωρο (ακριβέστερα: πόσες ώρες κοιμάται).

Δεύτερον: για το γνωστικό εύρος της δουλειάς του, η οποία εκτείνεται σε τέσσερα αλληλοπεριχωρούμενα πεδία: εκείνα της ιστορίας του θεάτρου, της θεωρίας του θεάτρου, της εκδοτικής των κειμένων και της λαογραφίας. Σε αυτά πρέπει να προσθέσουμε και τη νεοελληνική φιλολογία, οι εργασίες του Πούχνερ πάνω στην οποία είναι καλύτερες από εκείνες των περισσότερων νεοελληνιστών· και

Τρίτον: θαυμάζω την πολυγραφία του για το γεγονός ότι οι αδύνατες σελίδες του (που είναι αδύνατον να μην υπάρχουν σε έναν πολυγράφο) είναι λιγότερες από εκείνες κάθε άλλου πολυγράφου συγγραφέα που γνωρίζω.

Έκρινα απαραίτητο να αναφέρω αυτό το τελευταίο, αφενός γιατί το θεωρώ ως το σπουδαιότερο προσόν του Πούχνερ ως πολυγράφου, και αφετέρου γιατί θέλω να το

συνδέσω με την ποιητική δραστηριότητά του, για την οποία ο λόγος στην αποψινή εκδήλωση.

Με τον Βάλτερ, με τον οποίο είμαστε περίπου συνομήλικοι, συνδεόμαστε, επίσης, και με την ποιητική μας δραστηριότητα. Με μία διαφορά: Ενώ η δική μου ποιητική διαδρομή ξεκίνησε πριν ακόμη αρχίσω να γράφω τη διδακτορική μου διατριβή, το 1974, για να τερματιστεί οριστικά φέτος (σαράντα δύο χρόνια αργότερα) με το δωδέκατο ποιητικό μου βιβλίο, η διαδρομή του Βάλτερ άρχισε το 2005, λίγα χρόνια πριν από την αφυπηρέτησή του από το Πανεπιστήμιο, για να συνεχιστεί (είμαι βέβαιος ότι θα συνεχιστεί) για πολύν καιρό ακόμη. Η αναφορά στη δική μου ποιητική δουλειά ελπίζω ότι δεν θα παρεξηγηθεί. Τη θεώρησα σκόπιμη όχι τόσο ως ένα στοιχείο μιας κοινής πορείας –άλλωστε το στοχείο αυτό εμφανίζεται από ένα χρονικό σημείο και μετά– όσο για να δείξει το όψιμο της ποιητικής εμφάνισης του Πούχνερ· και για να κάνω εναργέστερα τα εξής: ότι από το 2005 ώς το 2012, έτος σύνθεσης της πλέον πρόσφατης συλλογής του, ο Πούχνερ γράφει δώδεκα ποιητικές συλλογές, μιαν επιλογή 219 ποιημάτων από τις οποίες περιλαμβάνει στο παρουσιαζόμενο απόψε βιβλίο· και ότι ο αριθμός των συλλογών (για το χρονικό διάστημα των επτά ετών, στο οποίο γράφτηκαν), όπως και ο αριθμός των ποιημάτων της επιλογής, δηλώνουν έναν πληθωρικό ποιητή.

Διαφορετικά, ωστόσο, από άλλους ποιητές, που εκδίδουν βιβλίο με επιλογή ποιημάτων τους από συλλογές που έχουν ήδη εκδώσει, ο Πούχνερ εκδίδει τη δική του επιλογή («εκλογές ποιήσεων» την ονομάζει) από συλλογές του που παραμένουν ανέκδοτες. Τι σημαίνει αυτό; Προβαίνοντας σε μια πράξη πρωθύστερη, δηλαδή δημοσιεύοντας πρώτα την επιλογή, έχει σκοπό να δημοσιεύσει τις συλλογές του αργότρα; Ή κρίνει πως μόνο τα ποιήματα που επέλεξε τον εκφράζουν καλλιτεχνικά, και κρατά στο συρτάρι του τα υπόλοιπα για προσωπικούς λόγους χωρίς να έχει σκοπό να τα δημοσιεύσει; Τι θέλουν να πουν οι παρακάτω στίχοι από την τελευταία συλλογή του, που μιλούν για τα ποιήματά του, όταν το ποίημα στο οποίο ανήκουν περιέχεται στην επιλογή του, η οποία έχει τυπωθεί σε τυπογραφείο και βρίσκεται στα βιβλιοπωλεία; Σας τους διαβάζω:

Δεν τα πουλάω στα τυπογραφεία
δεν πορνεύομαι σε αναγνώστες
που ξύνουν τα γράμματα να δουν
τι ακριβώς έχει από κάτω.

Είναι πόζα ποιητική αυτοί οι στίχοι; Ή μήπως όχι; Αν σημαίνουν αυτά που δηλώνουν, γιατί δημοσιεύονται; Ή μήπως αυτά που δηλώνουν σημαίνουν κάτι άλλο που θα πρέπει να το αναζητήσουμε;

Η δική μου απάντηση σε αυτό το ερώτημα, ενισχυόμενη και από την πρωθύστερη έκδοση της επιλογής των ποιημάτων και την επίγνωση από τον Πούχνερ της όψιμης ενασχόλησής του με την ποίηση, είναι ότι οι παραπάνω στίχοι υποδηλώνουν μιαν ανησυχία· ότι ο άνθρωπος που τους έγραψε σκέφτεται μήπως τα ποιήματά του δεν κατορθώνουν να μεταδώσουν στους αναγνώστες τους την «ευχαρίστηση» (όπως γράφει στο ίδιο ποίημα – την ευφορία, τη λύτρωση, επεξηγώ) που ένιωθε όταν τα έγραφε.

Και αυτό μας φέρνει από την ποσότητα στην ποιότητα, από την πολυγραφία στην καλλιγραφία. Όπως σωστά σημειώνει ο Μιχάλης Μερακλής στην ωραία εισαγωγή του στο βιβλίο, εκείνο που ο Πούχνερ επιδιώκει να εκφράσει με τους στίχους του είναι «η ουσία, η μόνη που βγαίνει από μέσα». Γι’ αυτό, συνεχίζει ο Μερακλής, η ποίησή του «γειτνιάζει με μια στοχαστική ενατένιση της πραγματικότητας που μέσα

της ζούμε, ή και που εμείς πραγματοποιούμε, ο καθένας όπως μπορεί...». Ωστόσο η παρατήρησή του ότι τον Πούχνερ, «δεν τον ενδιαφέρει η μορφή», μου φαίνεται λιγότερο εύστοχη. Όσο και αν ο Πούχνερ φαίνεται να εκφράζει τα αισθήματά του άμεσα, η αμεσότητα αυτή δεν είναι εκείνη της αδιαμεσολάβητης έκφρασης, είναι αρθρωμένη με όρους ποιητικούς, που είναι οι όροι της μορφής. Και δεν αναφέρομαι στην οπτική μορφή των ποιημάτων, στην εξωτερική εμφάνιση των στίχων, αλλά στην εσωτερική τους δόμηση που παράγει την ποιητικότητα, η οποία είναι αποτέλεσμα μιας εμμεσότητας: της οργάνωσης των σημαινομένων των λέξεων με τα σημαινόμενά τους και των λέξεων και των στίχων μεταξύ τους σε μιαν αρμονική σύνθεση. Είναι η ρυθμική ορχήστρωση αυτών των στοιχείων εκείνο που δείχνει ότι ένα κείμενο είναι ποιητικό. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο ποιητικός λόγος –στη νεότερη εποχή κυρίως– είναι λόγος προφορικός με γραπτή μορφή. Ο Πούχνερ το ξέρει καλά αυτό –άλλωστε το θεματοποιεί και ποιητικά στο ποίημα με τον ειρωνικό τίτλο «Άρρυθμες σκέψεις». Διαβάζω τους πρώτους στίχους του:

Με μουσική βαδίζει και η σκέψη και ο λόγος.
Ο σφυγμός των πραγμάτων είναι η ομορφιά τους·
σ' ένα ανοιγοσφάλισμα των ματιών η ζωή όλη
καρφώνεται στο δέρμα και σε διαπερνά ώς το μεδούλι.
Τι δύναμη έχουν οι λέξεις όταν τους κρατεί ο ρυθμός
και τι ζωντάνια εκπέμπουν στις σημασίες τους (!...)

Οι στίχοι αυτοί μας δίνουν και το μήκος κύματος του ποιητικού λόγου του Πούχνερ. Είναι ένας λόγος που οδηγεί την ποιητική προσφορικότητα στα όριά της με την προφορικότητα του καθημερινού λόγου· εξ ού και η εκφραστική αμεσότητα των στίχων του. Αισθάνεται κανείς ότι ο εμβριθής θεατρολόγος και λαογράφος οραματίζεται μια ποιητική γλώσσα με την αμεσότητα του θεατρικού λόγου ή του δημοτικού τραγουδιού. Είναι, όμως, μια έντεχνη προφορικότητα, γιατί η αμεσότητά της ελέγχεται, όπως είπα, από μια ρύθμιση εσωτερική.

Αυτά ως προς τη μορφή των ποιημάτων του Πούχνερ. Ως προς το περιεχόμενό τους, πιστεύω ότι μπορούμε να το δούμε επανερχόμενοι στη διαπίστωση του Μερακλή ότι αυτό μπορεί να περιγραφεί με τους όρους μιας «στοχαστικής ενατένισης της πραγματικότητας». Η λέξη ενατένιση εδώ είναι σημαντική! Διότι όσο και αν ο Πούχνερ εκφράζει με τους στίχους του τα βαθύτερα συναισθήματα που του προκαλεί η διαπλοκή του –που γίνεται συχνά διαπάλη- με την πραγματικότητα, αποτυπώνοντας τη γεύση που απομένει μέσα του από αυτή –αυτή, πιστεύω, είναι η ουσία για την οποία μιλάει ο Μερακλής– τη γεύση αυτή την αποτυπώνει μέσα από μια διανοητική απόσταξη των συναισθημάτων του. Η στοχαστική ενατένιση είναι προϊόν αυτής της απόσταξης. Ένα παράδειγμα: Ατενίζοντας το θέαμα μιας δύσης ο Πούχνερ εμπνέεται ένα ποίημα δύο στίχων εξάγοντας από τα αισθήματά του εκείνης της στιγμής μια σκέψη για το νόημα της ζωής. Το ποίημα, που έχει τον ενδεικτικό τίτλο «Αίσθητική θεωρία του δειλινού», είναι το εξής:

Τέτοια ώρα η ουσία βγαίνει από τα πράγματα
μετατρέποντας τη μορφή σε περιεχόμενο.

Η λέξη στοχαστικότητα είναι επαρκής για να αποδώσει την υφή της ποιητικής σκέψης του Πούχνερ. Διότι, αν οι φιλοσοφούντες επιχειρούσαν να προσδιορίσουν τον φιλοσοφικό προανατολισμό των στίχων του, θα βρίσκονταν σε αμηχανία

καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι αυτός χαρακτηρίζεται από μιαν εκλεκτικότητα, η οποία κυμαίνεται από έναν πλατωνικό ιδεαλισμό στίχων όπως αυτοί:

Γύρω γύρω στις σπηλιές οι σκιές μας
δεν μας αφήνουν φίλοι πιστοί
ώσπου να σβήσει το τελευταίο ξύλο

ώς τη φυσιοκρατική έξαρση, όπως τη βλέπουμε στο παρακάτω ανορθόδοξο χάικου με τίτλο «Παράδεισος»:

Παρηγοριά να βρω στα δέντρα
κάποτε στα κλαδιά επάνω
κάποτε στις ρίζες από κάτω.

Η στοχαστικότητα της ποίησης του Πούχνερ διαπνέεται από έναν λύρισμό που υπονομεύει τον κίνδυνο της διανοητικής σκλήρυνσης, και από μια διάθεση εξομολογητική που, όπως και ο φιλοσοφικός εκλεκτικισμός της, εκφράζεται με μια ευρεία κλίμακα τόνων: από τον υποβλητικό ψίθυρο, τον ευάρεστο στο αυτί του ευαίσθητου αναγνώστη, ώς τη μεγαλόφωνη –για τον βαρήκοο– εκμυστήρευση.

Θα τελειώσω επανερχόμενος στο θέμα της πολυγραφίας και σ' εκείνο που χαρακτήρισα ως τη μεγαλύτερη αρετή της. Και θα συνδέσω αυτή την αρετή με μια προτροπή προς τον Πούχνερ: να μην περιοριστεί στην έκδοση της παρούσας επιλογής αλλά να προχωρήσει στη δημοσίευση και των ποιητικών συλλογων του.

Άννα Λυδάκη, «*Μη με αναζητείτε... Τοπίο έγινε μέσα στο τοπίο...*», *αυτόθι*, σελ. 175-182.

Πριν από πέντε έξι χρόνια με αφορμή μια εργασία του καθηγητή Βάλτερ Πούχνερ για τον Γεώργιο Βιζυηνό έγραφα πως κάποιοι επιστήμονες γράφουν **σαν** ποιητές και μας εμπνέουν. Τονίζω τη λέξη «σαν» γιατί τότε δεν ήξερα ότι ο καθηγητής γράφει ποιήματα. Απλώς διαπίστωνα διαβάζοντας τις επιστημονικές εργασίες του πως η ποίηση μπορεί να ανθίσει παντού και όχι μόνο στα ποιήματα. Το ότι ποιεί και ποίηση ποιημάτων το έμαθα αργότερα, εξ ακοής, όπως γράφει ο καθηγητής Μ. Γ. Μερακλής στον πρόλογο του βιβλίου.

Όμως έπρεπε να το έχω αντιληφθεί νωρίτερα, μελετώντας το έργο του: «Τα άνθη και της επιστημονικής και της καλλιτεχνικής δημιουργίας προέρχονται από την ίδια ρίζα» (Τζων Μπάνβιλ), και αυτό διαπιστώνεται στο έργο του Πούχνερ. Του καθηγητή που «άφησε τον Γκαίτε, τον Χάιντεγγερ, τον Ρίλκε / τον Χέντερλιν, τον Νίτσε και τον Μπρεχτ. // Παρέα τώρα με τον Κορνάρο και τον Χορτάτση / τον Παλαμά, τον Σεφέρη, τον Καμπανέλλη». Του καθηγητή που γράφει «δεν είναι μέρος στον κόσμο που θα θυμάμαι / τόσο όπως τούτο το κομμάτι ουρανό / και τούτο το τοπίο γης το ευλογημένο / που με φιλοξενεί, με ανέχεται, με παιδεύει / γιατί με ακολουθεί όπου και να πηγαίνω».

Ο Πούχνερ με την ποιητική του συλλογή μάς επιτρέπει να δούμε την αλήθεια του, αυτή που κρύβεται κάτω από τη σχολαστική ακρίβεια των επιστημονικών του εργασιών. Μια α-λήθεια που είμαι σίγουρη ότι δεν θα ηττηθεί από τη λήθη.

Ο τίτλος *Δοκίμια για τον ουρανό* γεννά αρχικά απορίες, καθώς όλοι ξέρουμε πως το δοκίμιο είναι είδος πεζού λόγου, ένα αρχικό σχεδίασμα, ένα κείμενο που πραγματεύεται συγκεκριμένο θέμα. Όμως ο υπότιτλος *Εκλογές ποιήσεων* φανερώνει

πως οι απόψεις του γράφοντος εκφράζονται με την ποιητική τέχνη, την πιο παλιά τέχνη του λόγου, εκείνη που κατ' εξοχήν συγκινεί εκείνη που αποκαλύπτει την ψυχή των ανθρώπων. Και ο Πούχνερ στο έργο αυτό αποκαλύπτεται με δοκίμια για τον ουρανό, τον ημισφαιρικό θόλο που ακουμπά στον ορίζοντα και απλώνεται πάνω από τη γη.

Μέχρι τον ουρανό φθάνει το ανθρώπινο μάτι, και αυτό αποτελεί το δικό μας σύμπαν. Όλα τα άλλα τα μαντεύουμε, τα υποψιαζόμαστε. Και κάποιες σκιές μόνο νεύουν από τη σκοτεινή θάλασσα σε εκείνους που έχουν κεραίες για να συλλάβουν τα μηνύματα που έρχονται από μακριά. Ο Πούχνερ είναι ένας από αυτούς. Συνομιλεί με το ορατό και το αόρατο, στοχάζεται, ανιχνεύει τα συναισθήματά του και γυρεύει απαντήσεις για το νόημα της ζωής παρά το ότι ξέρει πως «Πάντα κάτι μας διαφεύγει / κάποτε θα είναι τόσο μεγάλο / που δε θα το ανακαλύψουμε / πια».

Όμως, όπως γράφει, είναι «κάτι βράδια που τα πράγματα βαθαίνουν και διάφανα λάμπουν σαν κρύσταλλα / λες κι έχουν ρίζες επάνω στον ουρανό· τέτοιαν ώρα μυριάδες λεπτομέρειες δείχνουν τα μυστικά τους γυμνωμένα / που είναι τόσα σαν να χωρέσει μια θάλασσα στον οφθαλμό». Τότε την ώρα αυτή του εσπερινού, όταν «η φωτιά η μεγάλη της μέρας κοντεύει να σκύψει στη στάχτη / που το φεγγάρι θα ρίξει απλόχερα… », τότε που πράματα και θάματα εμφανίζονται και φανερώνουν την ουσία τους, ο Βάλτερ μένει στο μπαλκόνι του για να παρακολουθήσει τις τελετουργίες του δειλινού και να μας μεταφέρει τις εικόνες και ήχους μέσα από τα ποιήματά του: «Απόψε κερνάω ποίημα / μου το χάρισε ο ουρανός / απόψε μη με ψάχνετε / κάπου είμαι στο τοπίο».

Στην ποίησή του γίνεται φανερό πως δεν μένει απλός θεατής της τελετουργίας, αλλά συμμετέχει στην αέναη, συμπαντική ιεροτελεστία. Είναι μέσα στο τοπίο και μέρος του αποτελεί. Και, καθώς βρίσκεται εντός του, μαγεμένος από την τόση ομορφιά, «ακούει», ψυχανεμίζεται τους μυστικούς ψιθύρους όλων όσων σκεπάζει ο ουρανός και κυριεύεται από το κοσμικό δέος. Νιώθει πως κάτω από την πολυμορφία του Σύμπαντος υπάρχει ένας συνδετικός ιστός και αυτόν ανακαλύπτει και μας παρουσιάζει. Ο ουρανός γίνεται σκέπη για όλα τα όντα, ανθρώπινα και μη ανθρώπινα, και είναι αυτός, ο ουρανός, που «έχει τον τελευταίο λόγο / Από εκεί τα καλά έρχονται, και τα κακά. / Άλαλος μας κοιτά, άγνωστο τι αποφασίζει / φως αλλάζει και σκότος κατά τη βουλή του / πλάση βρέχει και πλάσματα, και στεγνώνει.»

Και αλλού γράφει: «… Απέραντε ουρανέ / σκέπη στο σπίτι το μέγα / σε σε επιστρέφει κάποτε το πνεύμα μου και η ψυχή / ενώ στο χώμα ξαπλώνει το σώμα που με φιλοξένησε».

Στην ποίηση του Πούχνερ επανέρχεται η χαμένη ενότητα των όντων, που η απώλειά της ταλανίζει το ανθρώπινο είδος σε συνειδητό ή ασυνείδητο επίπεδο. Στο έργο του η τραγωδία του ανθρώπινου πνεύματος, ο διαχωρισμός του ανθρώπου από τη φύση, από την ατέρμονη συνάφεια των πραγμάτων (Γκέοργκ Ζίμελ), εκμηδενίζεται. Και με τα ποιήματά του, με τις λέξεις και τους στίχους του Βάλτερ, «ακούμε» κι εμείς, μέσα στη σιωπή, τις κρυφές συνομιλίες του, με τα όντα, τα δέντρα, τα βουνά, τις θάλασσες, τα σπίτια, τα καλντερίμια… Με τα ουράνια σώματα… Με το πηγάδι που δίνει «νερό γλυκό και δροσερό σαν παραμυθία και νόστιμες κερνάει αθιβολές»... Με ζώντες και τεθνεώτες. Πλάνης αυτός και μουσαφίρης στον κόσμο, ξέρει πως το μόνο σπίτι που έχουμε είναι η αγκαλιά της μητέρας Γαίας, εκείνης της θεάς που μέρη της και μέλη της αποτελούμε όλοι και θέλει να χαθεί μέσα της: «…μη με αναζητείτε… Τοπίο έγινα μέσα στο τοπίο».

Έτσι, η πλάση όλη γίνεται πατρίδα για τον Πούχνερ που πιστεύει πως:

«… Δίχως την πλάση πλάνης πλανάσαι εδώ κι εκεί / και ρίζες δεν βρίσκεις ούτε χώμα να σε δεχτεί. / Στη ρίζα σου το μνήμα σου και στο κεφάλι / ουρανός και στον

αέρα χτίζεται η πατρίδα / με καλντερίμια στα σύννεφα ανάμεσα / και θεμέλια βαθιά στα έγκατα της γης… ». Και νιώθει πως η γη, η φύση είναι ο τόπος που τον αγαπά, ο τόπος στον οποίο αισθάνεται οικεία. Εκεί, όπου αποκαθίσταται η χαμένη ενότητα, εκεί ο ποιητής βρίσκει απάγκιο στη μεγάλη μητέρα. Ακουμπά, στην απέραντη αγκαλιά και από αυτήν παίρνει δύναμη: «Πάλι εδώ και πάντα εδώ / με το χαρτί στο χέρι / και στο μάτι τον τόπο / που μ' αγαπά…». «Τα μικρά μου τα προβλήματα τα πήγαινα / στις μεγάλες αγκάλες της φύσης / και γυρνώντας βράδυ βρήκα παρηγοριά / και ηρεμία μέσα μου».

Ο Πούχνερ νιώθει την ασημαντότητα του ανθρώπου μπροστά στο μεγαλείο του κόσμου και ξέρει πως η ανθρώπινη οίηση –η αιτία πράξεων ανόσιων και ύβρεων προς τη φύση– είναι χωρίς έρεισμα: «Χωρίς τα καλοκαίρια τούτα / δε θα είχα καταλάβει πόσο μικρός / μα πόσο μικρός είμαι ως επισκέπτης / στο βασίλειο τούτο της κτίσης…».

Έτσι, μας λέει: «Μην περιφρονείς κανέναν και τίποτε. / Δεν είσαι τόσος το ανάστημά σου να γίνει αόρατο στα ύψη. Σκύψε και μίλα. Ταπεινώσου. / Τα δέντρα τα ψηλά βαθιές ρίζες έχουν. / Δες τα πόδια σου. Ούτε μία φύτρωσε…»

Μέσα σ' έναν κόσμο ορατών τε και αοράτων ο ποιητής μπορεί να ακούει τις φωνές των σκιών που μας συντροφεύουν πάντα, που βρίσκονται εντός μας, –στα βάθη του είναι μας ουσιαστικά–, και ψυχανεμίζεται πως «πίσω απ' τη φωτογραφία της ζωής μας / εικόνα άλλη βρίσκεται αόρατη…», «Θα συναντηθούμε πάλι σεβαστές σκιές / που με ακολουθείτε / εκεί θα δώσω λόγο για ακάμωτα και καμωμένα. / Όταν θα 'χω απαλλαγεί απ' το σώμα / που με στενεύει και μ' ενοχλεί…».

Ο Βάλτερ νιώθει ενωμένος με όλους και με όλα και ταυτόχρονα μόνος στο έλεος του ανεξερεύνητου που θέλει να γνωρίσει: Τον ίδιο του τον εαυτό. Δηλαδή τον άνθρωπο. Αναλογίζεται, όπως ο Πασκάλ, το βραχύ διάστημα του ανθρώπινου βίου, ανάμεσα στις αιωνιότητες των δέντρων και των βουνών, στην απεραντοσύνη του διαστήματος και αναρωτιέται όμοια μ' εκείνον που έγραφε «με ποιανού διαταγή και υπόδειξη περιορίστηκε αυτός ο τόπος και αυτός ο χρόνος για μένα;»

Ο ποιητής θέλει να κατανοήσει τον άνθρωπο και να βρει το νόημα της ζωής γενικά (και της δικής του ζωής ειδικά), για να μπορέσει να παίξει το δικό του παιχνίδι: «ο καθένας με το θίασό του / αόρατο και πιστό πορεύεται προς τη νύχτα / όταν τα πάντα πνίγονται στη σιγή, και σταματούν / μάταιες δικαιολογίες και αγορεύσεις άκαρπες…», «Ο καθένας με τα δικά του Κύθηρα έρχεται εδώ / ταξιδιώτης αλλά σε άλλο ταξίδι για να βρει / αυτό που ήδη είναι. Νησίδα σε ανθρωποθάλασσα».

Ο χρόνος που φεύγει, και το ανικανοποίητο του δημιουργού κυριαρχεί επίσης στην ποίηση του Πούχνερ: «Σβάρνα τα χρόνια μας πήρανε / και χάραξαν τα όμορφα κορμιά / σαν να 'ταν αδέξιος τεχνίτης…». Ξέρει πως «στου χρόνου τις ρυτίδες τρέχει το νερό…».

Όμως, ο χρόνος στην ποίηση του καθηγητή παύει να είναι ο γραμμικός χρόνος της νεωτερικότητας. Γίνεται ο κυκλικός χρόνος της παράδοσης, της αέναης επιστροφής, όπου τα πράγματα επαναλαμβάνονται καθώς στροβιλιζόμαστε γύρω από δέντρα, πάνω σε βουνά που αδιαφορούν για μας και την εφήμερη ζωή μας: «Το δικό μας ποτέ δεν ήταν / ποτέ δεν ήταν δικό μας / ζωή δανεισμένη ζήσαμε / σκέψεις άλλων σκεφτήκαμε / η αγάπη μάς επισκέφτηκε / δεν ήταν ποτέ δική μας / κι ο έρωτας που μας έκαψε / για λίγο τις σκιές έκανε φως // και η θλίψη που τρίβεται σαν αγριόγατος / πεινασμένος στα παγωμένα μας πόδια / κι αυτός από γειτονικό βασίλειο».

Αναλογίζεται τον βίο του, τον βίο του ανθρώπινου είδους που αγωνίζεται, πονά, υποφέρει. Ξέρει πως πλάνητες και μουσαφιραίοι είμαστε σ' αυτόν τον κόσμο που τα πάντα έγιναν και θα ξαναγίνουν. Ξέρει το μάταιο των πραγμάτων, αλλά δεν εγκαταλείπει. Παλεύει για δημιουργία μέχρι τέλους. Αυτή είναι, άλλωστε, η

ανθρώπινη μοίρα. Γιατί αλλιώς, αν ό,τι ήταν να γίνει και δεν έγινε, «κλαίει πάντα μέσα μας απαρηγόρητο» (Τόνυ Κούσνερ). Και η αγωνία του ανθρώπου που παλεύει για μιαν αθανασία ανέφικτη, και ίσως άνευ νοήματος, διαφαίνεται στα ποιήματα του Πούχνερ: «Οι τύψεις τους ώμους όλους βαραίνουν / κι οι ακάμωτες πράξεις στον αέρα φορτώνονται / κι οι καμωμένες στις πλάκες ξαπλώνουν της αυλής / φίδια νωχελικά την ενοχή να χωνέψουν. / Μόνο εμείς σκιές σκιών / στο φύλλο περαστικές του χαρτιού»

Μέσα σ' αυτή την ακατανόητη ζωή «Κάνε τη ζωή σου μελωδία, ποίημα το είναι σου / αφουγκράσου τους ρυθμούς και άφησε τα άλλα. / Όταν ανοίξουν οι ουρανοί μην κοιτάς την ημερομηνία» μας λέει, και τονίζει πως εκείνο που αξίζει πραγματικά είναι η ίδια η ζωή, που φεύγει: «Ανθίζουν οι μέρες μαραίνονται / ανοίγουν το πρωί και βράδυ κλείνουν / και από το εύφορο χώμα του χρόνου / λάμπει ωραία η ματαιότητα», «Τα γραπτά μένουν. Μα όχι η ζωή».

Ο ποιητής γράφει για όλα όσα αγαπά. Για τις στέγες που γονατίζουν για προσευχή, τις παιδικές φωνές, τα καλντερίμια που μοιάζουν με φίδια… Γράφει για λιβάδια, μέλισσες, σπαρτά, σκαθάρια... Για τα χελιδόνια, τους θορύβους του χωριού, το χρυσοπράσινο των φύλλων που σκουραίνει, την ερημιά του ουρανού που βυθίζεται στα μαυρόνερα της νύχτας με τα νούφαρα τα ασημένια που έριξε ο θεός στο πηγάδι. Για το βουνό που χαμηλώνει, τη θάλασσα που κοκκινίζει και ύστερα ωχριά, για τα σύννεφα που κάθε βράδυ μας ταξιδεύουν μακριά. Για τα ουράνια σώματα, τον ήλιο και το φεγγάρι… Ο ποιητής γράφει για τα πράγματα που αγαπά: Για εκείνα δηλαδή για τα οποία κανείς δεν ρωτάει ποτέ κανέναν. «Αν με ρωτούσατε, αλλά δε ρωτάτε. / Γι' αυτό τα έγραψα στο χαρτί. Φανερά».

Ο Πούχνερ πιστεύει πως η ομορφιά θα σώσει τον κόσμο και την υμνεί: «Τα δύσκολα, πιο δύσκολα ακόμα δίχως την ομορφιά». Και ο ίδιος δηλώνει: «σκλάβος του όμορφου παντοτινός / δεν κατανοώ τους συγχρόνους μου»

Άπατρις, αλλά με μια δική του κρυφή πατρίδα, τη γη ολόκληρη, τη φύση που τον αγκαλιάζει, ο Βάλτερ Πούχνερ δημιουργεί νέες εικόνες «με λέξεις που ακουμπούν σε πράγματα» και μας διαπερνούν όλους. Ο δημιουργικός λόγος είναι ένας λόγος ενσαρκωμένος και μ' αυτή την έννοια είναι πραγματικός. Η ζώσα σάρκα του ανθρώπου είναι το σύμβολό του, έγραφε ο Αντρέϊ Μπέλυ. Ο λόγος του ποιητή είναι φανερό πως είναι ενσαρκωμένος, αλλά το εξομολογείται και ο ίδιος: «Τα οράματα δεν έρχονται από μόνα / πρέπει να τους κεράσεις κρασί απ' την ψυχή / να κόβεις κομμάτια σάρκα να τους ταΐσεις / πρόσφορα από τη μνήμη να δώσεις να καλοπιαστούν: / τότε ίσως να έρθουν για λίγο και φεύγουν γρήγορα».

Η ποίηση του Βάλτερ είναι βαθυστόχαστη, μελαγχολική και ταυτόχρονα, όμως, καταφατική προς τη ζωή. Τη ζωή που δεν τελειώνει, αλλά αλλάζει μόνο μορφή. Ο ίδιος, νομίζει κανείς πως παίρνει δύναμη από τις δρυάδες, τις νύμφες των δέντρων των δασών και από τις νηρηίδες, τις θεές της θάλασσας, από τον ήλιο, από τη σελήνη, από τη μητέρα Γη.

Έτσι μέσα από τη δική του εσωτερική ζωή, μέσα από τις συγκινήσεις και τα πάθη του, τις φαντασίες και τα όνειρά του, συναισθανόμενος τον ενιαίο ανθρώπινο χρόνο, δημιουργεί αισθητικές μορφές. Η ποιητική του τέχνη μας καθιστά κοινωνούς του κόσμου που τον μάγεψε και εκείνον, και η αισθητική απόλαυση που νιώθουμε διαβάζοντάς τα είναι μεγάλη, ενώ παράλληλα μας δείχνει τρόπους του βλέπειν και του αισθάνεσθαι. Και μας υπομιμνήσκει πως εκείνο το παιδί που πάντα μας ακολουθεί στην πορεία μας στον κόσμο, «στο μακρινό ταξίδι δίχως βαλίτσα μόνο μνήμη», φέρνει μαζί του εικόνες από ένα σπίτι πατρικό. Ρωτάει συνέχεια και μας δείχνει το παρελθόν (εσαεί παρόν). Κι εκείνο που θυμόμαστε κι εκείνο που θέλουμε να ξεχάσουμε.

Ευανθία Στιβανάκη, «Ο ποιητής στο φως», *αυτόθι*, σελ. 183-191.

Ο ποιητής στο φως

Ο δάσκαλος στο φως

Δεν είχα ιδέα, ότι ο πολυσχιδής ερευνητής, ο άοκνος μελετητής, ο πολυγραφότατος συγγραφέας, ο προσηνής και φωτισμένος πανεπιστημιακός δάσκαλος, ο ευγενής και γενναιόδωρος άνθρωπος και τόσα άλλα που θα μπορούσαν να συνοδεύουν ως επιθετικοί προσδιορισμοί, την πνευματική φυσιογνωμία, την δραστική προσωπικότητα, την εμφατική προσφορά σε τόσα πολλά επιστημονικά και θεσμικά πεδία – ώστε, για να μην ξεχάσω ορισμένα από τα πολλά προσδιοριστικά του σημαίνοντα… ξαναρχίζω από την αρχή κρατώντας το πιο συνοπτικό: Το ονοματεπώνυμό του:

Λοιπόν, δεν είχα ιδέα ότι ο Β. Πούχνερ γράφει ποιήματα. Το έμαθα όταν βρήκα στο ντουλαπάκι μου στην γραμματεία τα *Δοκίμια για τον ουρανό* με την ευχή: Καλό καλοκαίρι. Και όμως ήταν ήδη η τρίτη του ποιητική συλλογή. Άνοιξα τον «ουρανό», τον διάβασα, τον ξαναδιάβασα και ήρθα κατά πρόσωπο με άλλου είδους ύψη, αναζητήσεις, ευαισθησίες, και καταθέσεις, όχι απρόσμενες, ωστόσο. Δεν είμαι ειδικός στην κριτική της λογοτεχνίας, εδώ υπάρχουν καλύτεροι και εγκυρότεροι επιστήμονες επί του αντικειμένου. Προσπαθώ απλώς να προσεγγίσω εν συντομία όσα αντιλαμβάνομαι, όσα με αγγίζουν, όσα συναισθάνομαι, όσα με συγκινούν.

Το φως: ο Ήλιος και ο Χρόνος

Στα πλείστα ποιήματά του κυριαρχεί το μεγάλο άστρο της μέρας. Ο ήλιος. Αλλά, Όλη η νεοελληνική ποίηση είναι «ηλιοκεντρική» όπως γράφει ο Μ. Μερακλής. Τα ποιήματα του Β. Πούχνερ, όμως, ως προς αυτό είναι και κάτι παραπάνω, τουλάχιστον ποσοτικά. Θα έλεγα ότι είναι «ηλιοβόρα» για να χρησιμοποιήσω ένα επίθετο του Ο. Ελύτη: «Φράξε τους χάρτινους ποταμούς και άνοιξε στο φως το στόμα»! (Άνοιξε), «Άνοιξε την παλατόπορτα, ξανθόμαλλε πρίγκιπα / να εισέλθουν οι ακρίτες απ' των ακτίνων σου τα άκρα / και δέξου τους με φωτοποτό…» (Ικέτες). Ηλιοτραφής ο κόσμος του, ηλιοαναθρεμένος. Ο Ήλιος-Άρχοντας, απαράλλαχτα όπως ο ήλιος-θεός της αρχαιοελληνικής ποίησης, που «(τα) Πάντα εφορά και πάντα επακούει» (Όμηρος *Ιλιάς* Γ, *Οδύσσεια* λ 109), ο «φαεσίμβροτος ηέλιος», (ήλιος που φέρει το φως στους θνητούς) - (Όμηρος, *Ιλιάς* Κ 138), η «Ηελίου αίγλη», (Όμηρος, *Οδύσσεια* δ 45), ο «Κάλλιστος αστήρ» και τον «Ηέλιόν τ' ακάμαντα» (Όμηρος, *Ιλιάς* Σ 484). Τον «*Ηέλιόν τε μέγαν*» (Ησίοδος, *Θεογονία* 371), το «Φάος ηλίου λάμποντος» (Αρχίλοχος frgt 82 (1). Το «Σθένος αελίου χρύσεος» (Πίνδαρος, *Πυθιόνικος* IV 144), τον «Όλον χρυσάρματος εσπέρας οφθαλμόν» (Πίνδαρος, *Ολυμπιόνικος* III 19), τον «Πανόπτην κύκλον» (Αισχύλος, *Προμηθεύς δεσμώτης* 91), τας *«Αυγάς ηλίου»* (Αισχύλος, *Πέρσαι* 710), η «Ακτίς ηλίου» (Αισχύλος, *Αγαμέμνων* 676) το «Όμμα γαρ αιθέρος ακάματον» (Αριστοφάνης, *Νεφέλαι* 282), το «Φέγγος αελίου» (Σοφοκλής, *Αντιγόνη* 809) «Χρυσέας αμέρας βλέφαρον», και η «Ακτίς αελίου το κάλλιστον φάος» (Σοφοκλής, *Αντιγόνη* 100), το «Τόδε λαμπάδος ιερόν όμμα» (Σοφοκλής), την «Ακτίνα κύκλον θ΄ ηλίου» (Ευριπίδης, *Εκάβη* 411), «Άλιε και φέγγος αμέρας» (Ευριπίδης, *Άλκηστις* 244) «Ο Χρυσοφαής Άλιος» (Ευριπίδης, *Εκάβη* 635) και μύρια όσα ποιητικά - λατρευτικά της κύριας πηγής του φωτός, που στην φιλοσοφική διάστασή του αλλά και στο βίωμα της ελληνικής αρχαιότητας σήμαινε ζωή και χρόνο ενώ η απουσία του, σκότος και

αρρύθμιστο χάος. Ο θάνατος δεν λογιζόταν ως το τέλος της αναπνοής αλλά ως το απόλυτο σκότος: ο Άιδης, (δηλ. ο τόπος που δεν βλέπεις). Ο θάνατος δεν ήταν άλλο, παρά η απουσία του φωτός!

Αυτό το ανικανοποίητο αίσθημα για βρώση και πόση του φωτός ως καθημερινή μετάληψη και επαναλαμβανόμενη τελετουργία διατρέχει την ποίηση του Β. Πούχνερ. Δύσκολο να βρεις ένα ποίημα του από τα πιο μεγάλα έως και στα δίστιχα, τα επιγράμματά του, που να μη ρέει το φως, άτρωτο, εξαγνιστικό, ιλαρό, εξορκιστικό του σκότους, λυτρωτικό, κυρίως ολόλαμπρο ηλιακό: «Χαίρε της μέρας αυτοκράτορα»!, άλλοτε ως δειλή ή αποφασιστική ακτίνα, άλλοτε ως πλουσιοπάροχη γαλακτοτροφία – «Ουράνιοι μαστοί του γαλαξία» –, άλλοτε ως δανεικό, ανταποδοτικό, αντανακλαστικό σεληνιαίο φως, ακόμα και το στιγμιαίο του θυμωμένου ουρανού – ο κεραυνός – ή τεχνητό ηλεκτρικό φως στο γραφείο ή ταπεινή φωτίτσα στο κερί! Τα αισθητικά σχήματα, οι νοηματικές ποιότητες, βαφτίζονται μέσα στο φως. Οι αναλλοίωτες ουσίες, τα κρυμμένα αρχέτυπα ιχνογραφούνται από το φως. Και μόνο *εκεί* πραγματικά υπάρχουν. Ακόμα και η δασεία: «Του Ομήρου η δασεία / φεγγάρι φωτίζει / τον ελαιώνα των χιλιετιών» (Ελληνισμός). Η ποιότητα του υψηλού δεν είναι παρά εκτυφλωτικό φως: «η γλώσσα που κατάκτησα / ελληνική / αλλά το φως της με τυφλώνει / και διαβάζω με γυαλιά ηλίου / αποφεύγοντας τα μεγάλα κείμενα / που σε φυλακίζουν για πάντα». Στην ποίησή του, το φως με προεξάρχοντα τον ήλιο που, ως «νέος και ολόγυμνος θα θαμβώσει το σύμπαν», φέρουν πλήθος ονομάτων, προσωνυμιών και λεπτών χαρακτηρισμών για τα μέγιστα: «είναι Αυτός, ο εκλεκτός του Καιρού, / η ψυχή τον βλέπει στον πορφυρό θρόνο της μεγάλης μέρας», αλλού: «άσε ο ήλιος να φιλήσει το χλωμό σου φεγγάρι / ...» αλλού: « και κάθε μέρα / φωτοστεφανωμένε / ανάσταση και Λαμπρή / και κάθε μέρα το πρόσωπό σου / φως ανοίγει από τις πύλες της νύχτας» αλλά και για τα ελάσσονα: «γεννήθηκε / και το μήνυμα πρώτα τα πουλιά μεταδώσανε στα σαμιαμίδια και στις γκουστερίτσες / και ψέλνουν ολημερίς τα τζιτζίκια / όσο κρατά η βασιλεία του φωτός».

Το φως στον Πούχνερ είναι πάντοτε ιερό. Ποτέ «τυραννικό» ούτε «αγγελικό και μαύρο» (για να θυμηθούμε έναν μεγάλο έλληνα ποιητή (Σεφέρη) ούτε θολό, αν και ελπιδοφόρο: «Αλλ' ήλιος αλλ' αόρατος αιθέρας κοσμοφόρος» του μέγιστου Δ. Σολωμού. Το φως εδώ βρίσκεται πάντοτε στο ένα σημείο μιας απαραβίαστης και θεογονικής δυαδικότητας: Φως/Σκοτάδι. Το φως εδώ είναι άναρχο, «παλαιόν των ημερών». Δεν είναι το φως της Επιστήμης, του Δημόκριτου που αναλύεται σε άτομα-σωματίδια ή το φως του Νεύτωνα τεμαχισμένο σε φωτόνια. Μοιάζει, θαρρώ με το φως του Γκαίτε: θεϊκό, καθαρό, ακατάλυτο, συμπαγές, το διαρκές αίτημα, ατόφιο, ακέραιο, εμμονικό.

Προ πάντων το φως του δειλινού. Τα δειλινά του Πούχνερ έχουν μεγάλη έκταση αλλά κυρίως υπαρξιακό μετεωρισμό, αφού απερίφραστα απηχούν την περιπέτεια της φθοράς και παραπέμπουν στην λήξη του υποκειμενικού μας χρόνου: «Και για κάθε δειλινό που χάνουμε / κανείς δεν μας χαρίζει κάτι». Όταν ορμούν οι σκιές στο φως που απέρχεται, και το ματώνουν, είναι στιγμή αποχωρισμού, κάθε φορά, ύστατου χαιρετισμού, περισυλλογής και απολογισμού: «Ώρα απολογισμού / και του αύριο στοχασμού, του χθες σκέψη». Και αλλού: «Μικροί ήλιοι μέσα μας, που τρέμουν σαν το κερί / μόλις της μέρας η αναπνιά / απρόσεκτα τους πλησιάζει». Το τοπίο του ουρανού γίνεται το πεδίο ενός επαναλαμβανόμενου φόνου με αιτία έναν ατέρμονα χθόνιο φθόνο: «Κόκκινη θάλασσα τώρα ο ουρανός, / αίμα σε Δύση και Ανατολή των θεών… ο ήλιος βυθίζεται αιμόφυρτος / Αγαμέμνων σε θανάσιμο λουτρό… Ηλιοβασιλέματα της ζωής μου, πώς να σας ξεχάσω; Πώς;» ή «Το φως μονοπώλιο, ο ουρανός / άσπρος σαν το βρασμένο γάλα» ή: «Γιορτή και πανηγύρι η Ανατολή σου, αιματηρή τραγωδία / με θάνατο επί σκηνής και χορικά τραγουδισμένα». Το σκοτάδι

νικά στο τέλος και «μεσόκοπη χήρα η νύχτα φλερτάρει με το φως κι αυτός δεν είναι πια εραστής /... και θα χωρίσουν απόψε κιόλας / πρώτα πέθανε ο ήλιος / κι η χήρα όλο πιο μαύρα φορεί / φωτεινά δάκρυα στην ποδιά της πέφτουν / κι ένα χαμόγελο μένει στον ουρανό / σημάδι στο νυχτερινό νεκροταφείο. / Εδώ κείται ο ήλιος που φώτισε όλη την σημερινή ημέρα». Σκότος – θάνατος – θρηνωδία. Η ελπίδα του ποιητή δεν είναι παρά η βεβαιότητα της επανάληψης, της επόμενης Ανατολής: «Κατακλυσμέ νοητέ των χθονίων, κατακτητή των κατακόμβων των κρυφών της ψυχής, / ρίξε τις ρομφαίες τις πύρινες στις φιδοφωλιές / σε ερπετά που μας σέρνουν / σε σκουλήκια που μας τρων / άνοιξε το στέρνο να δεις η καρδιά πώς πάλλεται / και πώς παλεύει να ζεστάνει την ψυχρή λογική». Ο ήλιος πάντοτε ένδοξος, άτρωτος και χορευτής : «Της ημέρας τον κυκλικό χορό / τον σέρνει αργά ο ήλιος…».

Ο υποκειμενικός χρόνος του ποιητή είναι γραμμικός: «Ήλιος βγαίνει, φέγγει, φεύγει / στον κύκλο του τον μέγα αυτός τραβά. / Κι εμείς στο μικρό, το στενοχωρημένο, / απ' το ένα στο άλλο, και πίσω και ξανά» (Ο μικρός κύκλος). Ο χρόνος καθορίζεται από την διαδοχή φωτός και σκότους. Κι αυτή η επανάληψη είναι η μόνη υπόσχεση της Αθανασίας: «Πόσοι ήλιοι βυθίστηκαν. Πόσοι ανατέλλουν. Εδώ τίποτε δεν θα αλλάξει»! Το παρελθόν ορίζεται σαν ένα «δάσος από αναμνήσεις», χωρίς μονοπάτι ή ζωγραφίζεται με χαρακιές, «τις ρυτίδες» μας. Και το ασταθές μέλλον αν δεν εμφορείται από «οράματα» δεν αξίζει: «Ράβω τα δίχτυα του αύριο / σε καϊκι που όλο κουνιέται» (τραγούδι της συμφοράς XV). Του μένει το παρόν. Καθόλου περιφρονητέο. «Δες την στιγμή κι όχι τον χρόνο» και: «Κάρφωσε τη στιγμή στο τραπέζι με μαχαίρι, / κι άστο εκεί, ο χρόνος να σταματήσει» (Δεινό δείλι). «Ο χρόνος στάθηκε στο νυν. Κοντά στο αεί / μα κάτι λιγότερο». Ο μεγα-χρόνος, ο αντικειμενικός, είναι περιγελαστικός απέναντι στην συντομία που μέλλεται να ζήσουμε, κάπως σαν «παις παίζων πεσσεύων…» του Ηράκλειτου: «Κι αδιάφορος ο χρόνος, το κομπολόι / περνάει σβέλτος στα δάχτυλά του / εξασκημένος καλά στην αναμονή / μας προσπερνάει πάντα πρώτος». Ο αντικειμενικός χρόνος είναι χρόνος-διάχρονος, άρα άχρονος: «Στις αχρονίας τις άπειρες εκτάσεις». Για τούτο προτιμά την κυτταρική εκδοχή του χρόνου: Την στιγμή. Αυτήν που μπορούμε να συλλάβουμε, να ζήσουμε, να αξιοποιήσουμε, να κατακτήσουμε: «Το βάρος των στιγμών καθηλώνει την ώρα. / Η ροή παγιδεύτηκε σ' ένα γύρω-γύρω, / όπου, αέναα τα ίδια ανακυκλώνονται / σαν τα σανίδια του ναυαγίου τα σπασμένα… / μαρμάρωσε ο καιρός… βλέπουμε τη ζωή / να κυλά βουβή, παράξενη παντομίμα… / Θεατής στο σκοτάδι της αφθαρσίας το θέατρο / τι θα κάναμε δίχως σκηνή δίχως ρόλους και θέαμα… / καλλιά θεατής του εαυτού σου, παρά αθάνατος…» (Το βάρος των στιγμών). Κι όμως, το παρόν μπορεί να σταθεί εμπόδιο στην λήθη και να αποτυπωθεί στο αιέν.: «Κι όμως ώρες-ώρες, σαν πολιτείες / γεμίζουν μολύβι το κενό / και πέτρα η στιγμή γίνεται / και σταματά του καιρού η ρόδα». Αλλά εμείς κακοί και κάποτε σκοτεινοί διαχειριστές του παρόντος «αμαυρώνουμε πίσω και μπρος / του χθες, του αύριο σβήνουμε τα φώτα». Η στιγμή είναι το υποκειμενικό μας καταφύγιο, το δικό μας σπήλαιο βίωσης και δημιουργίας. Ο δικός μας χρόνος, ορατός όσο και μυστικός: «Στιγμές μεγάλες, στιγμές μικρές / τα κρύβω όλα στην τσέπη / ψηλαφώντας πράγματα φανταστικά / απ' το ένα στ' άλλο πηγαίνω /… πού αρχή, πού μέση, πού τέλος / η βιογραφία τελικά είν' μυθιστόρημα και η ιστορία αφηγήσεις παραμυθιών…».

Ο ποιητής: μοναξιά και ταπεινότητα

Ο Β. Πούχνερ, βιώνει τη μοναξιά του δημιουργού. Παρ' ότι εδώ και πολλές δεκαετίες, εξόχως διακεκριμένος στην επιστημονική κοινότητα για την πολύτροπη

προσφορά του και από κάθε άποψη, κοινωνικά ενεργός, ταυτόχρονα καλός πατέρας, ερωτευμένος και ευγνώμων άντρας-σύζυγος (στην Αριάδνη αφιερώνει 5 ομότιτλα ποιήματα, σ' αυτό το βιβλίο), εξαιρετικός δάσκαλος και πολλά άλλα. Επίμονος καλλιεργητής του διαλόγου, σοφός οπαδός και πρότυπο της εν γένει κοινωνικής διαλλαγής: «Σκεπτικός όλα τα δέχομαι / και σκεπτικός όλα τα βιώνω». Για τον εαυτό του ανάμεσα σε άλλες, διαλέγει *και* την αρετή της ταπεινότητας: «Αγνώριστος συγγραφέας τόσων βιβλίων». Ούτε μεγαληγορίες, ούτε κενά σπουδαιολογήματα. Κανένας ναρκισσισμός. Κανένας απόηχος εγκωμίων δεν τον επαίρει: « Μόνος μου με μια μελωδία στο νου / τραβάω τους κύκλους της ώρας / αριθμοί, αριθμοί, τίποτε άλλο / ρυθμιστής του σφυγμού το τύμπανο». Εραστής αδηφάγος του καλοκαιριού, του τοπίου, του θόλου που σκεπάζει και προστατεύει τους μικρούς και μεγάλους κόσμους. Ακροατής της σιωπής του δάσους, της μονωδίας των τζιτζικιών, των νερών, των ανέμων, των πουλιών, των πατημάτων στο καλντερίμι. Θεατής των φυλλοβόλων και των αειθαλών, της «δεντρόστεφτης ράχης», των χελιδονιών, των βουνών, του σκίουρου στο σύρμα, του μυρμηγκιού, του αλατιού, του πελάγους. Δοκιμάζει τις αντοχές του καθισμένος στη μέση του ετοιμόρροπου «πέτρινου γεφυριού», στα σωληνάκια του νοσοκομείου, στην όψη των ναυαγίων, στα δάκρυα και τα χαμόγελα των αγαλμάτων, στην παρούσα μελαγχολία του τόπου αυτού, που τόσο αγάπησε με τα χορταριασμένα ωραία ερείπιά του. Ηττάται μόνο από την ομορφιά: «Να δει, να θαυμάσει, σε έκσταση να πέσει / να πει: παραιτούμαι. Με νίκησε η ομορφιά». Και: «Ναυαγός στο άσυλο του ιερού σου, τουρίστας και λάτρης της ομορφιάς, γαληνότατε». Αιτείται διαρκώς να του δοθεί η χάρη να ζει όσο μπορεί, ως φυσικός άνθρωπος, με την Παπαδιαμαντική έννοια: («Όταν ήμην φυσικός άνθρωπος…» – Όνειρο στο κύμα) δηλαδή με την νοσταλγία της αθωότητας: «Κάποτε ήμασταν ωραίοι». Προσφέρει στον εαυτό του την πολυτέλεια του ασκητή και την ανωτερότητα του αυτοσαρκαστή: «αφουγκράσου ποιητάκο / κάτι μπορείς να πεις»: «Έχε γειά σελιδούλα μου γλυκειά / σε γέμισα και σένα λέξεις / αδιάβαστες να είναι, κρυφές / μυστικά, για πολύ μεταξύ μας». Ή: «Και ωραία και ανόητα γράφουμε / κατά την πνοή πάντα του αέρα / ... κι άλλο τεφτέρι, κομμάτι / ψυχής και νου κατάθεση / και ομολογία και προτροπή / και θέληση, έρως για την αλήθεια» και: «τραγούδα μολύβι, χαρτί χόρευε / απόψε η φύση κερνάει / όλο το εκκλησίασμα».

Για τον εαυτό του διατηρεί την ταπείνωση και την αγωνία. Ζει όλες εκείνες τις μικρές αλλά τόσο συχνές, αυτοχειρίες του δημιουργού: «Ναι, να σκίσω κει στη στέγη του όλου, τα χαρτιά… τραγούδι μου εσύ, τι σε βάζω να τραγουδήσεις / και συ, πιστή μου σελίδα, τι σε φορτώνω / ο μιαρός καλόγερος, τρελός ερημοσπίτης / στηλίτης στο μνημείο του, κι ασκητής της φακής… τι σας έχω κάνει να κατηγορούμαι τόσο πολύ / τι μου έχω κάνει, που τόσο με τραβά ο χαμός» (Τραγούδι και πίκρα).

Ποια είναι η πατρίδα του ποιητή;

Ο Ελύτης μας δίνει μια απάντηση: όντας σε υπαρξιακή εξορία, «δεν έχει πού να θρηνήσει, ο ποιητής» (Άξιον εστί). Ο Β. Πούχνερ έχει πολλές πατρίδες εκτός από την πατρίδα που γεννήθηκε και την πατρίδα που, όπως λέει, δεν του χαρίστηκε αλλά με κόπο κατέκτησε. Στην περίπτωσή του, το ερώτημα είναι αντιστρεπτό: Πόσες πατρίδες πρόσφερε: διανοητικές Πατρίδες, πνευματικούς τόπους και πατρότητες της σκέψης, της δράσης, των αισθημάτων.

Ο ποιητής και το παιδί

«Το να γράφεις για τα παιδιά καλή άσκηση / οι αλήθειες είναι ίσιες και απλές…» Και: «Το παιδί βλέπεις, το ξεχασμένο, που έρχεται / από τα βάθη, άπορος του χρόνου οδοιπόρος / με μια απορία στην χούφτα…». Τον ποιητή, αδιάκοπα, ένα παιδί αγόρι τον ακολουθεί. «Όταν στέκομαι στέκεται, κι όταν προχωρώ προχωράει… επειδή δεν μεγαλώνει το ανάστημα, νάνος θα είναι / ή μεγαλώνει ο ίσκιος μου, τώρα που βραδυάζει; / … κάπως μου μοιάζει / κάτι μου θυμίζει, κάπου τον έχω δει: μα είναι παιδάκι κουρασμένο που δεν έχει κάπου αλλού να πάει… σαν νάμαστε δεμένοι, μ' αόρατο σκοινί». Άκρως αποκαλυπτική η ποίηση του Β. Πούχνερ: Το παιδί εντός του, ακόλουθος και συνομιλητής του, όρισε το χτες του, θα ορίσει και το αύριό του και θα ταυτιστεί μαζί του ώς το τέλος. Για την ώρα πάντως, το παιδί - Βάλτερ Πούχνερ, αν και έκτοτε μελαγχολικό, διατηρεί πάντοτε το προνόμιο της αναζήτησης του φωτεινού, του ιλαρού και του αληθινά καινούργιου.

Ευανθία Στιβανάκη
Αθήνα 12.12.2016.

Κωνσταντίνος Μπούρας, «Βιβλιοκρισία», *αυτόθι*, σελ. 193-198.
(και http://www.diavasame.gr/page.aspx?itemID=PPG1388_2725)

Τους ανθρώπους που νομίζουμε πως ξέρουμε τους γνωρίζουμε τελικά μέσα από την ποιητική γραφή τους, όταν αποφασίζουν να την βγάλουν από το κλειδωμένο συρτάρι και να την δουν τυπωμένη. Εκεί όλοι νιώθουμε εκτεθειμένοι, σα να είναι η γυμνή μας ψυχή πίσω από τη βιτρίνα με το σκονισμένο τζάμι της καθημερινότητας. Ο καθηγητής και δάσκαλός μου Βάλτερ Πούχνερ που με τίμησε με πολλές επιμέλειες βιβλίων του που μου ενεπιστεύθη, παρουσιάζει σε μένα ένα καινούργιο απρόβλεπτο πρόσωπο, σε μια γλώσσα καθαρά εκμυστηρευτική και καθόλου ακαδημαϊκή. Όχι, δεν ήταν ποτέ σχολαστικός. Δεν εννοώ αυτό, αλλά η τεχνική συρραφής ενός μελετήματος ενός δοκιμίου ή εκπονήσεως μιας διατριβής είναι τελείως διαφορετική από την αβίαστη (εν πολλοίς) λυρική εξομολόγηση πάνω σε ένα ακόμα λευκό κομμάτι χαρτί που αποφασίζουμε να το στίξουμε με τα νοήματα και τα διανοήματα που συσσωρεύονται στο κεφάλι μας (και στο κορμί μας) από την τριβή του βίου.

Ας πούμε, κατάλαβα για πρώτη φορά διαβάζοντας αυτά τα εκ βαθέων ποιήματα, γιατί ως επιστήμων θεατρολόγος ο Βάλτερ Πούχνερ φαινόταν να απεχθάνεται τους διάφορους –ισμούς του εικοστού αιώνα κι εντεύθεν. Γράφει ξεκάθαρα ότι νιώθει αποκομμένος από τους συγχρόνους του, παράταιρος σαν ψυχοπαίδι σε μια δοκιμαζόμενη αλλά αξιολάτρευτη για την Φύση και τον Πολιτισμό της χώρα. Τώρα κατανόησα την εμμονή του με την Ιστορία, με το Κρητικό Θέατρο, με τη Λαογραφία, με το Θέατρο στην Ελλάδα του δέκατου ένατου αιώνα, που μου ανέθεσε (μαζί με τον αείμνηστο Σπύρο Α. Ευαγγελάτο) από το 1990 και καθυστερώ ακόμα ως παιδί της εποχής μου, του τεχνολογικού εικοστού πρώτου αιώνα. Οι μοντερνισμοί, οι νεωτερισμοί, οι μετά-μοντερνισμοί σε τίποτα δεν αγγίζουν τον αυστριακό (στην καταγωγή) μελετητή κι ερευνητή που λάτρεψε την Ελλάδα και της αφιερώθηκε! Είναι νεοκλασσικός, ρομαντικός ενίοτε, υλιστικά μεταφυσικός αλλού, περιμένει να ενωθεί με το Ύστατον Φάος την ώρα της μεταστάσεώς του και μέχρι τότε εργάζεται ως οιστρήλατος μέλισσα παλεύοντας να ολοκληρώσει το τιτάνιο έργο του. Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι ένας από τους βασικούς θεμελιωτές της Θεατρικής Επιστήμης και των Πανεπιστημιακών Θεατρικών Σπουδών στην Ελλάδα. Όσο κι αν κατηγορήθηκε (πάντα στα μουλωχτά, ποτέ στα φανερά ότι δεν βλέπει σύγχρονες παραστάσεις) είναι ο πρώτος που έζησε «θεατρικά» (από, για και προς το θέατρο), μαζί με τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο, τον Νάσο Βαγενά, τον Γιώργη Γιατρομανωλάκη, τον Δημήτρη Σπάθη, τον Νίκο Χουρμουζιάδη, τον Άγγελο Δεληβοριά, τη Χαρά Μπακονικόλα, τον Κώστα

Γεωργουσόπουλο, τον Μάριο Πλωρίτη, την Ελένη Βαροπούλου (όλοι ετούτοι δάσκαλοί μου)… Αυτή του η αφοσίωση τον καθιστά θεατρικό πρόσωπο τον ίδιον. Πάντα χαμογελαστός, εύθυμος, σπανίως συννεφιασμένος, έρχεται τώρα στην ωριμότητα των επτά δεκαετιών ζωής να καταθέσει την γάργαρη ψυχούλα σε ένα όραμα που συνθέτει επιρροές και διακειμενικές αναφορές με έναν τρόπο των παλαιών μαστόρων, των τεχνιτών του Λόγου, που ήξεραν καλά την τέχνη της συναιρέσεως…

Πληθωρικός, όπως και στα επιστημονικά συγγράμματά του, αυθόρμητος και χειμαρρώδης, εξελικτικός αλλά όχι και τελειομανής, επικοινωνιακός αλλά όχι και φορμαλιστής, ο Βάλτερ Πούχνερ δεν φαίνεται να ξανακοιτά τα ποιητικά πονήματά του, όπως παρατηρεί ιδιοφυώς ο καθηγητής, λαογράφος κι επαρκής μελετητής της Ποιήσεως, ο φίλτατος Μιχάλης Μερακλής. Η εισαγωγή του είναι άλλο ένα ποίημα, ελεύθερο από τον κανόνα της λογοτεχνικής κριτικής, γενναιόδωρο αλλά και δίκαιο, καυστικό αλλά και καθαγιαστικό. Μπορώ να πω ότι εμπνεύστηκα δεκάδες ποιήματα διαβάζοντας αυτή την εισαγωγή με τις εκτενείς ενσωματώσεις ποιημάτων υπό Βάλτερ Πούχνερ.

Εν τέλει, αυτό είναι η Ποίηση: να σε μεταφέρει σε άλλες διαστάσεις, να σου υποβάλλει τον Παγκόσμιο Ρυθμό, τον παγκόσμιο και συμπαντικό, να σε προκαλεί να ζήσεις, να σκεφτείς και να δονείσαι ποιητικώ τω τρόπω… Ο Βάλτερ Πούχνερ εμπνέει κι εμπνέεται, διδάσκει και διδάσκεται, εξελίσσεται και βοηθά τους πνευματικούς του συνοδοιπόρους να εξελιχθούν.

Η τελευταία σελίδα

Το δέος της τελευταίας σελίδας
η κατάνυξη με το τελευταίο φως
η αμηχανία μετά τον εσπερινό
όταν πρέπει πάλι να πάμε σπίτι
και να αντικρύσουμε τα γνωστά.
Τόσες σελίδες τόσων ημερών συντροφιά
και τώρα σώνουν· σχεδόν προδοσία
μα εσύ ήσουν που τις γέμισες
και τώρα πληρωμένες φεύγουν
συνήθισες στο λευκό τετράγωνο
ν' απλώσεις φαρδιά πλατιά το εγώ σου
λες και είναι κρεβάτι για δύο
τώρα το σπίτι ξανανοικιάζεται
κι αλλού θα κυλιέται ο νούς σου
και οι αισθήσεις σου και τα αισθήματα.
Άς μην ήσουν τόσο βιαστικός
με τις άκαιρες εξομολογήσεις σου
τις άκυρες διαπιστώσεις σου τις άωρες
εκχύσεις του γηρασμένου μυαλού
τα ορνιθοσκαλίσματα δεν σβήνονται
οι μουντζουρωμένες σελίδες φεύγουν
σε εγκαταλείπουν δεν σε θέλουν άλλο πια
ξέρουν τη μοίρα τους στο συρτάρι
δίχως φως δίχως αέρα δίχως μάτι
αναγνώστου να τις διαβάσει ποτέ.
Αυτό κατάφερες· τώρα δες να βρεις

άλλο χαρτί για να συνεχίσεις
το θεάρεστο έργο σου
όπως εσύ και μόνο εσύ πιστεύεις.

Ως «αιώνιος» μεταπτυχιακός φοιτητής του, τον χαιρετίζω και τον αναγνωρίζω και ως ποιητή και χαίρομαι που από τούδε και εις το εξής μπορώ να τον προσαγορεύω με άπειρη οικειότητα «συνάδελφε». Μέχρι τώρα η φυσική συστολή που με διακρίνει και με διακατέχει δεν μου επέτρεπε να απευθύνομαι στους δασκάλους μου στον ενικό… Με την *Πανωραία* του Νάσου Βαγενά και με τα *Δοκίμια για τον ουρανό. Εκλογές ποιήσεων* του Βάλτερ Πούχνερ αρχίζω να νιώθω ότι μπορώ να απευθύνομαι σε φίλους, ομότεχνους, συμμετέχοντες στο ανθρώπινο δράμα με την πλέον ηρωική πνευματική προσφορά: τα γενναίο ξεγύμνωμα τής Ποιήσεως.

Και για να περάσουμε στο επίπεδο της τεχνικής, όσο και να φαίνεται ότι απεχθάνεται τους –ισμούς ο Βάλτερ Πούχνερ, η ποιητική του συνεισφορά είναι – κατά τη γνώμη μου – ένα μεταμοντέρνο ημερολόγιο, εξομολογητικό και καταγραφικό της εποχής μας. Μακράν του να αποτελεί «ιστορική μαρτυρία», παρ' όλες τις έμμεσες πολιτικές, κοινωνικές, εθνολογικές και λαογραφικές υπο-σημειώσεις οι οποίες στοιχειώνουν το υπο-κείμενο αυτού του τόμου (subtext ή soutexte) πρόκειται για μια ποίηση λυρική, του «εγώ» όπως κατατρύχεται από το «εμείς». Ελεγείες χωρίς σάτιρες, καρυωτακισμός χωρίς τάσεις αυτοχειρίας και καβαφισμός χωρίς τον ερωτισμό, ρομαντισμός χωρίς σωματικότητα, αυτή είναι η νοητική και συναισθηματικώς αποστασιοποιημένη προσεκτική, καλοζυγισμένη και «πολιτικώς ορθή» ποίησις τού Βάλτερ Πούχνερ.

«Μια φορά δάσκαλος, πάντα δάσκαλος!». Κι αυτό ξεφυτρώνει ακόμα κι εκεί που δεν το σπέρνουνε. Κυρίως εκεί!

Από αυτόν τον χορταστικό τόμο ξεκορμίζω δύο χαρακτηριστικές – κατ' εμέ – στροφές από τη σελίδα 126:

Τα πρέπει ηρέμησαν· διαθέτω
χρόνο απόθεμα από χθες
δίνω στο βλέμμα μου λίγη ελπίδα
και για έναν πήχη σηκώνεται.

Ακούω το σώμα να εργάζεται
δίχως σταματημό και χωρίς εμένα
το γαϊτανάκι των πνοών
φέρνει την ώρα βόλτα…».

Αλλά επειδή θέλω να κεντρίσω περισσότερο το ενδιαφέρον σας και να σας εξάψω τη φαντασία, παραθέτω ακόμα ένα ποίημα του Βάλτερ Πούχνερ από τη σελ. 183:

Της κηδείας του φωτός

Το φως το τελευταίο σ' έναν κόσμο που πενθεί
κόλλυβα θα γεμίσει το προαύλιο τού σκοταδιού
ξεσκεπάζονται σεβαστικά τα σπίτια από τις στέγες
τα δέντρα γονατίζουν και κατεβάζουν τα κλαδιά
στο βηματισμό τους στέκονται τα καλντερίμια
και άλαλα ρέουν τα νερά προς το άσπρο αλάτι.
Και σβήνει η λαμπάδα· το φέρετρο μαύρο φέρεται

στο νεκροταφείο τής ημέρας· εκεί κατεβάζεται
στο χώμα αργά αργά στη μητρική μήτρα τής νύχτας.

Ανακαλύψτε τον και ως ποιητή. Το αξίζει και το δικαιούται!!!

Κωνσταντίνος Μπούρας

Παντελής Μπουκάλας, «Η ποιητική στιγμογραφία του Βάλτερ Πούχνερ», *Φρέαρ* 21 (Μάρτιος 2018), σσ. 163-167 και στο Βάλτερ Πούχνερ, *Κοντσέρτο για στιγμές και διάρκεια. Ανθολόγηση ποιήσεων (2015-2016)*, Αθήνα, Αρμός 2019, σελ. 309-316 (Επίμετρο).

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου πρῶτα, ποὺ στεγάζει τὰ νέα ποιήματα τοῦ Βάλτερ Ποῦχνερ: Ὁ φωτεινὸς ἴσκιος. Αὐθόρμητο τὸ ἐρώτημα: Ὑπάρχει ἄραγε ἴσκιος φωτεινός; Πῶς νοεῖται ἐδῶ καὶ σὲ τί θὰ μποροῦσε νὰ ἀποσκοπεῖ ἡ ἀναίρεση μιᾶς δεδομένης, φυσικῆς διάζευξης, ἡ ὁποία θέλει ἀντίμαχα τὰ δύο στοιχεῖα, τὸ φωτεινὸ καὶ τὸ σκιερό, περίπου σὰν ἐκπροσώπους δύο διαφορετικῶν κόσμων; Ὅποια σημασία κι ἂν ἀποδώσουμε στὸν ἴσκιο, εἴτε τοῦ σκοτεινοῦ εἰδώλου, τῆς σκιᾶς, ποὺ προκύπτει χάρη στὸ φῶς ἀλλὰ σὲ διεύθυνση ἀντίθετη ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ φωτός, εἴτε τοῦ φαντάσματος, ὅπως στὴν ποίηση καὶ στὴ λαϊκὴ φαντασία, εἴτε τοῦ ἐφιάλτη, τοῦ βαρυπνᾶ κατὰ τὸ δημοτικό του ὄνομα, ἡ ἀντίθεση εἶναι προφανής, βιωμένη.

Κι ὅμως. Στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία, στὴν ἑλληνικὴ σκέψη γενικότερα, αὐτὴ εἶναι ποὺ βυθίζεται στὰ αἰσθήματα, στὰ βιώματα καὶ στὰ πράγματα ὥστε νὰ μὴν αὐθαιρετήσει· σ' αὐτὴ τὴ σκέψη λοιπὸν ἀκόμα καὶ τὰ ἀντίθετα εἶναι δυνατὸν καὶ νόμιμο –καὶ ἐντέλει ὅμορφο καὶ ἀπελευθερωτικό– νὰ συλλειτουργήσουν. Καὶ μέσα ἀπὸ τὴ σύγκρασή τους ἢ τὴ σύντηξή τους ν' ἀνοίξουν καινούργιοι δρόμοι, συναισθηματικοὶ καὶ πνευματικοί. Ὁ μανιχαϊσμὸς μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ βολικὴ κατατμητικὴ θρησκειοϊδεολογία, τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅμως τοῦ ἀντιστέκονται σθεναρά. Κι ἂν θέλει κανεὶς νὰ ἐννοήσει τὸν κόσμο στὴν ὁλότητά του καὶ νὰ τὸν ζήσει στὴ συνθετότητά του, πρέπει ν' ἀκολουθήσει μιὰν ἀτραπὸ σίγουρα πολὺ δυσκολότερη ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ὁδὸ τοῦ Μάνη ἐκ τῆς Περσίας καὶ τῆς δυαρχίας του.

Ἔχει πολλοὺς καὶ γεροὺς προγόνους λοιπὸν ὁ φωτεινὸς ἴσκιος τοῦ Βάλτερ Ποῦχνερ, ὅπως κι ἂν λειτουργοῦν, ἐνεπίγνωστα ἢ διὰ τῆς εὐλογημένης κρυπτομνησίας. Στὸ βάθος τῆς γραμματολογικῆς ἱστορίας ὑψώνεται τὸ ἀχώριστο ζεῦγος «φαεννότατον ἔρεβος» τοῦ Σοφοκλῆ, ὅπως τὸ σχηματίζει στὸν ἐξαίσιο *Αἴαντά* του. Βαριὰ ἀδικημένος ὁ Σαλαμίνιος ἥρωας ἀποφασίζει τὸν θάνατό του, ἐνσυνείδητα, μὲ γνωστικὴ παραφορά, ὅπως πιστεύω, καὶ λέει τὰ ἑξῆς λόγια, στοὺς στίχους 394-397, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ μὲ ἄλλη εὐκαιρία ἔχω πεῖ, μιλώντας γιὰ τὸν ἐξαιρετικὸ Βασίλη Αρβανίτη τοῦ Στρατῆ Μυριβήλη, ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τὶς κρισιμότερες κληροδοσίες τοῦ ἀρχαίου λόγου πρὸς τοὺς ἐπιγόνους του:

Ἰώ
σκότος, ἐμὸν φάος,
ἔρεβος ὦ φαεννότατον, ὡς ἐμοὶ
ἔλεσθ' ἔλεσθέ με οἰκήτορα,
ἔλεσθέ μ'.

Στὴν παλιὰ μετάφραση τοῦ Γιάννη Γρυπάρη:

Ἄχ, ἄχ,
σκοτάδι τοῦ Ἅδη, φῶς δικό μου,
ἔρεβος λαμπερότατο ὡς γιὰ μένα,
πάρτε με κάτοικό σας, πάρτε με.

Καὶ στὴ νεότερη μετάφραση τοῦ Δ. Ν. Μαρωνίτη:

Ὢ σύ, σκοτάδι φῶς δικό μου, ὦ ἔρεβος λαμπρό,
πάρτε με σύνοικό σας, πάρτε με.

Φαεννότατον ἔρεβος... Εἶναι τὸ ἴδιο μαῦρο φῶς ποὺ διατρέχει σχεδὸν ὅλη τὴν ὥριμη τέχνη τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, σὰν αἴσθηση ἢ σὰν πεποίθηση. Αἴσθηση καὶ πεποίθηση ποὺ ἀναπτύχθηκαν σ' ἕναν τόπο ποὺ ἀναμετρήθηκε μὲ τὸ μέσα σκοτάδι ἢ τὸ σκοτάδι τοῦ Κάτω Κόσμου, στὴν ἀρχαιοελληνικὴ ὑπόστασή του ποὺ ἐμμένει καὶ ἐπὶ χριστιανισμοῦ, ὁπλισμένος μὲ τὸ φῶς ποὺ τὸν λούζει ἄπλετο καὶ ἀπόλυτο. Καὶ αὐτὸ τὸ λαμπρὸ ἔρεβος μορφώνεται πότε σὰν «ἀγγελικὸ καὶ μαῦρο, φῶς», ὅπως στὴν «*Κίχλη*» τοῦ Γιώργου Σεφέρη, καὶ πότε σὰν «μαῦρο ἄστρο», ὅπως στὸν Μίλτο Σαχτούρη. Εἰδικὰ στὸν Σεφέρη, τὸ τελικὸ συμπέρασμα δὲν τὸ συνιστᾶ ὁ στίχος τῆς «Χειμωνιάτικης ἀχτίνας», «κατὰ βάθος εἶμαι ζήτημα φωτός», ἀλλὰ ὁ στίχος τῶν *Τριῶν κρυφῶν ποιημάτων*: «κοιτάζει μ' ὅλο τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι ποὺ ἔχει». Γιὰ νὰ μετακινηθοῦμε ἔτσι στὸν Ὀδυσσέα Ἐλύτη τῶν *Ἀνοιχτῶν χαρτιῶν*, ἑνὸς ποιητῆ πού, μολονότι ἡλιοπότης καὶ ἡλιολάτρης, ὁδηγεῖται στὴν ἑξῆς ἀποφθεγματικὴ διαπίστωση: «Ἕλληνας σημαίνει νὰ αἰσθάνεσαι καὶ νὰ ἀντιδρᾶς κατὰ ἕναν ὁρισμένο τρόπο, τίποτε ἄλλο. Εἶναι μιὰ λειτουργία ποὺ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὸ δράμα τοῦ Σκότους καὶ τοῦ Φωτὸς ποὺ παίζουμε ὅλοι μας ἐδῶ, σ' αὐτὴν τὴ γωνιὰ τῆς ὑδρογείου».

Δὲν θὰ στεκόμουν βέβαια τόσο πολὺ στὸν ἔντιτλο φωτεινὸ ἴσκιο ἂν δὲν πίστευα ὅτι φανερώνει βέβαια τὴ «γλυκυθυμία ποὺ διέπει τὴν εὐαισθησία τοῦ ποιητῆ σ' αὐτὸ τὸν τόπο (τοπίο), ὅπου καὶ οἱ ἴσκιοι στὸ ἡλιόγερμα ἔχουν κάτι ἀπ' τὴν ἀνταύγεια τοῦ ἑπόμενου ξημερώματος», ὅπως μεστὰ τὸ ὁρίζει στὶς εἰσαγωγικὲς Σημειώσεις του ὁ Μιχάλης Μερακλής, ἐνδέχεται ὅμως νὰ μᾶς ὑπαγορεύει καὶ δύο ἐπιπλέον σκέψεις. Πρῶτον, ὅτι ὁ συγγραφέας προτείνει τὸν τίτλο, ἂν ὄχι σὰν προκαταβολικὸ συμπέρασμά του, ἔστω σὰν κάποιου εἴδους κλειδὶ ἢ σὰν ἕναν καθρέφτη πάνω στὸν ὁποῖο καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀντικρίσουμε τὰ ποιητικά του κείμενα. Καὶ δεύτερον, καὶ κυριότερο, ὅτι ἀποκαλύπτει καὶ αὐτὸς πὼς ὁ Βάλτερ Ποῦχνερ εἶναι μέτοχος τῆς ἑλληνικῆς σκέψης στὴ βαθύτερη ἐκδοχή της. Καὶ μάλιστα ἀπὸ ἀπόφαση καὶ ἐπιλογή. Ὄχι κατὰ τύχη ἢ κατὰ συμβεβηκός. Γιὰ νὰ χλευάζει ἔτσι μὲ τὸ παράδειγμά του τοὺς γονιδιοφύλακες καὶ τοὺς αἱματομέτρες τοῦ τόπου μας, τοὺς ἀγράμματους καὶ ἀνιστόρητους σωβινιστὲς δηλαδή, ποὺ ἐπιμένουν στὸ νήπιο δόγμα τους πὼς «Ἕλληνας γεννιέσαι, δὲν γίνεσαι». Λουκιανὸς ποὺ τοὺς χρειάζεται, θὰ ἔλεγε κανείς. Ἢ Μελέαγρος. Ἢ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός.

Μὲ τὸ πλούσιο φιλολογικὸ καὶ λαογραφικὸ ἔργο του ὁ Βάλτερ Ποῦχνερ ἀνήκει στοὺς ἑλληνιστὲς στοὺς ὁποίους χρωστᾶμε πάρα πολλὰ ὅσον ἀφορᾶ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἀνάδειξη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ: Κλὼντ Φωριέλ, Νικολὸ Τομμαζέο, Ἐμὶλ Λεγκράν, Ὑμπὲρ Περνό, Γκὺ Σωνιέ. Ὅ,τι συνέβη μὲ τὴ γνώση μας γιὰ τὸν ἀρχαιοελληνικὸ πολιτισμό, ἐν πολλοῖς εἰσαγόμενη, συνέβη –καὶ ἐν μέρει ἐξακολουθεῖ νὰ συμβαίνει– καὶ μὲ τὴ γνώση μας γιὰ τὸ νεοελληνικὸ πνεῦμα στὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις του.

Προχωρῶ στὸν ὑπότιτλο τοῦ βιβλίου: *Ἀνθολόγηση ποιήσεων 2013-2014*. Ὑπογραμμίζω τὸ οὐσιαστικὸ *ποιήσεων*, ἀντὶ τοῦ ἀναμενόμενου *ποιημάτων*, τὸ ὁποῖο ἄλλωστε τὸ συναντᾶμε καὶ στὸν ὑπότιτλο τοῦ προηγούμενου βιβλίου τοῦ Ποῦχνερ,

ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 2016: *Δοκίμια γιὰ τὸν οὐρανό – Ἐκλογὲς ποιήσεων*.

Κάνω τὴ σκέψη, τὴν ὑπόθεση μᾶλλον, γιατὶ πάντα ὑποθέσεις κάνουμε σὰν ἀναγνῶστες, καὶ ἐρωτήματα θέτουμε, δὲν δίνουμε ἀπαντήσεις, ὅτι ὁ Ποῦχνερ θέλει νὰ ὑποδείξει ἤδη ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου του ὅτι τὴν ποίησή του τὴ βλέπει καὶ τὴν ὑλοποιεῖ σὰν ἕνα συνεχές, καὶ ὄχι τεμαχισμένη σὲ ποιήματα δίχως σαφὴ συνοχὴ μεταξύ τους· σὰν ἕνα ἔργο ἐν προόδῳ, ἢ σὰν ἕνα στιγμογράφημα, ὅπου οἱ στιγμές, τὰ σημαδάκια, δὲν ὑπάρχουν αὐτοτελῶς ἀλλὰ στὴ διάρθρωσή τους. Ἡ λέξη στιγμὲς ἄλλωστε, μὲ τὴ χρονικὴ καὶ ὄχι τὴν εἰκαστικὴ σημασία της, ἀπαντᾶ ἀρκετὰ συχνὰ στὴν ποίηση τοῦ Ποῦχνερ, γιὰ παράδειγμα στὰ ποιήματα «Στιγμές», «Αὐτοβιογραφία;», «Βίος καὶ γραφή», «Στιγμὲς μοναδικές» κ.ἄ. Παραθέτω σχετικοὺς στίχους:

–Κι ὅμως: στιγμὲς μόνο θυμόμαστε / ἡ ἀφήγηση πλαστὴ τῆς αὐτοβιογραφίας. – Μὴν γράφεις τὴ ζωή σου· ζῆσε / κυνήγα τὶς στιγμὲς ποὺ μένουν / σὰν τ ἄστρα στὸν νυχτερινὸ οὐρανό/ στὸ σκοτάδι μέσα τοῦ ρέοντος χρόνου / Στιγμὲς ζοῦμε στιγμὲς θυμόμαστε / τὰ ἄλλα εἶναι ἐπίπλαστες ἱστορίες. – Ἡ θάλασσα τῶν στιγμῶν ἀφήγηση νὰ γίνει / θέλει μυθιστοριογράφο. [...] οἱ αὐτοβιογραφίες μυθιστορήματα / συνθέματα ἀναμνήσεων ἀπατηλῶν – Στιγμὲς μοναδικὲς / δὲ θὰ ξανάρθουν / ἀξέχαστες / πληγές.

Ἤδη σ᾽ αὐτὴν τὴ στιγμολογία-στιγμογραφία ἀναγνωρίζουμε πόσο ἰσχυρὴ εἶναι ἡ ἀγωνία τῆς ἀφήγησης, ἀλλὰ καὶ πόσο δυνατὸς ὁ φόβος πὼς ἡ αὐθεντική, ἡ μὴ πλαστὴ καὶ μὴ σκηνοθετημένη ἀφήγηση, καὶ μάλιστα ἡ αὐτοεξιστόρηση, εἶναι ἀνέφικτη. Ἡ ἀγωνία αὐτὴ καὶ ὁ φόβος μιλοῦν κάποιες φορὲς στὸ βιβλίο μὲ τὸν τόνο ἑνὸς κριτικοῦ καὶ αὐτοκριτικοὺ σαρκασμοῦ. Σὰν γιὰ νὰ ξορκιστοῦν. Σαφέστατο δεῖγμα τὸ ποίημα «Αὐτοβιογραφία» (σ. 114).

Κάθε ποίημα τοῦ Ποῦχνερ, καὶ στὰ δύο μέχρι τώρα βιβλία του, προτείνεται ἁπλῶς σὰν ἕνα ἐπιπλέον λῆμμα στὸ ἴδιο λεξικὸ αἰσθημάτων καὶ σκέψεων. Ἕνα λῆμμα τὸ ὁποῖο προϋποθέτει ὁπωσδήποτε τὰ προηγούμενα καὶ ἐκβάλλει ὁμαλὰ στὰ ἑπόμενα. Δίχως τὰ πρὶν καὶ δίχως τὰ μετά, ἀποσπα-σμένο ἀπὸ τὸ νοηματικὸ καὶ εἰκονογραφικὸ περιβάλλον του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του, ἀπειλεῖται νὰ μείνει ἄναυδο, βουβό. Ὡς ὅλον ὅμως, καὶ ἀκριβῶς μέσα ἀπὸ τὴ συνομιλία τους, τὰ τύποις ἐπιμέρους λήμματα ἀπαρτίζουν τελικὰ τὸν ποιητικὸ λόγο τοῦ βιβλίου. Τὸ καθένα τους εἶναι ἁπλῶς μία παράγραφος ἀπὸ τὴν ἴδια ἐκτεταμένη ἐπιστολή. Μιὰ ἐπιστολὴ πού, ὅπως μποροῦμε νὰ εἰκάσουμε, ξεκίνησε γιὰ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς ἑαυτόν, ὥσπου ἀποφασίστηκε ἡ κοινοποίησή της, ἡ ἔκθεσή της στὸν ἀναγνωστικὸ ὀφθαλμό.

Καὶ πάλι ὅμως, ἕνα ὑπόλειμμα δισταγμοῦ δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀνακοίνωση τῆς πλήρους ποιητικῆς ἐπιστολῆς. Κι ἔτσι ὁ πολυγραφότατος συγγραφέας, μὲ τὰ δεκάδες βιβλία θεατρολογικοῦ καὶ λαογραφικοῦ περιεχομένου, μὲ δημοσιευμένο ἔργο δεκάδων χιλιάδων σελίδων («ἀριθμός, θὰ ἔλεγα, παγκοσμίως ἀξεπέραστος», σημειώνει σχετικὰ ὁ Νάσος Βαγενὰς ἀναφερόμενος στὸ «ὄψιμο τῆς ποιητικῆς ἐμφάνισης τοῦ Ποῦχνερ», ἀπὸ τὸ 2005 καὶ ἔπειτα), ἀπὸ τὰ ποιήματά του, ἀπὸ τὴν προσωπικότερη, τὴν πλέον μύχια καὶ πλέον κινδυνώδη ἐκδοχὴ τῆς γραφῆς του, ἐκδίδει μόνο Ἐκλογές, μόνο μιὰ Ἀνθολόγηση.

Ἡ πρακτικὴ τῆς αὐτονανθολόγησης δὲν εἶναι ἄγνωστη στὸν ποιητικὸ χῶρο. Χαρακτηριστικότερο ἴσως παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἔκδοση τοῦ 1987 *Μανόλης Ἀναγνωστάκης αὐτοανθολογούμενος*, στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ὁ ποιητής, αὐστηρότατος, ἐπιλέγει κάτι παραπάνω ἀπὸ εἴκοσι ποιήματά του. Καὶ ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ ἕναν αἰώνα, τὸ 1917, στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὁ Γιῶργος Βρισιμιτζάκης, γνώριμος τοῦ Κωνσταντίνου Καβάφη, ἐξέδωσε τὸ βιβλίο *Τὸ ἔργο τοῦ Κ. Π. Καβάφη – Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Κ. Π. Καβάφη*, ὅπου ἐνσωμάτωνε 21 ἀπὸ τὰ ποιήματα ποὺ εἶχαν δημοσιευτεῖ ἕως τότε. Πρὶν τυπωθεῖ ἡ μελέτη, ὑποβλήθηκε στὸν Καβάφη, πρὸς ἔγκριση. Ἐμμέσως λοιπὸν ἔχουμε ἕναν Καβάφη αὐτοανθολογούμενο, ὅπως ἔμμεση

αὐτοανθολόγηση τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ὑποδηλώνει ἡ ἀποκήρυξη ἐκ μέρους του ἀρκετῶν δημοσιευμένων ποιημάτων του ἢ τὸ καταχώνιασμα ἄλλων, πολλῶν ἄλλων, σὲ ὅσα ὀνομάζουμε πλέον *Κρυφὰ* ἢ *Ατελῆ*. Ἐδῶ ὅμως ἔχουμε κάτι ἐντελῶς διαφορετικό: Ὁ ποιητὴς δὲν ξεδιαλέγει ποιήματα ἀπὸ τὰ ἤδη δημοσιευμένα ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀδημοσίευτα. Καὶ μᾶς εἰδοποιεῖ γι᾽ αὐτό. Σὰν νὰ θέλει νὰ ὑποβάλει τὴν ἰδέα ὅτι ἐπιθυμία του εἶναι νὰ μιλάει καὶ διὰ τῆς αὐτοκριτικῆς ἀποσιωπήσεως.

Ἐπιστρέφω στὸν φωτεινὸ ἴσκιο, γιὰ νὰ πῶ ὅτι ὁ Ποῦχνερ, ποὺ τὸν ἡλιοκεντρισμὸ του τὸν ἔχει ἤδη ἐπισημάνει καὶ ὁ Μιχάλης Μερακλὴς καὶ ἡ Εὐανθία Στιβανάκη, φαίνεται νὰ δίνει τώρα τὸ μεγαλύτερο βάρος, τὸ βάρος τῆς μελαγχολίας, στὸν ἴσκιο, ὄχι στὸ φῶς. Ὑπαινικτικὸς ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι ὁ τίτλος «Ἥλιος ὁ τελευταῖος» ἑνὸς ποιήματός του, ὅπου συμπεραίνεται ὅτι ὁ ἥλιος «εἶναι μὲν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ /μὰ τὸ φῶς του δὲν γυρίζει». Καὶ ὀξύτατα σαφὲς τὸ ποίημα «Καὶ τὰ καλοκαίρια τελειώνουν», ποὺ νομίζω πὼς ἔχει ἕναν χαρακτήρα γενικότερης ἀποτίμησης, καὶ στὸ ὁποῖο ξαναβλέπουμε τὴ διαπλοκὴ σκότους καὶ φωτός:

Τῶν ἕξοχων ἐξοχῶν τὸ τέλος
πικρὸ καὶ στενοχωρημένο
σὰν τιμωρία γιὰ τὴν τόση ὀμορφιὰ
σὰν τῆς εὐλογίας ἡ σκοτεινὴ πλευρὰ
ποὺ κάποτε διαδέχεται τὸ φῶς της
μετὰ τὸν ἥλιο ὁ γλόμπος
ἀντὶ τοῦ ἀέρα τὰ καυσαέρια
καὶ γιὰ οὐρανὸ τὸ χαμηλοτάβανο
τῶν σπηλαίων τῶν τετραγωνικῶν
καὶ τετράτροχα γιὰ τὰ δίποδα
καὶ ἀντὶ γιὰ τὰ ὄνειρα τοῦ δάσους
οἱ ἐφιάλτες τῶν κυβιστῶν τῆς ἀσφάλτου.

Αὐτὲς τὶς ἕξοχες ἐξοχὲς τοῦ πρώτου στίχου, ποὺ ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τὶς πολλὲς περιπτώσεις ὅπου ὁ Ποῦχνερ ἐνδίδει ἀσμένως στὸν πειρασμὸ τῆς παρήχησης, τὶς ξαναβρίσκουμε παρακάτω, στὸ ποίημα «Τὰ τελευταῖα ποιήματα τοῦ καλοκαιριοῦ», τὸ ὁποῖο, στὸν ἴδιο πάντα ἐξομολογητικὸ τόνο ποὺ δὲν φοβᾶται τὴν προφορικότητα, συνομιλεῖ μὲ τὸ ποίημα ποὺ διάβασα ἐλάχιστα πρίν. Καὶ συνομιλεῖ γιὰ νὰ τὸ προεκτείνει καὶ ἐντέλει γιὰ νὰ τὸ ἀνατρέψει, ἀφοῦ πιὰ ὁ ποιητής, καίτοι παραμένει λάτρης τῆς φύσης μὲ τὰ παραμυθητικὰ ξέφωτά της, ἐμφανίζεται συμφιλιωμένος καὶ μὲ τὸ ἄστυ, καὶ ἀποδέχεται ἤρεμα καὶ τὸν χειμώνα, μὲ ὅλες τὶς συνυποδηλώσεις του. Τὰ τελευταῖα ποιήματα τοῦ καλοκαιριοῦ «εἶναι κρασὶ γλυκόπικρο» διαβάζουμε. Κι αὐτὸ τὸ γλυκόπικρο μᾶς συνδέει καὶ πάλι μὲ τὸν φωτεινὸ ἴσκιο. Μὲ τὴν ἁρμονία τῶν ἀντιθέτων.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ 11.12.2019

Κωνσταντίνος Μπούρας, «Βάλτερ Πούχνερ, *Οι θησαυροί της σκόνης*», Αθήνα, Γκοβόστης 2018, *Θέματα Λογοτεχνίας* 58 (2018), σσ. 187-188.

Στοχαστική ποίηση, διδακτική και συμπερασματική, συν-κεραστική μίας μακράς γόνιμης πορείας που απέφερε συγκομιδή εκατό και πάνω τίτλων επιστημονικών μελετημάτων. Δίχως ίχνος ρητορείας, αλλά με την χαρακτηριστική του προσήνεια ο

ποιητής πλέον Βάλτερ Πούχνερ, άλλοτε λυρικός κι άλλοτε ελεγειακός, με ιδιαίτερη εμμονή στην αναλυτική σκέψη και τη τεχνουργημένη εναλλαγή συνωνύμων, εναλλάσσοντας ρυθμούς από την δημοτική ποίηση και τα παραδοσιακά μοιρολόγια, γνώστης ενδελεχής του λαογραφικού μας πλούτου, έρχεται σε αυτόν τον τόμο, αυτοανθολογούμενος, να μας μιλήσει για το Επέκεινα, για το «μετά», που θα είναι μόνον Φως άπλετο και γαλήνη καθομολογούμενη, θεατρική πανθ-όραση κι επιστροφή στον πλατωνικό μαθηματικό κόσμο των τέλειων ιδεών, ως διαφαίνεται από στίχους όπως: «*Και το τέλος θα είναι όλο φως / αβάστακτο ολόλευκο φως*» (οπισθόφυλλο) – «*Γύρισες στη θέα του όλου / που εμείς ονειρευόμαστε / χαμογελάς με το πένθος μας*» (από το ποίημα «Πένθιμο κοντάκιο», αναφορά σε ένα νεκρό φίλο) – «*κι εμείς εικονιζόμενοι / μοιάζουμε του αρχετύπου. / Και το φως μας φιλεί*» (πλατωνικός αντικατοπτρισμός του Ιδεατού, του Αόρατου, από το ποίημα «Κατακλυσμού προοίμιον»)...

Η θεώρηση του κόσμου ως θεάτρου, της ζωής ως έργου και του ανθρώπου ως ηθοποιού είναι διάχυτη σε όλην αυτή την ευσύνοπτη, συνεκτική και πυκνή ποιητική συλλογή που καταυγάζει την κοσμοαντίληψη του πνευματικού όντος που δεν έχει καμία σκοτεινιά, καμιά κηλίδα μέσα του και περιφέρει τη διαυγή του αθωότητα στο σύμπαν, ως εξόριστος άγγελος εις άγραν νόστου.

Ναι, είναι υπαρξιακός ο λόγος του και το «άγχος του κενού» αναπότρεπτον, μετριασμένον όμως από την πείρα που συσσωρεύει ο αναπότρεπτος Χρόνος και η αίσθηση πως ένα μεγάλο μέρος του στίβου της Ζωής έχει ήδη διανυθεί, μιας ζωής για τους άλλους, και το σώμα ασφυκτιά γυρεύοντας κι αυτό τα απαράγραπτα δικαιώματά του, αναζητώντας τη λύτρωση μέσα από της ποιήσεως τον χορευτικό ρυθμόν, που τα πάντα συνέχει και το παν κανοναρχεί...

Αν υπήρχε ένας ελληνικός λογοτεχνικός «κανόνας», ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ θα καταλάμβανε δικαίως μία εξέχουσα θέση μεταξύ των διανοητών-ποιητών, χωρίς να σημαίνει πως τα πονήματά του είναι υβριδικά δοκίμια, πράγμα που θα ήταν απολύτως νόμιμο στη μετά-νεωτερική εποχή μας. Όμως ο καλός μελετητής και συνδημιουργός επαρκής αναγνώστης προτιμάει –ως φαίνεται– την «παλαιάν ποίησιν» κι από εκεί εμπνέεται και αρύει τα νάματά του, παυσίπονα και παυσίλυπα, εύστοχα πάντως...

Η έντονη προφορικότητα του γραπτού λόγου προσδίδει μία ακόμα δραματικότητα στην ούτως ή άλλως μονολογική αλλά ουχί και υποχρεωτικώς αυτοαναφορική ποίησή του. Είναι σα να μοιρολογεί τα νιάτα και του σώματος την αλκή, όμως μέσα σε όλα αυτά, λειτουργεί και ως παρατηρητής του εκφερόμενου και καταγεγραμμένου από τον ίδιον λόγου του, ως εάν να συμμετέχει σε ένα αδιόρατο "ich-drama" μιλώντας για το εμείς μέσα από το εγώ και για το Άπαν μέσα από το άτομο... Αυτή η αίσθηση της ενότητας και του συν-ανήκειν διαπερνά όλη την ποιητική κοσμοθεωρία του Βάλτερ Πούχνερ κι η συνεκδοχική του επιμονή στο «μέρος αντί του όλου» δείχνει απλώς μία μέθοδο, αλλά δεν πρέπει να εκληφθεί ως αποτέλεσμα, παρά μόνο ως πρό-θεσις, συνειδητή σε μεγάλο βαθμό.

Καυστικά σχόλια κι αμεσότατες ειρωνείες, απαλύνουν κάπως την πανταχού παρουσία του Θανάτου ως leit-motiv αυτού του Ίδει-θεάτρου. Ηθικά διδάγματα και κεντρικές ιδέες, παραδοσιακές αφηγηματικές δομές και καθαρότητα στην έκφραση, λέξεις αυτούσιες, εμβολιάζουν το ποιητικό «σώμα» με οξυγόνο από τα λαογραφικά μας δρώμενα και φαινόμενα...

Με αυτή τη συλλογή, ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ ανανεώνει τη σύγχρονη ποιητική έκφραση επανασυνδέοντας το τώρα με το παρελθόν και το απολύτως καινοφανές με το παλαιόν και δοκιμασμένο μέσα στους αιώνες.

Ίσως αυτή να είναι μια βαρύτιμη, πολυσήμαντη συνεισφορά στα νεοελληνικά μας Γράμματα που θα συνεκτιμηθεί ασφαλέστερα στο μέλλον, όμως για τώρα χαίρομαι που τυγχάνει να είμαι εγώ ο πρώτος που το επισημαίνει.

Κωνσταντίνος Μπούρας, «Βάλτερ Πούχνερ, *Δώδεκα πεύκα και ένας ευκάλυπτος. Ανθολόγηση ποιήσεων στη στροφή της χιλιετίας*, Εκδόσεις Οδός Πανός, σ. 156", ηλεκτρονικό περιοδικό diavasame 6. 12. 2018
https://www.diavasame.gr/page.aspx?itemID=PPG1388_3185
(σε συντομευμένη μορφή: Κ. Μπούρας, *Οδός Πανός* 38/182 (2019), σσ. 145-147).

Κρατώ με δέος και προσοχή στα χέρια μου τον τόμο της ποιητικής «στροφής» του αιωνίως δασκάλου μου Βάλτερ Πούχνερ, γνωστού για το ήθος και την αταλάντευτη εμμονή του στην τελειοθηρία με μία αυτοθυσία σχεδόν μαρτυρική. Δεν είναι λίγο μετά από τόσες δεκάδες επιστημονικά βιβλία να στέργεις να αφουγκραστείς μουσικές από τα βάθη της συλλογικής συνειδητότητας. Είναι σα να προκαλείς τις Σειρήνες χωρίς να δεθείς στο κατάρτι με τον Οδυσσέα. Είναι δύσκολο πράγμα η ποίηση, απαιτητικό, ζητά αφοσίωση… Κι ίσως τώρα, που ο καλός Καθηγητής αποδεσμεύτηκε από τις τακτικές υποχρεώσεις τού Πανεπιστημίου βρήκε επιτέλους τον χρόνο και την ευκαιρία να αφιερωθεί σε αυτό που ίσως ήθελε πάντα, κατάβαθα… Αυτό με συγκινεί ιδιαίτερα και για έναν προσωπικό λόγο, αφού εγκατέλειψα κάθε σκέψη για ακαδημαϊκή καριέρα προκειμένου να αφιερωθώ στην μόνη κι αποκλειστική μου αγάπη: στη Μούσα Ερατώ.

Αλλά ας ξεκινήσουμε αυτό το οδοιπορικό με σιγανό καλπασμό. Διαβάζουμε στη σελίδα 33 ένα ποίημα σχεδόν κρυπτικό, συμβολικό, αλλά όχι και δύσβατο για τον προσεκτικό επίμονο αναγνώστη:

Στενοχώρια

Τα ανάκτορα του πόνου έχουν αίθουσες πολλές·
και πτέρυγες, στοές, διαδρόμους, και καθρέφτες·
τόσους καθρέφτες· κι οπλοστάσια ομορφιάς.
Κι ανθισμένους κήπους με χώμα βαρύ
και μυρωδάτο· ρίζες ιδρωμένες κι αποκρουστικές
που ονειρεύονται μέσα στη γη την ομορφιά·
ποια ρίζα έχει δει το μπουμπούκι που τρέφει;

Υπάρχουν μήνες που ζούμε με το όνειρο του άνθους·
η πίκρα μάς κλείνει τα παραθυρόφυλλα
κι ανάβουμε μέρα του καντηλιού το φως
με το λίγο λάδι· στην ανήμπορη φλόγα
τρίζει το αλάτι των δακρύων.
Αλυκή η ψυχή μας φυλακισμένη
χωρίς σταγόνα παρηγοριάς· το μάτι ακοίμητο
στον ορίζοντα του πελάγους, η αλμύρα
κρυσταλλώνει στις σκέψεις μας.

Αβάστακτος ο πόνος χωρίς λουλούδια,
πέτρα πελεκημένη και κρατητήριο,
όπου το αίμα βουρκώνει, ρίζα ξεραμένη
το χέρι σιωπά, τα χείλη σφαλιστά

ανακυκλώνουν την πίκρα και την αλμύρα.
Το μυαλό ανεβαίνει ένα βουνό
χωρίς κορυφή. Ενοχή.

Το «Καθαρτήριο» τού Δάντη κι η εξιλέωση της Αιγυπτιακής ή Θιβετιανής «Βίβλου των Νεκρών» παίρνει εδώ συμπαντικές μη θρησκευτικές διαστάσεις. Ας δούμε όμως ένα και πιο «προσωπικό» αλλά όχι κι ατομοκεντρικό ποίημα:

Φθινοπωρινές οπτασίες

Στο τέλος του ορίζοντα τα μάτια της ζωής
δέντρο στο δάσος, βουνοπλαγιά, εσύ,
πέτρα στην πέτρα και σταγόνα στον ωκεανό.

Η ψυχή λικνίζεται σαν φύλλο στον αέρα
σαν πεταλούδα πηγαίνει από ανθό σε ανθό
φτερουγίζει σαν άγγελος στο στήθος από μέσα.

Τα άκρα του κορμιού ενώνονται με το περιβάλλον
τα μαλλιά μου αέρας και ήλιος, ρίζες είναι τα πόδια
αγκαλιά κρατώ τον πλάτανο, κισσός η ύπαρξή μου.

Ανήκω στο οικοσύστημα, ρυάκι και ποτάμι
ρέει το αίμα μου στο τοπίο· πονάω
με τη θάλασσα, όταν σχιστεί από πλοίο.

Και πίνω τη βροχή· ανάσκελα τον ουρανό
κοιτάζω, που γαλάζιος και τρυφερός
μου ετοιμάζει το χειμωνιάτικο σάβανο.

Ωραίος χρόνος. Κι άλλος ωραίος χρόνος.
Οι άνθρωποι χορτάσανε, τους τα έδωσα όλα.
Καιρός του υπνείν, καιρός του ονειρεύεσθαι.

Ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ διδάσκει και διά της ποιήσεως και συγκεκριμένα για την τέχνη της Ποιητικής, χωρίς να είναι κι αναγκαστικά ένα «ποίημα ποιητικής» (με την στενή, τυπική έννοια):

Η ρίμα (σελ. 81)

Η ρίμα είναι σαν το φκιασίδι
κάνει το ανούσιο ουσιαστικό
και το όμορφο λαμπρύνει.

Η ρίμα είναι το καλό κρασί
που δίνει στο γεύμα την αίγλη
δεσπόζει στη συμφωνία των γεύσεων.

Η ρίμα είναι σκέτο ναρκωτικό
γεμίζει τη ζωή σε κάποια φάση
κ' έρημο σ' αφήνει στο χάος των ήχων.

Η έντονη δραματικότητα, χαρακτηριστικό στοιχείο κι «επαγγελματικό παράπλευρο κέρδος» οδηγεί τον Καθηγητή Θεατρολογίας Βάλτερ Πούχνερ σε μια άμεση απεύθυνση προς τον ιδεατό αναγνώστη, χωρίς να προ-απαιτεί κάποια «επάρκεια» μήτε κάποια εξειδίκευση:

Δεν είμαι έτοιμος να απαντήσω (σσ. 81-82)

Δεν είμαι έτοιμος να απαντήσω·
ό,τι και να με ρωτήσετε βραδιάτικα.
Τυλίγομαι σε κάποιες μελωδίες
με κυκλώνουν αναμνήσεις
που απόκριση δεν έχουν.

Απάντηση δεν έχει ο άνεμος
ο ήλιος δεν θέτει ερωτήσεις
τα νερά λαλούν κάποιαν αφήγηση
αλλά τρέχουν να την πουν κι αλλού.
Τα βουνά δεν δημοσιογραφούν.

Στους καθρέφτες του πελάγους
μόνον ο ουρανός κοιτάζεται·
τα σύννεφα παίζουν θέατρο
και οι σκιές κρυφτούλι.
Ποιος να απαντήσει σε τι;

Δεν είμαι έτοιμος να απαντήσω·
οι ερωτήσεις μου δεν είναι σωστές.
Υπάρχουν; Κι άλλη ερώτηση.
Η ερωταπόκριση – ο αρχαιότερος διάλογος.
Τα παιδιά ερωτούν, οι τρελοί γελάνε.

Η κοινωνική ματιά όμως είναι πολύ έντονη, ακόμα και στην «προσωπική» αλλά όχι και «ιδιωτική» τέχνη της απόσυρσης προς τα έξω (οξύμωρον, αλλά απολύτως ταιριαστό με την ποιητική εσωστρέφεια του Βάλτερ Πούχνερ), όπως φαίνεται στο επόμενο ποίημα:

Υπάλληλοι αρχαιολογικής υπηρεσίας (σελ. 111)

Χερσόνησο εσύ, λευκή, φωτεινή
που βρέχεσαι ολόγυρα απ' τους αφρούς τού Αιγαίου,
ανεμοδαρμένη, από τα οροπέδια τής Βαλκανικής
και την καυτή ανάσα της Σαχάρας,
βαριά σέρνεις φορτίο το χρόνο προς Νότο
και στο Σούνιο βουλιάζεις στον εσπερινό χρυσό
της Μεσογείου.

Για δέντρα εδώ κολόνες,
μαρμαρένιος δρυμός, ζούμε φύλακες σε εθνικό πάρκο
χωρίς ίσκιους, χωρίς δροσιά, τέτοιος ήλιος!
Τυραννάει την πέτρα και ψήνει φόρμουλες
πίκρας και αντοχής. Καυσόξυλα και ναυμαχίες·
φαλακρό το τοπίο ξεσκεπάζεται στο φως.
Εμείς και οι κολόνες· και ξεροτράχαλα
και πάλι πέτρες, λίγες μέλισσες. Η σαύρα
στοιχειό του τόπου, το θυμάρι οικόσημο·
και λίγη άνοιξη. Όση γίνεται
σ' ένα μαρμαρένιο αλώνι.

Και φτάνουμε στην καθαρή Φιλοσοφία, τόσο συμπυκνωμένη που δεν είναι αυτονόητη ούτε μονοσήμαντη η κάθε απόπειρα ερμηνείας:

Οντολογικά παιχνίδια (σελ. 129)

Το Τίποτε δεν είναι τίποτε.
Ανύπαρκτο είναι εξ ορισμού.
Δεν είναι απλώς τίποτε,
αλλά η απουσία του Κάτι,
η ανάμνηση, η προσδοκία,
είναι μια ιδιότητα του Είναι,
η σκιά του, δίχως την οποία
αυτό δεν φαίνεται.
Όπως τα όντα χρειάζονται,
για να υπάρχουν το φως του όντος,
έτσι έχουν και τη σκιά
του Τίποτα για να φανούν.
Δίχως φως καμμιά σκιά·
το Είναι θα ήταν άφαντο
σαν το Τίποτε. Ο ών φωτίζει
τα όντα και τ' αδέλφια τους
τα μαύρα, τα εξαρτώμενα,
που μόνα τους δεν είναι τίποτα.
Όπως στο θέατρο σκιών.

Η σύγχρονη ποίηση είναι στοχαστική, αλλιώς δεν είναι τίποτα, αφού κατανάλωσε κι εξάντλησε παραδοσιακά μέτρα, ρυθμολογίες και τεχνικές. Η σύγχρονη ποίηση είναι υβρίδιο, μισό δοκίμιο – μισό προσωπικός λόγος, δραματικός, επικοινωνιακός (εις την καλυτέραν των περιπτώσεων). Κι αυτό ακριβώς επιτυγχάνει ο Επίτιμος Καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών θεατρολόγος και λαογράφος και ποιητής Βάλτερ Πούχνερ: διδάσκει, αποφαίνεται, προβληματίζεται, διαλογίζεται (λόγω, έργω και διανοία), νουθετεί, συμπεραίνει, καταλήγει στο ευσύνοπτο μιας ζωής αφιερωμένης στο Πνεύμα και στα ανθρωπιστικά ιδεώδη του Διαφωτισμού, σύμφωνα με τα οποία η Παιδεία είναι Ελευθερία, η μόνη ίσως εφικτή στον μεταβιομηχανικό πολιτισμό μας.

Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι ποιητής, γνήσιος και αυθόρμητος, «αυτοκίνητος» σαν την ψυχή κατά Πλάτωνα… και τώρα που έδωσε τόσους τόμους θεωρίας του θεάτρου ήρθε η ώρα να μιλήσει (όχι για αλλά) με τα «κινήματα της ψυχής του» (για να

θυμηθούμε τον Σολωμό) όχι για τους καιρούς που πέρασαν αλλά για τους τωρινούς και τους άλλους που θα έρθουν.

Ο λόγος του δεν είναι νοσταλγικός, μηδέ ρομαντικός, ούτε καν εξπρεσσιονιστικός. Προσεγγίζει κάποιον επιλεκτικό νεοκλασικισμό με προσοχή και με σέβας, αντλεί νάματα από τη δημοτική μας παράδοση και το λαογραφικό του οπλοστάσιο, θεραπεύει μουσικές που έχουν ξεχαστεί από άλλους προ πολλού και υπηρετεί το ιδανικό του, ποιητικό όραμα υψηλών προδιαγραφών κι απαιτήσεων. Για τί φυσικά, ένας δάσκαλος, ένας ακαδημαϊκός του δικού του παγκοσμίου βελληνεκούς, δεν μπορεί να αρκεστεί σε εύκολες λύσεις και πρόχειρες εκτονώσεις του θυμικού. Η ποίησή του είναι «επιστημονική», δομημένη και άρτια, λειτουργική και περαιωμένη, τετελεσμένη αλλά όχι και περατωμένη, η ποίησή του είναι ειλικρινής γιατί αγναντεύει τα μακρινά τοπία χωρίς φόβο πως δεν θα προλάβει να τα διαβεί…

Τού ευχόμαστε να μακροημερεύσει και να συνεχίσει να τιμά την ελληνική γλώσσα και τον Πολιτισμό μιας Ελλάδας διαχρονικής που αντέχει ακόμα και μεταβολίζει το σκοτάδι σε φάος γαληνόν, αναστάσιμον.

Κωνσταντίνος Μπούρας

ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΣΤΙΓΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Διαβάσαμε 01.03.2019
https://www.diavasame.gr/page.aspx?itemID=PPG1388_3265
Συντάκτης: Κωνσταντίνος Μπούρας

Ο Βάλτερ Πούχνερ αγάπησε την Ελλάδα και τον Πολιτισμό της περισσότερο από πολλούς Έλληνες και κατέχει τη γλώσσα και την παράδοσή μας σε όλη της την μακραίωνη τροχιά. Δημιουργοί σαν τον Βάλτερ Πούχνερ καταδεικνύουν την παγκοσμιότητα του ανθρωποκεντρικού κι ανθρωπομετρικού ελληνικού πολιτισμού κι αποδεικνύουν πως Έλληνας είναι κάθε άνθρωπος που κατέχει την Ελληνική Παιδεία και διαπνέεται από τα ιδανικά του Διαφωτισμού: ΙΣΟΤΗΤΑ-ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ-ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-ΑΔΕΛΦΟΣΥΝΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΓΗΣ.

Μεταφυσική η ποίησή του, έμπλεος φωτός ο στοχαστής έρχεται αντιμέτωπος με το προαιώνιο μυστήριο του Θανάτου και το διαχειρίζεται με τον μόνο τρόπο που είναι αποτελεσματικός: Αλήθεια, Διαφάνεια, Διαύγεια λόγου και συνειδητού, διαπερατότητα του υποσυνείδητου από μια καλοσύνη έμφυτη αλλά και επίκτητη. Καλλιεργημένος νους συνεπάγεται περιεκτικό λόγο, προφορικό και γραπτό. Αυτό που χαρακτηρίζει τον Βάλτερ Πούχνερ και ως ακαδημαϊκό δάσκαλο, αλλά και ως ποιητή είναι η λελογισμένη ρητορεία, ο μετρημένος διδακτισμός, η απλότητα του ύφους και η λιτότητα στη χρήση των εκφραστικών μέσων. Σπανίως χρησιμοποιεί σπάνιες λέξεις κι η ιδιόλεκτός του είναι συνήθως καθημερινή. Όταν παρεκκλίνει από αυτό το βυζαντινό «ίσο» δεν είναι για να ανεβάσει τους τόνους αλλά για να επιστήσει την προσοχή του αναγνώστη-θεατή δίδοντας έμφαση σε κάτι που αλλιώς θα περνούσε απαρατήρητο. Αυτή η ανοικείωση με το τετριμμένο του γλωσσικού κώδικα είναι και το μέγιστο, το έσχατο στοίχημα κάθε σημαντικού ποιητή.

Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι υπερ-επαρκής και γι' αυτό μπορεί να είναι άνετος. Δεν έχει να αποδείξει τίποτα και σε κανέναν. Είναι πολύ ψηλά, στην κορυφή του Παρνασσού των Μουσών και μπορεί να ατενίζει την Αιώνια Ανατολή σφαιρικά, με την αναπόφευκτη μοναξιά εκείνων που έχουν επιτύχει το ελάχιστο: τη συμπύκνωση του χρόνου σε λίγες γραμμές με τις αρμόζουσες λέξεις.

Η βαθιά μουσικότητα της γραφής του αρύεται από τα νάματα της παραδοσιακής μυθοπλασίας και στιχουργικής. Ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ είναι θεατρολόγος και λαογράφος. Με αυτή τη διπλή ιδιότητα θα κοσμούσε την Ακαδημία Αθηνών, θα περιποιούσε τιμήν εις την χώραν μας και θα έστελνε ένα σαφές μήνυμα προς όλη την οικουμένη: Ελληνικός Πολιτισμός υπάρχει και ανθεί διαρκώς, συνεχώς κι αδιαλείπτως από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Απόδειξη αυτός ο άνθρωπος που όχι μόνο λειτουργεί με την ελληνική γλώσσα αλλά είναι ένας από τους αντιπροσωπευτικότερους φορείς του διαχρονικού ελληνικού πολιτισμού, κορυφαίος για πολλούς κι ανεξάντλητους λόγους: εργατικότητα, υπομονή, επιμονή, επιμέλεια, ευρύνοια, ανεκτικότητα, συγκατάβαση, συμπάθεια, ενσυναίσθηση είναι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που εμποτίζουν αναπόφευκτα και τη γραφή του. Βάλτερ Πούχνερ, είναι τιμή για εμάς που καταδέχεσαι να περιπατείς ανάμεσό μας.
Δίνεις το στίγμα ενός πολιτισμού που αξίζει να θυσιάζεται κανείς γι' αυτόν κι ανεβάζεις διαρκώς τον πήχυ εκεί που μόνον ήρωες και ημίθεοι μπορούν να σκαρφαλώσουν.

Διάλεξα δοξαστικό τόνο για το σημείωμά μου αυτό επειδή «το Καλό πρέπει να λέγεται και να επαινείται – μόνον έτσι μπορεί να καταστεί παράδειγμα προς μίμησιν». Και η κρίσιμη μεταβατική εποχή μας χρειάζεται τόσο σημαντικά παραδείγματα.

Πολυγραφότατος και σαν καθηγητής Πανεπιστημίου και λογοτέχνης χειμαρρώδης ο Βάλτερ Πούχνερ δεν αναμετριέται με τους συγχρόνους του, αλλά με τον Χρόνο τον πανδαμάτορα. Και θα τον νικήσει. Υποκλίνομαι ταπεινά μπροστά του.

Μαρίζα Γαλάνη, *Ο ποιητής-σκηνοθέτης*, Αθήνα, εκδόσεις Αρμός, 2020, σελ. 305-310.

«Ο άνθρωπος πρέπει κάθε μέρα να ακούει ένα γλυκό τραγούδι, να διαβάζει ένα ωραίο ποίημα, να βλέπει μια ωραία εικόνα, και αν είναι δυνατό να διατυπώνει μερικές ιδέες. Αλλιώς χάνει το αίσθημα του καλού και την τάση προς αυτό», γράφει ο Γκαίτε στο βιβλίο του *Τα χρόνια μαθητείας του Βίλχελμ Μάϊστερ*.

Όταν μελετάμε την ποίηση του Πούχνερ επιβεβαιώνουμε την άποψη του Γκαίτε, διότι πρόκειται για μια αινιγματική ποίηση, η οποία κρύβει ένα αμάλγαμα τεχνών. Αισθανόμαστε ότι συμμετέχουμε σε ένα παιχνίδι, το κυνήγι του χαμένου θησαυρού, με θήραμα την ανακάλυψη των στίχων που μας οδηγούν στη σύλληψη των τεχνών. Ο ποιητής θηρεύει τις κατάλληλες λέξεις για να ωθήσει τον αναγνώστη στην ποίηση της αποκάλυψης και των εκπλήξεων. Και όπως προτείνει η Σαμαρά στη θεωρία (l'œil-soleil), το ρήμα "βλέπω" καθρεφτίζει τη θέαση του φωτός και τα σημεία που κρύβονται πίσω από τους στίχους εκτοξεύονται σαν σπίθες και φέρνουν μπροστά μας εικόνες.

Έτσι, μέσα από τα ποιήματα του Πούχνερ ζούμε τη μαγεία της εναλλαγής των συναισθημάτων, περνώντας από την πραγματικότητα στο όνειρο, αφού τα μικρά στίγματα, οι στίχοι, αναπηδούν από το χαρτί άλλοτε σε πίνακες ζωγραφικής, ή σε παρτιτούρες, ή σε άλλα είδη λογοτεχνικής γραφής.

Ο Πούχνερ εμφανίζεται ως σκηνοθέτης των ποιημάτων του, αφού κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης των ποιητικών συλλογών του καλεί τον αναγνώστη να αλλάξει ρόλους. Ο ποιητής-σκηνοθέτης έχει την ικανότητα να δίνει στον αναγνώστη του το ρόλο του περιηγητή, και καθώς περπατάει σε μια θεατρική σκηνή, να ακούει τους τίτλους των ποιημάτων από ομάδες όλων των ηλικιών, εκ των οποίων μια ομάδα ζωγραφίζει τα ποιήματα σε καμβά, άλλη διαβάζει τους στίχους μέσα σε μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο, άλλη ομάδα συνθέτει σε μουσικό έργο κάποιο άλλο ποίημα. Και

εμείς οι περιηγητές παρασυρόμαστε από την ηχώ των στίχων, και οδηγούμαστε στο βάθος της ποίησης που συμπορεύεται με το πεδίο των εικαστικών τεχνών.

Ας φανταστούμε ότι βρισκόμαστε στη θεατρική σκηνή και ακούμε το ποίημα:

«Μετά τη διάλεξη»

Μετά τη διάλεξη
Και τη σχετική συζήτηση
με το κοινό ακολούθησε
μπουφές και πηγαδάκια

Εγώ όμως βγήκα
Μόνος μου στο ακρογιάλι
Τα άστρα να ρωτήσω
Τι κατάλαβαν και πού
έκανα λάθος.

Το πέρασμα από την πραγματικότητα στην ονειροπόληση, είναι χαρακτηριστικό της ποίησης του Πούχνερ, που έχει πάντα φωτεινή διέξοδο τα άστρα, όπως παίζει ανάμεσα στο σκοτάδι και το φως, επιδιώκοντας να υποδείξει στον αναγνώστη τον τρόπο φυγής από την καθημερινότητα, με οδηγό το φως της ψυχής. Όπως ο Μέλιος, ο ήρωας του Λούντεμη που κατάφερε μέσα στη νύχτα να μετρήσει τα άστρα ένα ένα και τα βρήκε όλα σωστά, έτσι και ο ποιητής αναζητά τη συναναστροφή των άστρων στην πορεία της ζωής του.

Ο φωτεινός ουρανός, μέσα στη μελαγχολική ατμόσφαιρα, είναι ο πρωτοστάτης της ζωής, όπως στον πίνακα του Τέρνερ, «Ψαράδες στη θάλασσα 1796», όπου μέσα στη νύχτα, η θάλασσα λυσσομανά και το φεγγάρι φωτίζει τη βάρκα των ψαράδων δίνοντας ελπίδα σωτηρίας.

Συνεχίζουμε την περιήγηση μας στη θεατρική σκηνή και ακούμε μια άλλη ομάδα να απαγγέλει το ποίημα «Νυχτερινή ποίηση»:

Στο λήθαργο του κρεβατιού
Μαζεύονται μαγικές λέξεις
Και λάμπουν στο σκοτάδι
Και σαν μαγνήτες ενώνονται
Στίχοι σχεδόν λατρευτοί.
[...]

Η μελαγχολία που αποδίδει το ποίημα αποτελεί τεκμήριο ευαισθησίας που δεν είναι πρόσφορη μόνο για τη λύπη παρά εξίσου και για τη χαρά. Παρουσιάζει την τρυφερότητα, την έκσταση και τη λατρεία χωρίς κενά και χάσματα και κάνει τον αναγνώστη να αναπολεί τα τρυφερά συναισθήματα και να ακούει ταυτόχρονα τις μαγικές νότες της «μελαγχολίας» του Chopin, όπου ανεβοκατεβαίνουν οι κλίμακες, από χαμηλές σε υψηλές, όπως τα συναισθήματα χαράς και λύπης.

Αυτός ο δυϊσμός που χαρακτηρίζει την ποίηση του Πούχνερ, η διάκριση ανάμεσα στο φως και το σκότος, η διείσδυση στον κόσμο των αντιφάσεων, παρατηρείται και σε άλλη ποιητική του συλλογή στους «Θησαυρούς της σκόνης» στην οποία εμπλουτίζει επίσης, τα ποιήματα του με οπτικές και ακουστικές εικόνες, ζωγραφίζοντας τον πίνακα της ζωής:

«Το τέλος»

[...]
Κρατάω βότσαλα στις τσέπες
Και το ταβάνι γέμισα με άστρα.

«Παλιά»

Στα χρόνια τα παλιά
ο πόνος γέμιζε το σπίτι
ξερίζωνε το δέντρο της καρδιάς
και κρουνηδόν ανέβλυζε η λύπη
από υπόγειες πηγές.
[...]
Η χαρά ήταν μια έκρηξη
που μοίραζε άστρα στον κόσμο
και φως αγκάλιαζε το σύμπαν
μέσα σε ξέφρενους χορούς.

Η έντονη εικόνα των αστεριών και του φωτός στα δύο παραπάνω ποιήματα φανερώνει το χάρισμα του Πούχνερ, που δημιουργεί ένα διατεχνικό πεδίο, εκεί όπου η «Έναστρη νύχτα» του Van Gogh συναντά το «τέλος» και το «παλιά», καθώς ο ζωγράφος και ο ποιητής εκφράζουν τα αντιφατικά τους συναισθήματα μέσα από τη δύναμη και την ένταση των χρωμάτων.

Στη συνέχεια ακούμε λέξεις από το ποίημα «Μουσικήν ποίει»
που μας καλούν να παίξουμε, έχοντας την οπτική εποπτεία συνηθισμένων λέξεων με τρόπο που βαθαίνει τα νοήματα και αντικατοπτρίζει τη συσπείρωση του ποιητή στο φως:

Η μεγάλη αρμονία των πλανητών
Η μικρή μουσική του αίματος
Οι μεγάλοι ρυθμοί του ουρανού
Ο μικρός βηματισμός των στίχων

Τα αρχικά γράμματα των λέξεων αρμονία-μουσική στη γαλλική γλώσσα σχηματίζουν τη λέξη âme που σημαίνει ψυχή, ρυθμός και ουρανός, or, που σημαίνει χρυσός, και η λέξη βηματισμός, περιέχει τη γαλλική λέξη vie που σημαίνει ζωή, δηλαδή όλο το νόημα της ζωής, ψυχή, λάμψη που οδηγούν στη ζωή.

Ο Πούχνερ μας δίνει την εντύπωση ότι προσπαθεί να οδηγήσει τον αναγνώστη του σε μια ψυχική ισορροπία. Γι' αυτό το λόγο θα ονομάζαμε την ποίηση του σφουμάτο, όπως χαρακτηρίζεται η ζωγραφική του ντα Βίντσι, μια τεχνική με την οποία ο ζωγράφος αποφεύγει το ακραίο σκούρο ή το φωτεινό και καταλήγει στο ενδιάμεσο γκρι. Έτσι και ο Πούχνερ με το παιχνίδιασμα μεταξύ του φωτός και του σκότους προσπαθεί να βρει την ενδιάμεση λύση, και να υποδείξει μέσα από τις εναλλαγές των χρωμάτων, τις αντίστοιχες των συναισθημάτων, πώς από την λύπη φθάνουμε στη χαρά ακολουθώντας πάντοτε ένα άστρο, που φωτίζει το δρόμο της ζωής μας, την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο, όπως το ποίημα «Σήμερα μύριζε ζωή»:

Σήμερα μύριζε ζωή
Μετά τις μπόρες και τις βροχές

Ένα φωτεινό αστέρι
Μικρού λουλουδιού
Ένα μάτι του μέλλοντος
Με την οσμή της ελπίδας
[…]

για να οραματιστούμε τον πίνακα του Monet την «κίτρινη ευλυγισία του ποταμού Epte».

Ο ποιητής Πούχνερ αφήνει ελεύθερο τον αναγνώστη να ανταποκριθεί και να ερμηνεύσει, να σταθεί και να συγκινηθεί με όποιες λέξεις και εικόνες απ' αυτή τη συνειρμική ποιητική σύνθεση, ώσπου να μιλήσει μέσα του.

Της Ιωάννας Θέου «Το κοντσέρτο του δάσους και των σκοτεινών πόλεων», Β. Πούχνερ, Το ΄χωμα των λέξεων, Αθήνα, Αρμός 2020 σελ. 311-322.

Απόψε, δεν θα αναφερθούμε στο πολυπληθές και στο τεράστιο σε θεματικό εύρος έργο του ακαταπόνητου και διεθνώς αναγνωρισμένου και πολυβραβευμένου ουμανιστή Βάλτερ Πούχνερ ως θεατρολόγου, λαογράφου αλλά και εμπνευσμένου πανεπιστημιακού δασκάλου. Σήμερα θα μιλήσουμε για το ποιητικό του έργο και ειδικότερα για το «Κοντσέρτο για στιγμές και διάρκεια», μια ανθολογία των ποιημάτων του ή «ποιήσεών» του, όπως ο ίδιος προτιμά, της περιόδου 2015 – 2016.

Η ποίηση, όπως μας έχει εκμυστηρευτεί στο παρελθόν, ο Βάλτερ Πούχνερ, για εκείνον δεν είναι παρά ένα αθώο, παιδικό παιχνίδι στην άμμο, «ένα παιχνίδι στον παιδότοπο της γλώσσας», όπως χαρακτηριστικά γράφει. Ένα παιχνίδι που δημιουργεί μουσική καθώς σύμφωνα με τα λόγια του :

φωτίζει ο ήλιος της ψυχής την καρτερική γη
και ανθίζει ο λόγος σε χίλια χρώματα
άνοιξη της ποίησης, ένα λιβάδι μουσική.

Και σε άλλο απόσπασμα αναφέρει:

Οι λέξεις καλύπτουν το χάος
ο στίχος την αιωνιότητα.

Ο ποιητής σαν ένας «κηπουρός της ερήμου» με επιμέλεια φροντίζει τον άνυδρο κήπο του, διαλέγοντας τις λέξεις με προσοχή. Με μεράκι και αφοσίωση πασχίζει να διατηρήσει το περιβόλι του, κόντρα στους καιρούς και τα ήθη. Χαλιναγωγεί τον χειμαρρώδη λόγο του, τα «άγρια άλογα των σκέψεών» του και την «τσιγγάνα χορεύτρια καρδιά» του και σαν να είναι μύστης των Μουσών, μάς αποκαλύπτει πως :

Ο ποιητής την σκέψη ολοκληρώνει των πολλών
με ήρεμο τρόπο, στον ρυθμό των ουρανών.
Δύσκολα αφήνει, ό,τι κατοικεί στην απαρχή κοντά
τον τόπο· αίνιγμα το κάθε καθαρό δημιούργημα.
Μεμονωμένες λέξεις είμαστε, ενός διαλόγου
που ψάχνεται κάποιο νόημα να δημιουργήσει.

Και ως μέντορας μας συμβουλεύει και μας θυμίζει ότι :

Λίγες οι λέξεις που σημασία έχουν
στο τίναγμα των καιρών δεν αδειάζουν
στα πιο πεζά συμφραζόμενα κρατούν τη μαγεία.
Μην τις γράφεις συνέχεια· άσε εφεδρεία
για τους καιρούς που έρχονται, των αριθμών.

Ο Βάλτερ Πούχνερ και σε αυτήν την ποιητική συλλογή του, μας χαρίζει μια εκ βαθέων εξομολόγηση των πιο μύχιων φόβων του, των σκέψεών του, των διαψεύσεών του και των προσδοκιών του. Μοιράζεται τις εμπειρίες ζωής του, τις αγωνίες του και το απόσταγμα της σοφίας του, με έναν ποιητικό λόγο αποφθεγματικό, κάποιες στιγμές κρυπτικό, χωρίς να διστάζει, σε κάποια ποιήματά του, να ακολουθήσει ακόμα και την παιχνιδιάρικη παρωδία. Νουθετεί, προτρέπει, γλυκομαλώνει – όπως η μάνα το παιδί – τους νέους ποιητές για την οίησή τους, μη διστάζοντας να επικρίνει και τα δικά του γραπτά και αμφιβάλλοντας και για τη δική του αξία ως ποιητή. Αμφιβολίες που πηγάζουν από την καλλιτεχνική ευαισθησία, το άγχος του δημιουργού να μην απογοητεύσει το μικρό παιδί που κρύβει μέσα του, το παιδί που τόσα χρόνια τον συντρόφευε και του έδειχνε το δρόμο.

Η γραφή του βιωματική, χωρίς ψιμύθια, διακρίνεται για την ειλικρίνειά της, τα ευγενή αισθήματα προς τον άνθρωπο, τη φύση, τον κόσμο στην ολότητά του. Έντονα συναισθηματική, με ελευθερία στιχουργική και ευρεία θεματική. Ο θαυμασμός για τη Δημιουργία, η έγνοια για το μικρό μας πλανήτη, η καθημερινή ζωή, ο έρωτας και η συντροφικότητα, η νιότη, η ομορφιά, οι σκέψεις και οι συλλογισμοί για το πέρασμα του χρόνου και τη φθοροποιό δύναμή του, το φως και το σκοτάδι, ο άνθρωπος θεριό και άγγελος, το άγνωστο, το επέκεινα, η αναπόδραστη μοίρα της ύπαρξης του ανθρώπου, το τέλος και η επιστροφή στις ρίζες – στη Μάνα Γη – ή το ταξίδι στα μακρινά άστρα.

Η ποίησή του Ηλιοκεντρική, με τον «Ήλιο τον Ηλιάτορα» του Ελύτη και το φως, το «περισσότερο φως» του Γκαίτε, με την αντίθεση φωτός – σκοταδιού, το φόβο του θανάτου και την αποδοχή του με ανοιχτές αγκάλες ως λύτρωση. Με την αμφιβολία, τον εναγώνιο προβληματισμό της ύπαρξης και την καρτερία των Στωικών. «Στον τόπο της φθοράς και του πόνου, με τις λίγες αναλαμπές χαράς» βαδίζει – όπως μας γράφει – «στα χιόνια των χρόνων με αβέβαιο βηματισμό», ένα «εξόριστο του σύμπαντος αγγελούδι» που περιμένει τον Άγγελο με τη μηχανή για το ταξίδι στο φεγγάρι….

Στο ποίημα «Εικασίες» γράφει :

Την αρχή δεν ξέρουμε, πώς ξεκίνησε
πώς ήρθαμε, από πού, απλώς βρεθήκαμε
με τα φτερά στο χέρι μια πουκαμίσα
ύπνο πολύ στα μάτια όνειρα στην καρδιά
και τον καημό για τον άγγελο που όλα τα ξέρει
οι φόβοι πολλοί η ανημποριά πεπρωμένο
μια αίσθηση εξορίας δεν έφυγε ποτέ
ένα σώμα στενό κι άβολο, λίγη ευτυχία δα είχε.

Τρόπος δεν υπάρχει να το αλλάξεις, όσο
και να πυργώνονται του χρόνου τα στρώματα
της εξορίας το ξερονήσι βράχος στο πέλαγος
γύρω γύρω το άπειρο, εσύ στην πέτρα καρφωμένος

και το φως να έχει φάει και τη σκιά σου.
Το φως θα μας πάρει, στο φως θα φύγουμε
ο ήλιος είναι το τέλος, όπως ήταν η αρχή.
Σ' αυτό συγκλίνουν όλες οι εικασίες μας.

Εύχεται να μην είχε υπάρξει ποτέ καθώς «μακάριοι οι αγέννητοι και οι πεθαμένοι» και αναρωτιέται :

Ποια μοίρα μας κυβερνά
τόσο άσπλαχνη τόσο σκληρή
που ο θάνατος είναι λύτρωση
ο ύπνος και η λήθη σωτηρία;

Μοιάζει αναποφάσιστος, αβέβαιος, στη μεταφυσική του αγωνία. Σε άλλους στίχους ο θάνατος ισοδυναμεί με λύτρωση, με το ταξίδι στο φεγγάρι ή σε κάποιο μακρινό, φωτεινό άστρο, την επιστροφή στην κοινή μας πατρίδα στον «έναστρο ουρανό» και σε άλλους η απόλυτη εκμηδένιση, το κενό. Σαν μια παρτίδα σκάκι, όπως μας το παρομοιάζει, με το λευκό τετράγωνο – το φως και τον Ήλιο, να σηματοδοτούν τη ζωή – και το μαύρο, το σκοτάδι του Κάτω Κόσμου. Ενώ για τους ανθρώπους γράφει:

αναλαμπές της στιγμής μέσα στο σκοτάδι
που υπήρχε πριν και θα υπάρχει μετά
σπίθες φωτιάς μέσα στη μαύρη νύχτα
μετεωρίτες που καίγονται στον ουρανό.

Ο χρόνος για το δημιουργό είναι παρατηρητής, είναι εχθρός αδυσώπητος. Ο ποιητής σαν αιώνιος έφηβος, με την αθωότητα του Πήτερ Παν, το θαυμασμό για το σύμπαν και το άλυτο αίνιγμα του ανθρώπου που στάθηκε στα δύο του πόδια για να ξεκολλήσει από τη γη, με μόχθο σκαρφαλώνοντας στο δέντρο της ζωής για να αφήσει το δικό του σημάδι και να αγγίξει τα αστέρια, στον «Ύπνο σκιών» αναφέρει :

Από όνειρο σ' όνειρο, νυν και αεί
στους ίσκιους των σκιών οπτασίες
άυλα της φαντασίας οράματα
τυλιγμένα σε ράκη του χρόνου
ζούμε για λίγες στιγμές, μα γρήγορα
κλείνουμε πάλι τα μάτια.
Κάτι μας τρόμαξε· κάτι.

Ενώ στο ποίημα «Τέλος» συμπεραίνει :

Και το τέλος είναι φως
αβάστακτο απόλυτο φως
μέσα στην καρδιά του ήλιου
που παίρνει τη λίγη δύναμη
η μικρή λαμπάδα σου λειώνει
στο φως όλων των ημερών.
Αυτός σε περιμένει στο τέλος
να σβήσεις, σκιά, στο φως του.

Το έργο του Βάλτερ Πούχνερ είναι ένας ύμνος στη φύση, όπου – όπως μας μαρτυρά – «μόνο το δάσος εμπιστεύεται». Ένας ύμνος στον Ήλιο, «το παλικάρι», «τον άρχοντα», «τον λεβέντη», στο φως και στα τοπία της Ελλάδας. Της Ελλάδας που τόσο αγαπά και θαυμάζει και κουβαλά μαζί του ως φυλαχτό.

Η ποίησή του ηχεί σαν το τραγούδι ενός αηδονιού που δοκιμάζει τις αντοχές της φωνής του στο δάσος των κειμένων που το μαγεύει, περιγράφοντας με δεινότητα την απαράμιλλη ομορφιά της Μητέρας Φύσης. Ως ακάματος πεζοπόρος, που συλλέγει τη γνώση και την εμπειρία, περιγράφει τη γοητεία και σοφία των αγέρωχων ψηλών βουνών, που κρύβει βαθιά στην καρδιά και την ψυχή του όποιος πολύ τα αγάπησε και περπάτησε στις κορυφές τους….

Όπως και στις προηγούμενες ποιητικές συλλογές του, ο Βάλτερ Πούχνερ αφήνει την εντύπωση πως θα ήθελε να ζωγραφίσει τα ελληνικά τοπία, απεικονίζοντάς τα σε όλο το μεγαλείο τους και ότι ο δημιουργός αισθάνεται πως η πένα του είναι φτωχή στην απόδοση της μαγείας τους. Τα βουνά, τα δέντρα και η θάλασσα κυριαρχούν στο έργο του, αφού η φύση αποτελεί καταφυγή και παραμυθία στις αγωνίες του συγγραφέα καθώς και στη σωματική και πνευματική του κούραση. Κούραση που οφείλεται ακόμα και στον κοινωνικό περίγυρο με τις λυκοφιλίες. Κούραση που τον κάνει να θεωρεί πως «έχει αμαρτήσει» και σαν σύγχρονος Οιδίποδας, που επιχειρεί να λύσει τα αξεδιάλυτα αινίγματα των κειμένων, να κρίνει πως τα μάτια του δεν του χρειάζονται πια για να δει άλλα κείμενα και τα αμαρτωλά χέρια του στο εξής θα «ψηλαφούν στο σκοτάδι».

Στο «Μετά τη διάλεξη» γράφει :

Εγώ όμως βγήκα μόνος μου στο ακρογιάλι
τα άστρα να ρωτήσω
τι κατάλαβαν και πού
έχω λάθος.

Και στο ποίημα «Πόσους μπορείς να αντέξεις» συμπληρώνει:

Πόσους μπορείς να αντέξεις
εκείνους δίχως να ντρέπεσαι
ευάλωτος από των χρόνων το βάρος
τις κολακείες δέχεσαι και αναζητάς
μετάλλια βραβεία και άλλα ευτελή
για να στολίσεις τη γύμνια σου
και να κρύψεις το κενό εκείνο
που άνοιξε μέσα σου κι όπου θα χαθείς.

Η φύση ως μάνα στοργική τον παρηγορεί, όπως θα μοιραστεί μαζί μας, στο ποίημα «Παρηγοριά μας» :

Παρηγοριά μας τα ψηλά βουνά
αυτά υπήρχαν και θα υπάρχουν μετά από μας
της πέτρας η ματαιότητα έχει άλλους χρόνους
που μόνο τα αγάλματα κάπως γνωρίζουν
αν γλυτώσουν απ' των ζηλωτών τους αποκεφαλισμούς
και από τους βανδαλισμούς των πρωτοχριστιανών

που δεν πέρασαν στα θαυμαστά των συναξαρίων.

Παρηγοριά μας το απέραντο δάσος
με τις δροσερές σκιές και τα μυστήριά του
και αυτά υπήρχαν και θα υπάρχουν μετά από μας
όταν γλυτώσουν από τους εμπρηστές τους ξυλοκόπους
μα πάλι θα ξαναγίνουν, πετρέλαιο του μέλλοντος
από οξυγόνο μόνο, ηλιαχτίδες και τον όμβρο.

Παρηγοριά μας η αλμυρή θάλασσα
η ανεξάντλητη λες και είναι από δάκρυα
εκεί που καταλήγουν όλα τα νερά
και σμίγουν με το αθάνατο αλάτι
στα βάθη της κείται η μοίρα του μέλλοντος.

Ενός μέλλοντος που φαντάζει ζοφερό καθώς εξάλλου και το παρόν δεν αποτελεί παρά μια διάψευση των προσδοκιών και της προσμονής για την αναβίωση ενός χαμένου παράδεισου, μιας χαμένης ουτοπίας που έχει ξενιτευτεί. Στο «Ξενιτεμένη ουτοπία» μας επισημαίνει :

Οι σελίδες πολλές
οι ιδέες λίγες
σκοτεινός ο αιώνας
οι αριθμοί κυβερνούν
αλλά χάσαμε το μέτρο.

Άπειρες δυνατότητες
αλλά η όρεξη λίγη
και οι σκέψεις πνίγονται
στην πολυπραγμοσύνη
του δυτικού τρόπου ζωής.

Τα κείμενα στην οθόνη
οι πληροφορίες έτοιμες
στις εφαρμογές χάθηκε η ουσία
το όνειρο εξατμίστηκε
η ουτοπία ξενιτεμένη.

Στο σχολιασμό του για την κατάσταση των ημερών μας, διακρίνουμε τους προβληματισμούς και την ανησυχία του δημιουργού για το τι θα επακολουθήσει. Δείχνει να τον τρομάζουν τα νούμερα που λεηλατούν τη ζωή μας και συνθλίβουν την ψυχή και το πνεύμα. «Η τυραννία των αριθμών» και η θηριώδης λαγνεία για τις αγορές και όχι για το ιδεώδες του «τις αγορεύειν βούλεται». Η αδηφάγος απληστία αυτών που κατασπαταλούν χωρίς να συλλογίζονται το εφήμερο της παρουσίας τους στον πλανήτη, τον θαυμαστό αυτό κόσμο, που άφρονες καταναλώνουν την αξία του την πολύτιμη, τη ζείδωρη, χωρίς να υποπτεύονται ότι είναι πεπερασμένα όντα, εφήμερα, μέσα στην αιωνιότητα του Σύμπαντος Κόσμου.

Στο ποίημα «Τρόμος» διαφαίνεται αυτός ο φόβος του για αυτό εξάλλου ο ποιητής επικαλείται τη φρόνηση του ανθρώπου και γράφει :

Τρομακτικός ο ίσκιος του αρπακτικού
που στις βουνοπλαγιές γλιστράει αθόρυβα
και στις πεδιάδες τον θάνατο προμηνύει·
τρομακτική η σκιά του φτερού του αγγέλου
που σκεπάζει τα χρόνια μας προς το τέλος
και προσφέρουν τα χέρια έτοιμη την ψυχή.

Τρομακτικές οι ιστορίες της Ιστορίας
για αίματα μιλούν, για ήρωες και θύματα
απαίσιες αφηγήσεις για άτακτα παιδιά·
τρομακτικές οι ιδέες των μελλοντολόγων
μιλούν για αριθμούς και ποσοστώσεις
για ανάπτυξη και κέρδη, όχι για ευτυχία.

Τρομακτικά τα ένστικτα του κτήνους
σκέφτονται βιασμούς, ηγεσίες, σκλαβιά
αν δεν έρθει η φρόνηση να τα γαληνέψει·
τρομακτικά τα οράματα της αποκάλυψης
που σε άλλη εκδοχή ήδη εξελίσσεται
αλί και τρις αλί σ' αυτούς που ζουν ακόμα.

Ο προβληματισμός του δημιουργού είναι εμφανής στο έργο του για τον κόσμο που ζούμε, τις σειρήνες που μας παρασύρουν και τη σπορά, τη νέα γενιά που θα μας διαδεχτεί. Σε άλλο ποίημά του γράφει:

οι μέρες φαλακρές τραγουδίστριες
τραγουδούν όλες τον ίδιο σκοπό
λέξεις ακατανόητες μηνύματα ασαφή
υπέρβαρη η ψυχή το θυμικό μαύρο
ο χρόνος στέπα ο ουρανός κενός.

Στον «Χιονισμένο παιδότοπο», σχεδόν θρηνεί :

Μας κλέψανε την άνοιξη
και μας άφησαν τον χειμώνα
ο φόρος του βοριά βαρύς
του ήλιου τα ταμεία άδεια
οι υπνοβάτες στον γκρεμό τραβούν
τα όνειρα μιας γενιάς κομμάτια
απάτριδες νέοι τα αναζητούν
στους πέντε δρόμους της ηπείρου
και πίσω μια χήρα χώρα μόνη
με την αλμύρα και με τα βράχια
αγριοπούλια το γαϊδουράγκαθο
χιονισμένος παιδότοπος
και αέρας πολύς και θλίψη
στις χειμωνιάτικες αμμουδιές
μεγάλη ιστορία άθλιο το νυν
η μνήμη στα παλιά σήμερα η λήθη.

Η απογοήτευση αλλά και η αισιοδοξία κυριαρχούν στο έργο του Βάλτερ Πούχνερ. Η αμφιβολία για τις αποφάσεις όσων κυβερνούν αυτόν τον τόπο και η καταγγελία για την πολιτική των αριθμών που δυναστεύει τις ζωές μας, μα και η αισιοδοξία για τις νέες γενιές που θα αγωνιστούν για το μέλλον τους. «Στον Καρνάβαλο» παρομοιάζει τη χώρα με το γνωστό σε όλους μας «τρελοβάπορο» του Ελύτη :

το τρελοβάπορο κοντά στα βράχια
ο καπετάνιος σκνίπα το πηδάλιο τύφλα
λατρεύουμε ετούτη τη στιγμή
ζούμε στον τόπο της ουτοπίας
δίχως μέλλον αλλά πολύ παρελθόν
εβίβα, άσπρο πάτο, αύριο έχει ο θεός
δεν σκεφτόμαστε μόνο τραγουδάμε [...]

Και παρακάτω γράφει : «Ο κόσμος ο ανάποδος, ανάποδος θα μείνει.»

Στην «Υπερ-πραγματικότητα» διαβάζουμε :

Τα πιο ασύλληπτα έγιναν κοινοτυπία
το απίθανο κανόνας αναγορεύτηκε
οι έννοιες διαζύγιο πήραν από τις σημασίες
οι λέξεις έχασαν το όποιο νόημα, αν είχαν
ακούμε τα απίστευτα και πιστεύουμε
οι ρήτορες της φακής παίρνουν αποφάσεις
ο λόγος έγινε λόγια, δεν ακουμπά σε πράγματα
η επιπολαιότητα και ο εγωκεντρισμός
ιδρύουν ξεϊδρύουν νομοθετούν εκ νέου
η νομοθεσία παλίμψηστο σε εκατό στρώσεις
τρύπες κλείνουν τρύπες ανοίγουν
από τη λήθη όμως δεν μαθαίνεις ποτέ
μια ζάλη ένας στρόβιλος, δημοσιογράφοι
ιδρωμένοι αναλύουν ώρες ακατάπαυστα τα
ακατάληπτα μυστήρια της βλακείας
το μέλλον αόρατο, απέραντο σινικό τείχος
το παρελθόν όλο λιγότερο ενδιαφέρει λίγους
το παρόν δυστυχία, φορολογία, φοροδιαφυγή
και λίγο τουρισμό, ξενιτιά πολλή και ανεργία.
Η ζωή βάρος, η πατρίδα ακατάσχετη αιμορραγία
αλλά τα παιδιά του τόπου έχουν αίμα πολύ
και ήλιο δυνατό που τον δρόμο δείχνει.

Η ποίηση του Βάλτερ Πούχνερ, αν και δεν λείπουν οι στιγμές της ματαίωσης και της παραίτησης, όπως φαίνεται από στίχους όπως : «Κηδέψαμε άλλο ένα όνειρο / και γυρίζουμε σε ένα σπίτι / πιο μικρό ακόμα από τον τάφο», αποτελεί παρ' όλα αυτά μια κατάφαση στη ζωή, όπου επικρατεί η ελπίδα για τον άνθρωπο. Τα « παιδιά, τους σοφούς και τις ασυνήθιστες γυναίκες» που «πάντα τον ενδιέφεραν». Σαν άλλος μοναχικός Δον Κιχώτης, αιώνια ρομαντικός και ιδεαλιστής δεν σταματά να ονειρεύεται την ουτοπία. Στα σύννεφα, εξάλλου, βρίσκονται οι ελπίδες του και η ζωή είναι μια διαρκής πάλη.

Για τους ανθρώπους – που όταν τα μαύρα καράβια της καταστροφής αποχωρούν, στέκονται ξανά στα πόδια τους στον αδιάκοπο αγώνα για επιβίωση και κοινωνική πρόοδο – γράφει:

ταπεινωμένοι
έρχονται από τους κρυψώνες οι κάτοικοι του τόπου
και με του ήλιου τη δύναμη ξανά μαζεύουν
και χτίζουν και σπέρνουν, οργώνουν και γεννούν
κάθε καταστροφή κρύβει και ένα κομμάτι μέλλον.

Το όραμα του ποιητή, που αισθάνεται πως «το βάθος του αντιδρά στην εποχή» και πως «ίσως ανήκει σε άλλον πλανήτη» είναι, όπως μας φανερώνει :

άνθρωποι να αγκαλιάζονται να συνεννοούνται
να συζητούν να συνεργάζονται για το καλό όλων
να χαίρονται να βοηθούν να προοδεύουν
να βλέπουν πατρίδα τον πλανήτη όχι αποικία.
Με μία σκέψη μόνο, με μία σκέψη.

Στη σκοτεινή εποχή μας, στην αντάρα και τον κουρνιαχτό των καιρών, όπου «η ομορφιά είναι ακριβοθώρητη μέσα στη μούχλα» και η ελευθερία εξακολουθεί να είναι το ζητούμενο, ο κόσμος των ονειροπόλων μπορεί να φαντάζει ουτοπικός. Στην κοινή μας πατρίδα, αυτή τη μικρή κόχη του απέραντου σύμπαντος, όμως, οι άνθρωποι θα εξακολουθήσουν να πλάθουν ιστορίες για να ομορφαίνουν τον κόσμο, θα συνεχίσουν – όπως γράφει ο Πούχνερ – «με λίγο φως να ζεσταίνονται όνειρα / που πολλαπλασιάζονται στο σκοτάδι» και με το αδάμαστο και ακαταπόνητο πνεύμα μας, όπως με βεβαιότητα υποστηρίζει ο ποιητής, «με τόσον ήλιο στην ψυχή / θα φωτίσουμε και τον Άδη».

Ζωή Σαμαρά, "Στο ηλιόφως", *Θέματα Λογοτεχνίας* 59 (2019), σσ. 80-85.

Λαμπρόν ηλίου σέλας[1]

Ο Βάλτερ Πούχνερ γεννήθηκε στη Βιέννη, από γονείς Αυστριακούς, μεγάλωσε, σπούδασε στη γενέτειρά του, ωστόσο, είναι Έλληνας. Και είναι Έλληνας, γιατί αφήνει το λαμπρό φως του ήλιου να φωτίζει το πρόσωπό του και το πνεύμα του, νιώθει ότι ανήκει στο ηλιόφωτο τοπίο, έχει τη δύναμη να το κάνει φωτεινό, όταν ο ουρανός είναι συννεφιασμένος, όταν βρέχει ή ρίχνει χαλάζι, ακόμη και όταν ο ίδιος βρίσκεται σε δωμάτιο με κλειστά παράθυρα. Παίρνει τη μία ηλιαχτίδα που έχει κάπου απομείνει, στουν ουρανό ή στη σκέψη του, και την κάνει ποίημα.

Η ποιητική του γραφή δεν μοιάζει με καμιά άλλη – όσο και αν ο ίδιος αναφέρεται συχνά σε άλλους ποιητές. Ζωγραφίζει σφριγηλές ανθρώπινες μορφές που μας προσκαλούν να ζήσουμε ανάμεσά τους, μιλά για όλα με τρυφερότητα, μα πιο πολύ για το θάνατο. Δεν τον φοβάται, τον αποδέχεται, διαλέγεται μαζί του, σαν με παλιό γνώριμο. Και όταν, Οδυσσέας της ποιητικής έμπνευσης, δένεται σε κατάρτι και

[1] Σοφοκλέους *Ηλέκτρα*, στ. 17.

βλέπει να περνά «το πλοίο του Χάρου»[2], εστιάζει το βλέμμα του στη ζωή και απολαμβάνει τα κύματα που ραπίζουν την πρύμνη.

Ανάμεσα στο θάνατο και τον ήλιο, τοποθετείται το κερί, το πνευματικό φως, που, όπως η ποίηση, μας βοηθά να βλέπουμε το αόρατο. Όταν το κερί καίει, μια φωτιά ανάβει, το κερί λιώνει, ψυχή και σώμα προσεύχονται μαζί:

Μακραίνουν οι σκιές μας.
Όπως η σειρά σβησμένων κεριών
στο ιερό του Χρόνου·
μερικά φυτίλια ακόμα καπνίζουν
-μυρουδιά του περασμένου-
καμένες αναμνήσεις[3].

Με το φανταστικό κερί πλάι μας, καθώς διαβάζουμε την ποίηση του Βάλτερ Πούχνερ, ακούμε τη φωνή του και νιώθουμε με βεβαιότητα ότι απευθύνεται χωριστά στον καθένα από εμάς, με μια αριστοκρατική οικειότητα που εγγίζει τα όρια της αρχαίας ελληνικής φιλίας: «Τελεία δ' εστίν η των αγαθών φιλία και κατ' αρετήν ομοίων»[4]. Όταν γράφει: «Πλήρωνα πάντα με κομμάτια ψυχής / κι όσο πήγαινα μεγάλωνε εκείνη»[5], σκιαγραφεί το πεπρωμένο του γενναιόδωρου και ο στοχαστής αναγνώστης το εκλαμβάνει ως αντανάκλαση του ποιητή. Η προσφορά καρδιάς επιστρέφει πάντα στον δίδοντα. Το ποιητικό υποκείμενο κληρονομεί τη γενναιοδωρία από τη θυσία που επιβάλλει η γραφή του ποιήματος:

Το να γράφεις ποιήματα
μια αρρώστια είναι
και άλλη θεραπεία δεν έχει
παρά να αρρωστήσει πάλι.[6]

Σύμβολα του φωτός αγκαλιάζουν τους στίχους του. Εν αρχή ην ο ουρανός. Εδώ όμως δεν είναι αναγκαστικά η επικράτεια της πίστης, όπως στην Αγία Γραφή. Ο ουρανός δεν είναι συνώνυμο του Θεού, για να αποφευχθεί η χρήση του ονόματός Του, η βλασφημία, από το λαό Του. Είναι η πατρίδα της ψυχής, όπως στους αρχαίους Έλληνες, ανεξάντλητη πηγή του πνεύματος. Το ηλιόφως αποτελεί την πεμπτουσία του ουρανού. Φιλοσοφική έννοια που μοιράζεται η ποίηση του Πούχνερ με την Παλαιά Διαθήκη, ο Δημιουργός δεν ταυτίζεται με τον Ήλιο, τον χτίζει ο ίδιος και μάλιστα, όπως ο ποιητής, με λέξεις: γενηθήτω φως· κοινό με τα Ευαγγέλια, ο Χριστός δεν είναι ο Ήλιος αλλά το Φως.

Ανάμεσα στον ουρανό και τη γη, το καθάρειο νερό των ποταμών κυλάει από την κορυφή των βουνών στη θάλασσα, ενώ το δένδρο, άξονας του σύμπαντος, μας θυμίζει επιπλέον το στόχο της ζωής: να ανεβαίνει. Ένα ποτάμι που ξεκινάει από τον ουρανό δεν μπορεί παρά να είναι ευλογία. Ο ποιητής θρηνεί την απώλειά του:

Το φωτεινό ποτάμι

---

[2] Βάλτερ Πούχνερ, *Οι θησαυροί της σκόνης*. Εκδόσεις Γκοβόστη / Ποιητικά 2018. «Μεγαλοστομίες», σ. 10.
[3] Βάλτερ Πούχνερ, *Ηλιάδα*. Εκδόσεις Τάδε Έφη, 2017. «Σ' ένα στίχο του Οδυσσέα Ελύτη», σ. 19.
[4] Αριστοτέλους *Ηθικά Νικομάχεια*, 1156b 7-8.
[5] Βάλτερ Πούχνερ, *Στίχοι της στιγμής*, Θεσσαλνίκη. Εκδόσεις Σαιξπηρικόν, 2018. «Οι θησαυροί του ταπεινού», σ. 57.
[6] Βάλτερ Πούχνερ, *Ο φωτεινός ίσκιος*, Εκδόσεις Αρμός, 2017. «Η αρρώστια», σ. 111.

που τον κόσμο όλο ποτίζει
δεν φτάνει πια μέσα μου.[7]

Στην ποίηση του Πούχνερ ακούμε «το γέλιο τού τρεχούμενου νερού» και περιμένουμε την ανάσταση «στην άλλη όχθη»[8], στεκόμαστε αγέρωχοι στην πρύμνη και ζούμε την αέναη κίνηση των κυμάτων[9], ενώ δεν διστάζουμε να ριζώσουμε στο έδαφος, όπως τα δένδρα, κουβαλώντας αγόγγυστα μια βαριά παρακαταθήκη[10].

Σε αυτή την προϊστορία ο ήλιος είναι τόσο δυνατός που αναιρεί το θάνατο, φωτίζει το κορμί μας, σβήνει τις σκιές: «Με τόσον ήλιο στο κορμί / πώς σκιές θα γίνουμε στον Άδη;»[11] αναρωτιέται, και μας πείθει ότι και στο σκότος θα είμαστε παιδιά του Ήλιου. Ωστόσο, το ηλιακό φως αλλάζει συνεχώς νόημα, με τη δύση να σηματοδοτεί τη θλίψη και όχι μια ποιητική ή ρομαντική κατάσταση:

Τόσο όμορφος είναι
ο κόσμος μόνο προς το τέλος.
Για να δύσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή.[12]

Η ποίηση είναι η πιο πιστή σύντροφος του Ήλιου, ακυρώνει το σκοτεινό πέρασμα του χρόνου, προετοιμάζει το δρόμο για να υποδεχθούμε το απόλυτο:

Λύτρωσέ με, στίχε
από του χρόνου το βάρος
απ' τις αλυσίδες της αναμονής
να δω του ήλιου την ελευθερία.[13]

Στην ποίηση του Βάλτερ Πούχνερ, πλάι στον ήλιο, τοποθετεί τη γυναίκα του, σε επίπεδο πλατωνικής Ιδέας της τελειότητας. Μιλά για τη δική του Αριάδνη με τον ίδιο θαυμασμό και την ίδια λατρεία που μιλά για τον ελληνικό ήλιο, τονίζει το αρχέτυπο του ανδρογύνου με τρυφερότητα που μαγεύει τον αναγνώστη:

Λατρευτή άνασσα [...]
Μέσα μου κατοικείς και βασιλεύεις
άυλη αέρινη ιδέα της ομροφιάς
ζεστό μυστήριο ενσαρκωμένο.[14]

Αυτή η αγάπη τον βοηθά να συνδεθεί αρμονικά με το σύμπαν, να βλέπει τη δύναμή του μέσα στον καθρέφτη και μαζί του να αντανακλάται η ουσία των πραγμάτων: «κρύβομαι στους άδειος καθρέφτες / και μπερδεύομαι με την εικόνα μου»[15], όσο και αν η ύλη μάς εμποδίζει να δούμε καθαρά τον εαυτό μας: «Με τόσο χώμα στα μάτια / πώς να δω τα όνειρά μου»[16]. Απέναντι στο φως ορθώνονται οι χθόνιοι θεοί, απέναντι στον ουρανό η σκοτεινή πλευρά της γης. Αντώνυμα του φωτός, η σκιά και η νύχτα

[7] Αυτ., «Άσματα τα σκοτεινά», σ. 20.
[8] *Οι θησαυροί της σκόνης*, «Ο ουρανος μια παγωμένη λίμνη», σ. 31.
[9] Αυτ. «Μεγαλοστομίες», σ. 10.
[10] Αυτ. «Άτια και δέντρα», σ. 34.
[11] *Ηλιάδα*, «Πώς;», σ. 103.
[12] Αυτ. «Σ' ένα στίχο του Οδυσσέα Ελύτη», σ. 20.
[13] *Στίχοι της στιγμής*. «Λυτρωσέ με, στίχε», σ. 181.
[14] *Δοκίμια για τον ουρανό*, Εκδόσεις Αρμός, 2016. «Της Αριάδνης Ι», σ. 44, «Της Αριάδνης V», σ. 46.
[15] *Οι θησαυροί της σκόνης*, «Γράφοντας», σ. 144.
[16] Αυτ. «Χώμα και κάθαρση», σ. 25.

ανάγονται σε συνώνυμα του θανάτου αλλά και του ασυνείδητου, για να μας οδηγήσουν στην ποιητική γραφή.

Διακεκριμένος θεατρολόγος ο Βάλτερ Πούχνερ ζει και αναπνέει μέσα στο θέατρο και όταν γράφει ποίηση. Οι λέξεις του μεταμφιέζονται, παίζουν θέατρο με φόντο το τοπίο της ελληνικής υπαίθρου. Επικαλείται τη δύναμη του θεάτρου για να βγάλει τη δική του μάσκα, με έναν εξαίσιο αυτοσαρκασμό, καθώς γνωρίζει ότι ο νοήμων θεατής δεν ταυτίζει τον ηθοποιό με το πρόσωπο που υποδύεται, αλλά και για να υπαινιχθεί ότι δεν μπορείς να είσαι καλός ηθοποιός στο κακό θέατρο της ασήμαντης ζωής μας. «Φασουλής που τον παίζω εγώ ο ίδιος, μήπως / πιστέψουν πως αυτός δεν είμαι εγώ»[17], να συμπεράνει με αποφθεγματικούς στίχους που μένουν στη μνήμη μας, με το «εσύ» να αντικαθιστά, φορτισμένο με θεατρικότητα, το ρίτο ενικό πρόσωπο: «εσύ δεν ήθελες να γίνεις ηθοποιός / σε τέτοιο θέατρο»[18].

Και δεν είναι μονάχα ο πλούτος της σκηνής που τον οδηγεί στην απεικόνιση ιδεών, συναισθημάτων και αντικειμένων μέσα στην ποίησή του. Το θεατρικό κείμενο –ονομαζόταν εξάλλου ποίηση στην Αρχαιότητα– είναι εξίσου σημαντικό. Ποιήματά του παίζουν το ρόλο σκηνικής οδηγίας. Παράδειγμα, το αντίθετο του άτιτλου ποιήματος:

> Ο κρίνος στο ανθρακωρυχείο
> (τίτλος χωρίς κείμενο)[19].

Ή το ποίημα που δεν γράφτηκε ακόμη:

> Ήλιος ο μόνος
> (*μελλοντικό ποίημα*)[20]

με την αναγγελία του ποιήματος σε πλάγια γράμματα να αποτελεί ανατανάκλαση σκηνικής οδηγίας.

Η ποίηση και γενικά η λογοτεχνία προσλαμβάνει φαντασιακές διαστάσεις στο έργο του Βάλτερ Πούχνερ. Γράφει τον «Πρόλογο στο έργο "Πλήνθοι και κέραμοι" (που δεν εκδόθηκε ποτέ)»[21], με έμμετρη αναφορά στον Borges. Η ίδια ιδέα επαναλαμβάνεται με πρόσωπα να αντικαθιστούν τον πρόλογο:

> *Τώρα, φίλε, είναι καιρός να φύγω*
> *θα σε θυμάμαι όσο η μνήμη κρατά*
> *και η κουβέντα μας εδώ θα μείνει*
> *τον χώρο τούτο γεμίζει σαν φάντασμα*
> *μιας συνάντησης που δεν έγινε ποτέ.*[22]

Μνήμες του Oscar Wilde, η ζωή μιμείται την τέχνη, άρα και τη γραφή, ενώ η συνάντηση που δεν έγινε ποτέ ισοδυναμεί με πρόλογο σε βιβλίο που έχει εγκλωβιστεί μέσα στις ανολοκλήρωτες προθέσεις του συγγραφέα του.

Υπάρχει όμως σημαντικός λόγος που κάποια πράγματα έχουν καταδικαστεί στη σιωπή. Πρώτα απ' όλα, υπάρχουν στιγμές που η πρωτοτυπία φαντάζει ανέφικτη:

---

[17] Αυτ. «Άμοιρος», σ. 148
[18] *Στίχοι της στιγμής*, «Τι ήθελες», σ. 95.
[19] *Ο φωτεινός ίσκιος*, σ. 27.
[20] *Ηλιάδα*, σ. 92.
[21] *Στίχοι της στιγμής*, σ. 122-125.
[22] Βάλτερ Πούχνερ, *Ο κηπουρός της ερήμου*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, 2018, «Τώρα, φίλε», σ. 34.

«Δεν είναι στην εξουσία μου να γράψω / όσα δεν έχουν γραφεί τόσον καιρό».[23] Επίσης, ο φόβος ότι δεν θα διαβαστεί τον συγκρατεί. Χαμένος κόπος να γράφεις, να γεμίζει το αψεγάδιαστο λευκό χαρτί, αν είναι να ξεχαστείς γρήγορα. Καθυστερεί πολύ πριν δημοσιεύσει τα ποιήματά του. Δεν φαίνεται να επηρεάζεται από τη ρήση του Sartre ότι το λογοτεχνικό έργο που δεν δημοσιεύεται και άρα δεν διαβάζεται είναι θνησιγενές: «άκου, για μένα γράφω / [...] ποιος θα με διαβάσει;»[24] Αργότερα γράφει για τα ποιητικά βιβλία του, χαριτολογώντας: «Δεν τα πουλάω στα τυπογραφεία»[25], ενώ όλοι γνωρίζουμε, κυρίως οι ποιητές ανάμεσά μας, ότι η ποίηση σήμερα είναι όπως κάποτε το παράδοξο «γυναίκα» - αντικείμενο μη εμπορεύσιμο, πλήρωνε για να την «αγοράσουν».

Αμφισβητεί τις θεωρίες της ανάγνωσης όταν μετατρέπουν το ποίημα σε βήμα, για να ακουστεί το σχόλιο του κριτικού και όχι η πηγαία φωνή του ποιητή. Φαίνεται να συμμερίζεται τις απόψεις που προτείνει ο Eco στο ώριμο *Τα όρια της ερμηνείας* και όχι στο ενθουσιώδες *Ανοιχτό έργο*:

Ταξιδεύεις, ακαταπόνητε αναγνώστη
σε σελίδες απόκρυφες με γραφές
που μόνο τα πουλιά γράφουν.[26]

Ενοχλείται όταν ο αναγνώστης διαβάζει νοήματα που οι λέξεις δεν θέλουν να πουν, όταν επιβάλλει αυθαίρετα το δικό του μήνυμα και τελικά κατορθώνει να αντικεταστήσει τον ποιητή: «χέρια ασταμάτητα γυρίζουν τις λέξεις / λες και από πίσω έχουν άλλο νόημα»[27].

Και ενώ γνωρίζει καλά ότι «Τα γραπτά μένουν»[28], θρηνεί το χαρτί που τελείωσε. Ή μήπως εννοεί ότι ξεπεράστηκε –«τώρα δες να βρεις / άλλο χαρτί για να συνεχίσεις»[29] – , ότι το «άλλο χαρτί» είναι η οθόνη του υπολογιστή; Εξακολουθεί, ωστόσο, να γεμίζει τις σελίδες:

Έχει γεια σελιδούλα μου γλυκιά
σε γέμισα κι εσένα λέξεις
αδιάβαστες να είναι κρυφές
μυστικά για πολύ μεταξύ μας.
[...]
Κι αν φώναζα – μα δεν φωνάζω πια
ραβασάκια γράφω στον εαυτό μου
μα δεν τα διαβάζω λες κι είμαι άλλος.[30]

Ιερό αντικείμενο το ποίημα αντιστέκεται, αντικαθιστά τον άρτο τον επιούσιον:

Ποίημα το καθημερινό
ζεστό ζεστό από τον φούρνο
το πνεύμα μοσχοβολά

---

[23] *Ο φωτεινός ίσκιος*, «Δεν είναι στην εξουσία μου», σ. 67.
[24] *Δοκίμια για τον ουρανό*, «Στο ακουστικό», σ. 68.
[25] Αυτ., «Αυτά», σ. 201.
[26] *Οι θησαυροί της σκόνης*, «Πένθιμο κοντάκιο», σ. 26.
[27] Αυτ., «Τα χρόνια και τα γράμματα», σ. 38.
[28] *Δοκίμια για τον ουρανό*, «Λέξεις λαξευμένες», σ. 165.
[29] Αυτ. «Η τελευταία σελίδα», σ. 218.
[30] Αυτ. «Ένα ακόμα», σ. 130, «Κι αν φώναζα», σ. 144.

κι άλλο ένα όνειρο σώθηκε
από τον ύπνο έφτασε στο χαρτί.[31]

Δεν αποδέχεται χωρίς προβληματισμό τη δύναμη της λευκής σελίδας (Mallarmé), όπως και το θνησιγενές λογοτεχνικό έργο (Sartre). Εξάλλου, το ποίημα γράφεται μόνο το από τότε που ο Πλάτων μίλησε για έμπνευση:

Απόψε οι λέξεις δε με περιμένουν
κι άρχισαν μόνες του να τραγουδούν
[...]
δε θα γίνω ποτέ ποιητής. [...]
Δε θα γίνω ποιητής· ποτέ.[32]

Όπως θα αναρωτηθεί, όταν θα δει δημοσιεύματά του πάνω στα ράφια, αδιάβαστα, σε τι ωφελεί να είναι κανείς ποιητής; Ακούγεται η φωνή της αστικής τάξης στο *Λεξικό των κοινων τόπων* του Flaubert: «Δεν μπορείς να είσαι ποιητής / [...] κάτι χρήσιμο πρέπει να κάνεις».[33]

Και τότε είναι καιρός να ρωτήσουμε ευθέως γιατί η ποίηση. Το ποίημα «Θαλασσινά» ξεχειλίζει από συγκίνηση, όταν μιλά για ναύτες που έχουν «στις τσέπες τους / από την πατρίδα λίγο χώμα»[34] και αναρωτιόμαστε αν το ποιητικό εγώ ταυτίζεται με τους ναύτες, αν το χρώμα της δικής του πατρίδας είναι το ελληνικό. Ποιο παίρνει μαζί του ο ίδιος στα ταξίδια της φαντασίας του; Το ποίημα που ακολουθεί δίνει την απάντηση: «Αγάπα τον πλησίον σου περισσότερο / απ' τον εαυτό».[35] Προφανώς, τότε μόνο θα αγαπήσεις μια άλλη πατρίδα περισσόερο από τη δική σου.

«Εδώ γεννήθηκα, εδώ θα πεθάνω»[36], δηλώνει, με το πρώτο ρήμα να είναι μάλλον μεταφορά και το δεύτερο κυριολεξία. Ποια είναι όμως η πατρίδα του; Η απάντηση βρίσκεται στη λέξη «εδώ». Και στο ποίημα «Πατρίδα» γράφει:

Ψυχή μου, εσύ
το μάτι του βυθού
που πιο μακριά βλέπει
τα ακάμωτα και τα αγίνωτα,
παιδικός νόστος
που την ουσία λαχταρά,
πώς να σε σώσω
στα κυνικά καύματα
που μας βρήκαν
και άδειασαν το τοπίο
από κάθε ζωντανό; [...]
Εσύ ξέρεις
φως στην εξορία μου:
υπάρχει μια πατρίδα.

---

[31] *Ο φωτεινός ίσκιος*, «Ποίημα το καθημερινό», σ. 98.
[32] *Οι θησαυροί της σκόνης*, σ. 13.
[33] *Στίχοι της στιγμής*, «Ο πνευματικός εργάτης», σ. 71. Πβ. Gustave Flaubert, *Le dictionnaire des idées reçues,* "Poésie. Est tout à fait inutile".
[34] *Οι θησαυροί της σκόνης*, σ. 13.
[35] Αυτ. «Παραινέσεις τρεις», σ. 14.
[36] *Ο φωτεινός ίσκιος*, «Πραγματεία και ύμνος για το τοπίο», σ. 40.

Κάπου υπάρχει.[37]

Πού βρίσκεται, αλήθεια, αυτή η εξορία; Στην Ελλάδα, σε αυτή τη γη, στην ύλη; Η απάντηση είχε ήδη δοθεί στην ίδια ποιητική συλλογή: «Πατημένη απ' το πόδι μας / κάθε κορυφή που θέλαμε».[38] Εξορία η μοναξιά της κορυφής, όπως οι ρομαντικοί ποιητές[39], ακόμα και μακριά από το φως, εκεί που κλείνουμε πόρτες και παράθυρα, για να ζήσουμε ελεύθεροι στον εσωτερικό μας χώρο, μόνοι ή με πλήθος ανθρώπων που αγαπάμε, καμιά φορά –με γενναιοδωρία που ξεπερνά τα ανθρώπινα– πιο πολύ από τον ίδιο τον εαυτό μας. Και όσο πιο κοντά βρισκόμαστε στη γη τόσο πιο εύκολα αγγίζουμε τον ουρανό:

Κρατάω βότσαλα στις τσέπες
και το ταβάνι γέμισα με άστρα.[40]

Μαρίζα Γαλάνη, «Ο διάλογος των τεχνών μέσα από την ποίηση του Πούχνερ» (Β. Πούχνερ, *Οι θησαυροί της σκόνης*, Αθήνα, 2018), *Θέματα Λογοτεχνίας* 59 (2019), σσ. 86-89.

Ο Βάλτερ Πούχνερ στην ποιητική του συλλογή με τίτλο «Οι θησαυροί της σκόνης» μεταμορφώνεται από ποιητής σε ζωγράφο και χαράκτη λέξεων. Όταν διαβάζουμε τα ποιήματά του, η σκέψη θεάται των στίχων, οι οποίοι με τη σειρά τους ανασταίνονται. Ο δημιουργός χαράζει εικόνες, οι πιο πολλές από τις οποίες είναι ενεξίτηλες χάρη στην ένταση και τη δύναμη των συναισθημάτων που αναδύονται από τη σύνθεση των ποιημάτων του.

Στην «Ορχήστρα του Αιγαίου» ο Πούχνερ γίνεται πραγματικός μαέστρος:

Μήδεια και Αντιγόνη
Κληταιμνήστρα, Πολυξένη
Άτοσσα και Κασσάνδρα
[...]
μυριοπρόσωπος ο γυναικωνίτις
στης ορχήστρας το αλώνι
[...]
Από νησί σε νησί η μοίρα υφαίνει
το νήμα της αρχάνης, δίκτυο
αιγαιοπελαγίτικο της τραγωδίας.

Όπως τα όργανα της ορχήστρας υπό τη διεύθυνση του μαέστρου δημιουργούν αρμονίες και μουσικές, έτσι και στην «Ορχήστρα του Αιγαίου» εμφανίζονται οι πρωταγωνιστές αρχαίων θεατρικών έργων σε μια ονειρική παράσταση με πηγή συναισθημάτων που η τραγική μοίρα των ηρώων δεν αφήνει ακόμα και σήμερα να στερέψει. Η πηγή της έμπνευσης του ποιητή είναι το Αιγαίο, θάλασσα ζωής, όπου πλέει η μοίρα των Ελλήνων.

Με αυτήν την ανακλαστική άποψη φανερώνει το εσωτερικό φως των δικών του λόγων, όπου είναι καθαρή και σαφέστατη, αλλά και τα μυστικά του στοιχεία,

[37] *Στίχοι της στιγμής*, σ. 111-112.
[38] «Μικροί θεοί», σ. 99.
[39] Πβ. Alfred de Vigny, *Les Destinées*, "Moïse".
[40] *Οι θησαυροί της σκόνης*, «Το τέλος», σ. 18.

τους σκοτεινούς ιστούς της μορφής, τα κύτταρα και τους αρμούς της μορφολογίας του, ανεβαίνοντας ύστερα και πιο πάνω, στη θαλασσινή επιφάνεια των λόγων του.

Ο Πούχνερ παίζει ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, ανάμεσα στην ονειροπώληση και την πραγματικότητα. Εμπλουτίζει τα ποιήματά του με οπτικές και ακουστικές εικόνες, ζωγραφίζοντας τον πίνακα της ζωής:

Το τέλος

[...]
Κρατάω βότσαλα στις τσέπες
και το ταβάνι γέμισα με άστρα.

Παλιά

Στα χρόνια τα παλιά
ο πόνος γέμιζε το σπίτι
ξερίζωνε το δέντρο της καρδιάς
και κρουνηδόν ανέβλυζε η λύπη
από υπόγειες πηγές.
[...]
η χαρά ήταν μια έκρηξη
που μοίραζε άστρα στον κόσμο
και φως αγκάλιαζε το σύμπαν
μέσα σε ξέφρενους χορούς.

Η έντονη εικόνα των αστεριών και του φωτός στα δύο παραπάνω ποιήματα φανερώνει την προικισμένη ικανότητα του Πούχνερ, μια ικανότητα του δημιουργεί ένα διατεχνικό πεδίο, εκεί όπου η «έναστρη νύχτα» του Van Gogh συναντά το «τέλος» και το «παλιά», καθώς ο ζωγράφος και ο ποιητής εκφράζουν τα αντιφατικά τους συναισθήματα μέσα από τη δύναμη και την ένταση των χρωμάτων. Ο σκούρος κυμαοτειδής ουρανός, που φωτίζεται από πλήθος αστεριών, καλύπτει ένα ήρεμο χωριό, όπου διακρίνεται έντονα ένα κυπαρίσσι. Ο καλλιτέχνης φαίνεται πως συνδέει τη ζωή με τον θάνατο. Η νύχτα φωτίζεται από τη λάμψη των αστεριών, όπως η παρουσία του κυπαρισσιού προμηνύει τον θάνατο. Ίσως ο ζωγράφος θέλει να υποδείξει την εξοικείωσή του με το τέλος της ζωής. Όπως λέει και ο Van Gogh: «Οι ζωγραφικοί πίνακες έχουν μια δική τους ζωή που πηγάζει από την ψυχή του καλλιτέχνη».

Έτσι και τα ποιήματα του Πούχνερ εκφράζουν την ενάργεια και την εναλλαγή των συναισθημάτων του. Μέσα στη θλίψη έρχεται το φως δίνοντας μηνύματα αισιοδοξίας: «Το να κοιτάζω τα αστέρια με κάνει να ονειρεύομαι», γράφει ο Van Gogh. Το ίδιο κάνει και ο ποιητής: «Ενώ κρατάει τα βότσαλα γεμίζει το ταβάνι με άστρα. Και από τον πόνο που γέμιζε παλιά το σπίτι, ξαφνικά ερχόταν η χαρά που μοίραζε άστρα στον κόσμο». Η σκέψη μας γίνεται ο Αρκτούρος της ζωής, το πιο φωτεινό αστέρι, που μέσα στο σκοτάδι και την κακοκαιρία φεγγοβολά. Τα ίδια συναισθήματα παρατηρούμε και στο ποίημα «Η σκιά»:

Η σκιά

[...]
Μια σκιά θάμπωνε το φως.
[...]

πόσο ξένο αισθάνεται το σύννεφο στον αέρα
και ο ίσκιος στο λαμπρό γυαλό
λεκές στο νυφικό της δημουργίας;
[...]
ένα μαύρο βότσαλο σε φωτεινό περιγιάλι
που πυρακτώνεται και κάπως λιγότερο
τον ήλιο αντέχει. Ήλιος σκιερός.

Η εικόνα του σκιερού ήλιου φανερώνει μελαγχολία, όμως υπάρχει το φως, που είναι κάτι ευχάριστο. Όπως ο πίνακας του Monet «Εντύπωση. Ανατολή ηλίου», που το ομιχλώδες λιμάνι φωτίζεται από τα χρώματα του ανατέλλοντος ηλίου. Η μελαγχολική εικόνα χαμογελά μέσα από τα χρώματα του φωτός, της κίνησης του νερού της θάλασσας.

Αν κλείσουμε τα μάτια και φέρουμε στη σκέψη μας το μαύρο βότσαλο σε φωτεινό περιγιάλι, θα ακούσουμε ταυτόχρονα το μουσικό κομμάτι "Nocturne N. 20" (νυχτερινά) του Chopin, όπου, καθώς το αργό παίξιμο των νοτών δημιουργεί ένα μυστήριο και μελαγχολικό συναίσθημα στον ακροατή, ξαφνικά πετάγονται σαν εκλάμψεις φωτός, οι τρίλιες, δηλαδή οι γρήγορες συναλλαγές των μουσικών φθόγγων, για να δώσουν χαρούμενο ύφος στο κομμάτι και να προκαλέσουν ευχάριστη αίσθηση στο μουσικό άκουσμα.

Μέσα από αυτές τις εικόνες του νερού, του σκιερού ήλιου, του ίσκιου στο λαμπρό γυαλό που είναι λεκές στο νυφικό της δημιουργίας, παρουσιάζεται και ο δύσκολος αγώνας του δημιουργού. Η παρουσία του υγρού στοχείου θα μπορούσε να ταυτιστεί με τις ωδίνες του τοκετού. Ο ποιητής μέσα από αυτές τις εικόνες αναδεικνύει τον αγώνα του, τα εμπόδια που συναντά μέχρι να φέρει στον κόσμο το έργο του.

Το ίδιο παιχνίδι που επινοεί ο Πούχνερ μεταξύ άσπρου και μαύρου, φωτός και σκότους, το συναντάμε και σε ένα άλλο πίνακα την «Γκουέρνικα» του Picasso, όπου ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί το άσπρο για να μας δείξει την πραγματικότητα, την απελπισμένη κραυγή των ανθρώπων και των ζώων στην προσπάθειά τους να σωθούν σε περίοδο πολέμου, ζωγραφίζοντας και αυτός ένα λευκό παράθυρο στο βάθος του σκοτεινού πίκανα, μια μικρή ελπίδα ζωής και ένα φως ηλεκτροδοτούμενο με ακτίνες μυτερές για να μας οδηγήσει στην αλήθεια της κτηνωδίας του πολέμου, στη σύγχρονη τραγωδία του Οιδίποδα που βλέπει το αληθινό φως και τον οδηγεί στη θέαση της τραγικής ζωής του, και του Άμλετ που βλέπει το φως της ύπαρξής του.

Και όπως λέει και ο Βάλτερ Πούχνερ «και το τέλος θα είναι όλο φως, αβάστακτο ολόλευκο φως».

Στο ποίημα «Αγροτιά» βλέπουμε τους σίτχους να ζωντανεύουν μέσα από τον πίνακα ζωγραφικής του Πήτερ Μπρέγκελ «Οι θεριστές»:

Άτια και δέντρα

[...]
άλογα χωρίς καβαλάρηδες
δίχως στίχους και γκέμια
με την κίνηση του αέρα
με το ύψος των βουνών

Όπως στην κινηματογραφική ταινία «ο Μονομάχος», στην οποία ο Andrea Bocelli ερμηνεύει το τραγούδι "Nelle tue Mani" (Τώρα είμαστε Ελεύθεροι), προβάλλοντας

εικόνες των αλόγων που καλπάζουν, έτσι και ο Πούχνερ μας χαρίζει την τελειότερη μορφή ελευθερίας.

Η ποιητική τέχνη του Πούχνερ προσεγγίζει το κλασικό ιδανικό της τέχνης, της ενάργειας, της πλαστικής, το ζωντάνεμα προσώπων και πραγμάτων.

Κωνσταντίνος Μπούρας, «Βάλτερ Πούχνερ, *Η επιφάνεια του μυστηρίου. Ποιήσεις από την αρχή του αιώνα*, Τα ποιητικά / Εκδόσεις Γκοβόστη, σ. 192», *Οδός Πανός* 184 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2019), σ. 129.

Αφιερωμένο στην Ομότιμη Καθηγήτρια του Αριστοτελείου Ζωή Σαμαρά, ποιήτρια καλή και στοχαστική, φόρος τιμής από έναν άλλον ποιητή φιλοσοφημένο και περιηγητικό σε μια πραγματική καθημερινότητα που τον κάνει να νοσταλγεί ολοένα και περισσότερο το Πρωταρχικόν Φάος το ομηρικόν και με χαρά βυθίζεται στη φωτοχυσία που τον περιλούζει. Ο Καθηγητής Θεατρολογίας και Λαογραφίας Βάλτερ Πούχνερ αξίζει (εκτός από θέσεις σε όλες τις Ακαδημίες του Κόσμου), αξίζει – λέγω – να προσεχθεί και ως ποιητής, πρωτογενής κι αυτόφωτος, διαβασμένος μεν αφημένος δε στα «κινήματα της ψυχής του» για να θυμηθούμε τον Διονύσιο Σολωμό. Ο υπότιτλος «...από την αρχή του αιώνα» είναι διφορούμενος και συμβολικός. Στίχοι ευθύβολοι που πετυχαίνουν πάντα το στόχο τους, όπως και στο ποίημα «Ζώα εργατικά» της σελίδασς 131.: «Στην πιλάλα τρέχουμε ζώα εργατικά / για ένα χάδι από τη συνείδησή μας...». Ο βαθύς γνώστης της ελληνικής γλώσσας σε όλες τις διαστρωματώσεις της δεν διστάζει να ανακατέψει στο ποιητικό του εργαστήριο εκφάνσεις και ιδιώματα που κανείς άλλος πριν από αυτόν δεν εσκέφθηκε ποτέ να αναμείξει. Πρωτοτυπία εις το έπακρον. Αυτή η ποιητική φωνή θα πρέπει να προσεχθεί ξεχωριστά από το βιογραφικό του Καθηγητή κι ερήμην των λοιπών επιστημονικών βιβλίων του. Γιατί εδώ πάλλεται μια ευαισθησία απείρου εμβρίθειας.

Κωνσταντίνος Μπούρας, *Οδός Πανός* 186 (Απρίλιος-Ιούνιος 2020), σ. 147-148.

Βάλτερ Πούχνερ, *Η εφηβεία της Πλάνης. Ανθολόγηση ποιήσεων του έτους 2018*, Εκδόσεις Οδός Πανός, Αθήνα 2019, σ. 438.

Ο Ομότιμος Καθηγητής Θεατρολογίας του ΕΚΠΑ , μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Αυστρίας και παρασημοφορημένος από τον Πρόεδρο της Αυστρίας είναι, εκτός από πολυγραφότατος συγγραφέας λαογραφικών και θεατρολογικών μελετημάτων κι ένας απολύτως εναργής, παραγωγικός και δημιουργικός ποιητής. Το διακύβευμα εδώ δεν είναι η δημοσιότητα. Μήτε φυσικά η δόξα. Η κεφαλή του είναι προ πολλού και με πολλούς κότινους δαφνοστεφανωμένη. Εδώ μιλάει η υπαρξιακή αγωνία του ανθρώπου μπροστά στο μυστήριο της ζωής και στο άρρητο, άχαρο μυστικό του Χάροντα, που μόλις το ακούσεις δεν έχεις δρόμο επιστροφής για να προλάβεις να το πεις και σε άλλους. Έτσι διατηρείται η μαγεία από ποιητή σε ποιητή κι από καλλιτέχνη σε φιλόσοφο. Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι Δάσκαλος, Καθηγητής ακόμα κι όταν γράφει Ποίηση. Διδάσκει ήθος και ύφος. Είναι ταπεινός και χαμηλόφωνος, ευγενικός κι ευγενής, υψηλόφρων και στωϊκός. Ίσως έτσι επιβίωσε κι από τις Συμπληγάδες Πέτρες κι από τις παντοειδείς Σειρήνες του κρίσιμου και μεταβατικού καιρού μας. Όταν ο πνευματικός άνθρωπος έχει όραμα και το ακολουθεί πιστά και απαρέγκλιτα τότε κι η περιρρέουσα ατμόσφαιρα μαγνητίζεται κι ο επαρκής αναγνώστης αναζητεί ολοένα και μεγαλύτερη δόση σοφίας, πείρας ζωής και

φιλότητας για τον πλησίον. Πιστός στα Ιδεώδη του Διαφωτισμού, ο Ποιητής Βάλτερ Πούχνερ είναι σηματωρός προς ένα Φως ανέσπερον που δεν βλέπει μόνον ο ίδιος. Η Ακαδημία Αθηνών του οφείλει μία θέση. Τουλάχιστον. Ας διαβάσουμε ένα ψήγμα καβαφικής σοφίας από τη σελ. 241: «Τα όνειρα των θεών / οι πράξεις των ανθρώπων / δεν έχουν εξήγηση / μήτε δικαιολογία/ έχουν όμως συνέπειες / που δεν ξέρουν οι θεοί. / Αυτοί κοιμούνται· / όλο κοιμούνται». Η μακαριότητα των αθανάτων σε αντιπαραβολή από την ταραγμένη κι ανήσυχη χαρμολύπη των ανασφαλών θνητών. Τέλειο. Όμως ας ρίξουμε μια ματιά και σε άλλα δύο βιβλία του που κυκλοφόρησαν τον Ιανουάριο του 2020:

1. **Βάλτερ Πούχνερ, *Σπινθηρογραφήματα. Το μικρό είδος. Διαχρονική χρονολόγηση 2000-2017*, εκδόσεις ΌΤΑΝ, σ. 156.**

«Το χαρτί και το αλάτι / ο λευκός θάνατος προκαταβολή. // * / Γράφω με παραλλαγές / ποιος θα διαλέξει; // * / Μια ζωή δουλεύω το χαρτί / και μια ζωή με δουλεύει» (σελ. 126). Εδώ διαφαίνεται καθαρά ο «ποιητής τεχνίτης» (“poeta faber” των Λατίνων θεωρητικών της Λογοτεχνίας). Αυτή η ασκητική είναι ιδιότυπη, αν και όχι μοναδική στα Ελληνικά Γράμματα. Μεγάλοι πνευματικοί άνθρωποι, όπως ο Παλαμάς, ο Σικελιανός, ο Καζαντζάκης, ο Ρίτσος ήταν πολυγραφότατοι προσπαθώντας να δαμάσουν την πλημμυρίδα της ενέργειας, το ποτάμι ηφαιστειακής λάβας που έρρεε εντός τους. Και μετά το μόνο που ελπίζεις είναι απλώς να διασωθείς μέχρι την επόμενη καταιγίδα. Ακόμα κι αν δεν πίστευα στον όρο «έμπνευση» θα τον αντικαθιστούσα με την ακάματη δημιουργικότητα εις αναζήτησιν ενός οράματος πραγματωθέντος και παγιωμένου στο λευκό σκληρό χαρτί, ενός οράματος υλοποιημένου κι αποκρυσταλλωμένου σε λέξεις – η πιο βαριά καλογερική, το πιο βαρύ φορτίο που μπορούν να αντέξουν οι πλάτες του Σίσυφου και οι ώμοι του Άτλαντα – το μεγαλύτερο στοίχημα με τον εαυτό μας και με τον Χρόνο…

2. **Βάλτερ Πούχνερ, *Αλάτι στο Άνεμο. Ποίηση*, εκδόσεις ΌΤΑΝ, σ. 79.**

Εδώ οι «ποιήσεις» είναι μακροσκελέστερες. Επικρατεί το γνωμικό στοιχείο, ενώ ο διδακτισμός αποφεύγεται τεχνηέντως με το οξύ κι ακονισμένο εργαλείο του αυτοσαρκασμού. Οι ρήσεις μοιάζουν δραματικές και τα πονήματα αυτά θα μπορούσαν να ήταν σπαράγματα δραματικού τινός μονολόγου αναμένοντος την ανασύνθεσίν του. Ανυπομονώ να δω διασκευασμένα για το θέατρο αυτά τα ιδιοφυήματα [ας μου συν-χωρεθεί ο νεολογισμός]. Ας πάρουμε για παράδειγμα την «Φυλακή» τής σελ. 32: «Τι θάκανα δίχως χαρτί και μολύβι / δεν είμαι καλός στην αποστήθιση. // * / Η έκσταση είναι άχρονη / γι’ αυτό δεν κρατάει πολύ. // * / Η ποίηση τού αίματος / ο έρωτας της στιγμής». Ενώ το ποίημα «Ιώβ» της αμέσως επόμενης σελίδας κλείνει με την ιαχή: «Είναι ο θάνατος, ηλίθιε!» (σελ. 33). Έντονο το δραματικό στοιχείο. Μα πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς;!;!;!

fractal, 79ο τεύχος, (14.10.2020) https://www.fractalart.gr/to-choma-ton-lexeon/

Κωνσταντίνος Μπούρας, «Το βίωμα τής στιγμής / είναι όλο σώμα». Βάλτερ Πούχνερ, «Το χώμα των λέξεων», Ανθολόγηση ποιήσεων 2017, εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2020, σελ. 340.

Ο εμβριθέστατος μελετητής, ο επίμονος ερευνητής και ακούραστος ποιητής Βάλτερ Πούχνερ καταθέτει σε αυτόν τον εξαντλητικό τόμο το απόσταγμα της ποιητικής του

μίας και μοναδικής χρονιάς, του 2017. Σαν τους αμπελουργούς που συνάζουν σε δρύινα βαρέλια τον μούστο τον καλό, σαν τους γεωργούς που αξιολογούν την ετήσια σοδειά ανάλογα με πάμπολλα ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία, ο Καθηγητής λογοτέχνης, ο επιστήμων ποιητής, ο εμπειροτέχνης της γραφής Βάλτερ Πούχνερ, συμπληρώνει κάθε φορά τον ίδιο αλγόριθμο, εξετάζει με ακρίβεια νευροχειρουργού τις μεταβλητές μιας διαφορικής εξισώσεως μοναδικής κι ανεπανάληπτης, που είναι η ζωή του και σκοπός της ύπαρξής του. Ο στόχος του διακριτός, φαίνεται στο ποίημα της σελίδας 25 που επέλεξα να σας παραθέσω και να το σχολιάσουμε:

Το τραγούδι της ζωής

Από το χειρουργικό κρεβάτι
από τα αίματα και τις ουλές
βγαίνει της ζωής το τραγούδι
και ποίηση γίνεται η ύλη.

Από τον οίκο τής ενοχής
και τής ανέχειας την κλίνη
βγαίνει τής ζωής το τραγούδι
και η πορνεία αγάπη γίνεται.

Από των βιβλιοθηκών τη σιωπή
των αρχείων τη φυλαγμένη σκόνη
βγαίνει τής ζωής το τραγούδι
ανασταίνεται ο χρόνος στα γραπτά.

Από τους κήπους τών πεθαμένων
με τα κυπαρίσσια μαύρες λαμπάδες
βγαίνει τής ζωής το τραγούδι
μ' ανοιχτά μάτια τ' ακούουν οι νεκροί.

Το βίωμα τής στιγμής
είναι όλο σώμα.

Διάλεξα αυτό το ποίημα γιατί συγκεντρώνει όλες τις τεχνικές και τις θεματικές του.

Ας ξεκινήσουμε από το τεχνικό μέρος: παρήχηση του χι (ενοχή-ανοχή), ρυθμολογία που παραπέμπει στην παραδοσιακή ελληνική και στην δημοτική ποίηση (παρά την φαινομενική χαλαρότητα του ελεύθερου στίχου), διδακτισμός διάχυτος, αλλά ειδικότερα στο τελευταίο δίστιχο που λειτουργεί και σαν γνωμικό κι επέχει θέσιν κατακλείδος του ποιήματος. Αλλά το κυριότερο: η μαθηματικότητα της αρχιτεκτονικής δομής. Ο Βάλτερ Πούχνερ είμαι μακριά και από την νεωτερικότητα και την μετανεωτερικότητα. Είναι νεοκλασικός με λελογισμένες δόσεις νεορομαντισμού και ιδιαίτερη αποστροφή προς το σουρεαλιστικό. Πραγματιστής από την φύση του, αποδρά σε ελεγχόμενα χωροχρονικά ασυνεχή, όπου το λεγόμενο "μεταφυσικό" βρίσκει κι αυτό τη θέση του, κυρίως μέσα από τον συμβολισμό του Αενάου και Ανεσπέρου Φωτός που μας περιμένει μετά τον θάνατο του φυσικού σώματος. Κι εδώ μπαίνουμε στην θεματολογία του: ο Χρόνος και ο Θάνατος, η φθορά και η εξαΰλωση, το πνευματικό και το υλικό, ο Έρωτας ως απουσία ή ως καταφυγή, ως εκτόνωση αλλά και ως παραμυθία της ψυχής. Η λέξη "ψυχή" δεν απαντάται συχνά στο ποιητικό εργαστήρι, όχι όμως και ο "Χάρος", ο "Χρόνος", η

“ύλη” και ο “έρωτας”. Η συχνότερα χρησιμοποιούμενη λέξη όμως είναι το “Φως” με όλες τις παραφυάδες του: π.χ. η “Λαμπρή”. Η ανάσταση δεν είναι εδώ ποτέ κυριολεκτική, αλλά αλλοδιαστασιακή, μετέωρη κι ανέφικτη εν πολλοίς, αναπότρεπτη άλλοτε, αξιοποιήσιμη ωστόσο στον ποιητικό κώδικα που φιλοτεχνεί ο Ακαδημαϊκός και Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ σαν τις αρχαίες υφάντρες, τις πάλαι ποτέ κεντήστρες, σαν τους λαϊκούς αγγειοπλάστες και τους δοκιμασμένους στον χρόνο ξυλογλύπτες, υφαντουργούς, λιθοδόμους…

Η δραματικότητα του λόγου του έγκειται στην “απεύθυνση”. Κερδίζει το στοίχημα με τον εαυτό του και με τον επαρκή αναγνώστη γιατί το θέτει στο βάθρο ενός μεταπτυχιακού φοιτητή που διδάσκει και διδάσκεται δια βίου. Ο Δάσκαλος είναι δάσκαλος ακόμα και μετά την απομάκρυνση από τα αμφιθέατρα.

Ο έμπειρος θεωρητικός του θεάτρου δημιουργεί μεγάλα σκηνικά, όπου εναλλάσσονται αληθοφανή κι εξωκοσμικά πεδία, με μια αλληλοσυνοχή διαπιδύσεως (όπως θα λέγαμε στην Επιστήμη της Χημείας).

Είναι κυρίως δραματουργός ο Βάλτερ Πούχνερ, ακόμα κι όταν ασχολείται με την λαογραφία, αλληλένδετη με την δημοτική μας παράδοση και το έρρυθμο τραγούδι στο στόμα ενός πονεμένου λαού που τιμάει διαρκώς την διαχρονία της εύπλαστης λαλιάς του.

Η ελληνική γλώσσα είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην πολυπολιτισμική Αυστρία που τον γέννησε και τον έθρεψε με τα ιδεώδη του Διαφωτισμού και με την βιωμένη ευλάβεια ενός ουμανισμού σχεδόν θρησκευτικού.

Και η κενή έδρα του Θεάτρου και η έδρα της Ποίησης στην Ακαδημία Αθηνών γράφουν επάνω τους το ένδοξο όνομα: ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ. Θα είναι τιμή για την Ελλάδα, για τη χώρα μας την βασανισμένη, αυτός ο πνευματικός άνθρωπος διεθνούς βεληνεκούς, που τον καλεί το Πανεπιστήμιο του Harvard για να μεταλαμπαδεύσει τη σοφία του παντού στην υφήλιο, θα είναι τιμή για όλους εμάς τους ποιητές, για όλους τους θεατρολόγους, να εκλεγεί και στην πατρίδα μας, στην πατρίδα της ψυχής του, ακαδημαϊκός, για το καλό όλων, για τον εμπλουτισμό της περιρρέουσας ατμόσφαιρας με την οικουμενικότητα που λείπει πολλές φορές από τα σύγχρονα πολιτιστικά μας πράγματα.

Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι κολοσσός, είτε τον τιμήσουμε είτε όχι. Θα μείνει στην Ιστορία τόσο με τα άκρως εμπεριστατωμένα επιστημονικά του βιβλία όσο και με τα απολύτως δομημένα ποιήματά του. Σ’ εμάς απομένει να σταθούμε αντάξιοι του ύψους μιας τόσο μεγάλης πνευματικής οντότητας.

Κατά τ’ άλλα “σιωπή”. Η σιωπή που θριαμβεύει στο τέλος του σαιξπηρικού “Άμλετ”. Και το Φως, το Ομηρικόν Φάος που ανατέλλει αιωνίως στον πλατωνικό κόσμο των Ιδεών, εκεί όπου οι αξίες δεν χάνονται και δεν υποβαθμίζονται με κανέναν τρόπο. Είναι τιμή μας που ο Βάλτερ Πούχνερ διάλεξε για μητρίδα του την γλώσσα μας και για πατρίδα του την χώρα μας. Είναι οικογένεια με όλους τους φοιτητές και τις φοιτήτριες που είχαν την τύχη να διδαχθούν από εκείνον ήθος και πάθος για την Τέχνη, για τον Άνθρωπο, για τη ζωή εντός λογικών πλαισίων, για την Ελευθερία μέσα από την Φιλότητα…

Καιρός είναι να τον τιμήσουμε κι εμείς, νομίζω…

poeticanet, τεύχ. 39 (20/12/2020), Κριτικές, Παυλίνα Παμπούδη, *Στήλη άλατος* 13

1) Βάλτερ Πούχνερ: Τ*α σημάδια του περάσματος*, Οδός Πανός

ΕΡ: Θεωρείτε ότι είσαστε τα αποτυπώματα της διαδρομής του δημιουργού σας; Ή όχι; Πώς το εκφράζετε;
ΑΠ: Τόσοι και τόσοι περνούν από εδώ / όλοι αφήνουν κάποια ίχνη- για λίγο. / Όμως η χλόη σε λιβάδι ανθισμένο δεν πατιέται / ούτε από ταπεινούς ούτε από σπουδαίους- // Όσο για τους αλαφροΐσκιωτους, αυτοί, μια σπιθαμή / βαδίζουν πάνω από το χώμα.
ΕΡ: Ποιο είναι το υλικό σας; Και ποια είναι η «προστιθέμενη αξία» του όταν το μεταποιείτε;
ΑΠ: …εικόνες απ' το ημίφως του αβέβαιου / στο χαρτί αποκτούν μιαν εύθραυστη αλήθεια
ΕΡ: Τι πιστεύει για την Ποίηση ο δημιουργός σας;
ΑΠ: Τη μαγεία του λόγου / έχει μόνο η μουσική / κι όμως η εικόνα / αρχαιότερη γλώσσα
ΕΡ: Άρα, δεν αξιολογεί ως πρώτη τέχνη την Ποίηση…
ΑΠ: Μισή είναι κάθε τέχνη / κι ο ποιητής ένας δειλός / που γυρίζει πίσω πριν / τον κατασπαράξει το τραγούδι
ΕΡ: Δηλαδή ματαιότης ματαιοτήτων; Τότε, γιατί γράφετε / γράφουμε;
ΑΠ: Η ποίηση παρηγορεί μόνο και μόνο / με την ύπαρξή της

ΣΧΟΛΙΟ: Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι ένας ταμένος των γραμμάτων. Και γράφει ποίηση όχι στη μητρική του γλώσσα αλλά στη γλώσσα της ψυχής του, την ελληνική που τον μεγάλωσε. Σαν αγαπημένο τέκνο της που τη λατρεύει και την υπηρετεί. Έχει γράψει απίστευτα πολλά έργα αλλά η ποιητική του γραφή δεν είναι ακόμα αρκετά γνωστή. Ο σοφός λυρισμός της μπορεί να ξεκινά από μαύρους δρυμούς αλλά εκβάλλει στο φωτεινό γαλάζιο, όπου ο άνθρωπος, συνειδητά ως μέρος του όλου, ταπεινός και έκθαμβος μπροστά στο θαύμα και τη φρίκη της ύπαρξης καταφεύγει στην ποίηση για να υμνήσει και να προσευχηθεί.

Κωνσταντίνος Μπούρας, fractal 02.02.2021

Βάλτερ Πούχνερ, *Τα σημάδια του περάσματος*, Ποίηση, εκδόσεις Οδός Πανός, Αθήνα, Νοέμβριος του 2020, σελ. 234, 16,00 €.

από τον ποιητή, θεατρολόγο και κριτικό Κωνσταντίνο Μπούρα

Ήδη από το εξώφυλλο φανερώνεται η αυτεπίγνωση της ματαιότητας των πάντων, αφού τα έργα μας είναι σημάδια στην ακροθαλασσιά που θα τα σβήσει το κύμα, θα τα σαρώσει η καταιγίδα, θα τα εξαλείψουν ορμητικοί χείμαρροι.

Χειμαρρώδης και ο λόγος του Επίτιμου και Ομότιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, συνιδρυτή (μαζί με τον αείμνηστο Σπύρο Α. Ευαγγελάτο) του πρώτου και εξαιρετικού Τμήματος Θεατρικών Σπουδών.

Συγγραφέας εκατό (100) επιστημονικών βιβλίων, μετά την συνταξιοδότησή του και την αποστασιοποίησή του από την μάχιμη ακαδημαϊκή διδασκαλία, επιδίδεται μετά σοφίας σε ένα ποιητικό έργο εν εξελίξει, σε μια διαρκή ομολογία πίστεως στο Επέκεινα, σε μια διαρκή αλληλοδιαδοχή στιγμών που θα γίνουν αιώνες στη φαντασία του συνδημιουργικού αναγνώστη.

Ο Χρόνος, ο Έρωτας, ο Θάνατος: αυτοί είναι οι τρεις θεματικοί του άξονες. Ο έρωτας για τη γυναίκα, το αιώνιο θήλυ, το αρχετυπικό, είναι ασίγαστος μέσα στο διάβα του καιρού. Αντιθέτως, όλο και ενισχύεται καθώς τα γηρατειά πλησιάζουν αργά μα σταθερά. Η φθορά και η ανημπόρια του σώματος παρομοιάζεται επιτυχώς – θριαμβευτικώς, θα έλεγα – με στοιχεία από την Φύση, την οποία ο γεννημένος στα δάση της Κεντρικής Ευρώπης εκ γενετής ποιητής αυστριακός Έλλην Βάλτερ Πούχνερ τιμάει και αναγάγει διαρκώς σε παγανιστική Θεά, Μητέρα των Πάντων και λίμνη αθανασίας.

Στίχοι σαν γνωμικά, φράσεις αδιάλειπτες, αξεδιάλυτες, ανεξάλειπτες από το ανθρώπινο μυαλό.

Η σοφία του Γνωστικού συνδυάζεται με τον στοχαστικό αγνωστικισμό. Είμαστε τόσο μικροί στην απεραντοσύνη του Γαλαξία, όπως φαίνεται στο ποίημα της σελ. 56 με τίτλο "Στις όχθες του Γαλαξία".

Στις παρυφές της Επιστήμης, ο Ακαδημαϊκός Διδάσκαλος και σημαντική πνευματική οντότητα του καιρού μας, φιλοτεχνεί τον ιστό της Πηνελόπης, τον μίτο της Αριάδνης, σαν "κυκλοδίωκτος αράχνη" σκηνοθετεί το Φως σε χιλιάδες μυριάδων ποιητικές αποχρώσεις.

Είναι εργατικός σαν μέλισσα, ερωτικός σαν τρυγητής γύρης, προσανατολισμένος προς την Αλήθεια και την Ομορφιά, αφού δεν διστάζει να εξομολογηθεί μπροστά στον καθρέφτη του λευκού χαρτιού που τον γεμίζει με τα έντονα σημάδια μιας τέχνης παντοτινής, που αρέσκεται να παρουσιάζεται ως πρόσκαιρη.

Είναι μεγάλος στοχαστικός Ποιητής ο Βάλτερ Πούχνερ και κάποτε Πολιτεία και Ακαδημία θα πρέπει να το αναγνωρίσουν και να του ανταποδώσουν τα ανάλογα εύσημα.

Δίπτυχο αυτό το ποιητικό εικονοστάσι: εμπεριέχει δύο ποιητικές ενότητες ("Αμίλητο νερό" και "Όχθες").

Η έννοια της κοσμικής αρμονίας των σφαιρών, κοινή στους πυθαγόρειους και στον σύγχρονο κορεάτικης καταγωγής φυσικό επιστήμονα Trinh Xuan Thuan (βλ. "The secret melody"), λαμβάνει στο ποιητικό έργο του αναγεννησιακού Ανθρώπου Βάλτερ Πούχνερ μια διαχρονική θέαση του Άπαντος (του ΌΛΟΥ) προς το οποίο κινείται πλησίστιος με πλήρη επίγνωση πως το μόνο που μένει από το πέρασμά μας στην Γη (πριν επιστρέψουμε στον άχρονο χώρο των απείρων δυνατοτήτων), το μόνο που διαρκεί πολύ περισσότερο από τις αντοχές του φθαρτού σαρκίου μας είναι η αλληλεπίδραση των κινημάτων της ψυχής μας με τα συμπαντικά ρεύματα πυρός, εκείνα που είχε εξυμνήσει ο "σκοτεινός" Ηράκλειτος.

Το στοιχείο της ειρωνείας είναι προσεκτικά ενταγμένο στην φιλοσοφική "Οδύσσεια" του Ποιητή Βάλτερ Πούχνερ. Είναι κυρίως διδακτικός, ως γέρων πολιός, σφυρηλατημένος από τα χρόνια σε μια διαρκή αγωνιστικότητα υπέρ της ζωής, της ένυλης κι εμπράγματης, αλλά της δυνητικής, σε εκείνο το απροσδιόριστο Μηδ-ΈΝ από το οποίο εκτινάσσονται όλες οι μονάδες.

Μόνο με υμνητικό-δοξαστικό τρόπο μπορώ να διαχειριστώ σαν κριτικός αυτή την πλημμυρίδα ιδεαλιστικού ποιητικού λόγου, που παραπέμπει στον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και σε ουμανιστικά ιδεώδη απολύτως σύγχρονα και επίκαιρα σήμερα.

Βαδίζουμε μέσα από μια πομφόλυγα του Χρόνου προς μια καινοφανή Αναγέννηση, όπου το Φως της Ειρήνης, της Ελευθερίας, της Δικαιοσύνης, της συμφιλίωσης με τον πλανήτη και με τον περιβάλλοντα εσωτερικό μας χώρο είναι η μόνη ικανή και αναγκαία συνθήκη προκειμένου να διασωθούμε από τις δύσκολες, μεταβατικές εποχές που περνάνε φασματικές πάνω μας και μέσα μας.

Εξαιρετικό και περιγραφικό το τελευταίο αλλά όχι και στερνό του πόνημα σε αυτή την παλιρροϊκή και άριστα δομημένη ποιητική συλλογή. “Το μισό ποίημα” είναι η κατακλείδα και η συμπερασματική “Έξοδος” από αυτόν τον τόμο, πλούσιο σε νοήματα, μηνύματα, ποιήσεις, καθώς και απεσταγμένη εμπειρία ζωής στη μάχη για το Φως, το οικουμενικό και ανέσπερο, εκείνο που κτίζεται με την πνευματική δουλειά της μέλισσας που είμαστε όλοι μας. Κι ο καθένας ξεχωριστά.

Το “ωκεάνιο συναίσθημα” της ένωσης του ατόμου με το πρωταρχικόν Όλον, πριν “εκραγεί” και διασκορπιστεί σε μυριάδες θείους σπινθήρες, αυτό είναι το κύριο ανιχνεύσιμο στοιχείο στην υψηλή Ποιητική του Βάλτερ Πούχνερ. Κι αυτό του το εξαιρετικά προσεγμένο βιβλίο θα μείνει ανεξίτηλα χαραγμένο στην αιθερική “δέλτο”, ως μαρτυρία ενός επαγρυπνούντος νοός στο βαθύ πηχτό σκοτάδι του σύμπαντος κόσμου λίγο πριν την Αιώνια Ανατολή.

Κωνσταντίνος Μπούρας, fractal 27/4/2021

Walter Puchner, *Συνομιλίες στη χλόη. Εν τόπω φωτεινώ, εν τόπω χλοερώ, εν τόπω αναψύξεως…*, εκδόσεις ΟΤΑΝ, Αθήνα 2021, σελ. 219.

Από τον ποιητή, θεατρολόγο και κριτικό Κωνσταντίνο Μπούρα

Από ποιητική συλλογή σε νέα ποιητική συλλογή, ο Καθηγητής και Ακαδημαϊκός Βάλτερ Πούχνερ χαλαρώνει κι η ψυχούλα του αναδίδει όλες τις ευωδιές ενός ιδεατού Επιταφίου λυτρωτικού και φωτεινού, αναστάσιμου.
Συνομιλία με το φάσμα του Θανάτου θα μπορούσαν να θεωρηθούν ειδικά αυτά τα ποιήματα, αφού τίτλος και υπότιτλος παραπέμπουν φανερά στη νεκρώσιμη ακολουθία παραφράζοντάς την επί το αισιοδοξότερον.
Συμφιλιωμένος με τον Χρόνο και την επακόλουθη φθορά των κυττάρων, ο σημαντικός ποιητής, μεγάλος και παγκόσμιος, διδάσκει γράφοντας και ποιεί ήθος δια του βίου και του παραδείγματός του, όπως πάντα.
Για όσους είχαμε την αγαθή τύχη να είναι ο Δάσκαλός μας στο Τμήμα Πνευματικών Σπουδών και να τον ακούσουμε δια ζώσης, αντιλαμβανόμαστε άνευ δυσκολίας πως αυτά τα γραπτά είναι συνέχεια των επιστημονικών του μελετημάτων. Συμπλήρωμα ζωής, επαναφορά της ζυγαριάς προς μια πνευματικότητα με μια μεταφυσική που θα την χαρακτήριζα «διακριτική», αφού δεν επιβάλλεται και υποφώσκει ακτινοβόλος.
Υπάρχει και ηθικό δίδαγμα και κεντρική ιδέα και κοινωνούμενο μήνυμα σε αυτή την ποιητική σκυταλοδρομία από νόημα σε αίσθημα και τ’ανάπαλιν. Ο Ποιητής οδοιπορεί, σαν μπεκετικός ήρωας, προς το τέλος της φυσικής ύπαρξης, αλλά μακριά από κάθε τι παράλογο χαράζει την δική του λογική ως Project Manager που μελετά χρονοδιαγράμματα.
Ρασιοναλισμός; Όχι. Καμία νοησιαρχία που να τον απομακρύνει από την μεσογειακή χαρμολύπη. Καμία ευδιάκριτη θρησκευτικότητα. Ουδέν δόγμα. Αντιθέτως, με τη σωκρατική μέθοδο ο καλός και έμπειρος Καθηγητής ξεναγεί τους αναγνώστες στην Βιβλιοθήκη των Ιδεών του.
Ο Έρωτας, προσανατολισμένος προς το απολύτως γήινο αλλά και εξιδανικευμένο γυναικείο φύλο είναι λατρευτικού χαρακτήρα, αν και κάποιες στιγμές θυμίζει τα πλαστικά στήθη των γυναικείων γλυπτών του Rodin.
«Η ανταρσία του σώματος» είναι ευδιάκριτη στο ομότιτλο ποίημα της σελίδας 36.
«Ο πόθος πονάει» στο ποίημα «Ηδονοδύνη» των σελίδων 55 και 56.
Αυτό είναι ένα καλό παράδειγμα των γλωσσοπλαστικών ικανοτήτων και επιδόσεων του πολύγλωσσου συγγραφέα που γεφυρώνει ντοπιολαλιές, πολιτισμούς και ιδιώματα

με γονιμολατρικά δρώμενα και παραδόσεις όλων σχεδόν των μεσογειακών λαών, με εστίαση στην Ευρώπη και ιδιαίτερη προτίμηση στην Χερσόνησο του Αίμου. Ελληνολάτρης μέχρι το κόκκαλο, εμπράκτως, εμπραγμάτως και θεωρητικώς, ασχολήθηκε με την Λαογραφία και την Θεατρολογία, με την Ιστορία και πολλούς άλλους τομείς της διεπιστημονικής έρευνας με την επιμονή ενός μεθοδικού κι ακάματου πνευματικού ανθρώπου.
Την ίδια αντοχή δρομέα μεγάλων αποστάσεων επιδεικνύει και στην συνεχή ποιητική του παραγωγή που την χαρακτηρίζει μια έντονη αφηγηματικότητα, αφού όλα μαζί τα ποιήματα λειτουργούν ως ψηφίδες σε ένα τεράστιο ψηφιδωτό που δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη, είναι όμως σαφώς σχεδιασμένο στο μυαλό του Επιστήμονα και λάτρη της συνέχειας των πάντων Βάλτερ Πούχνερ.
Αυτή η ολιστική (τολμώ να πω) αντιμετώπιση του Ανθρώπου μέσα στο Σύμπαν και του Σύμπαντος μέσα στο κάθε μεμονωμένο Άτομο είναι η ειδοποιός διαφορά από πολλούς συγχρόνους του και το καθοριστικό κριτήριο που τον κατατάσσει στη χορεία των μεγάλων ποιητών ολάκερης της Ανθρωπότητας.
Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι διαχρονικός γιατί μιλάει για τα μεγάλα μυστήρια της Ανθρώπινης Συνθήκης: για τον Έρωτα, για τον Θάνατο, για την αλλοτρίωση, για την φθορά, για την ευζωία (αλλά όχι και για την αειζωία), για την ηθική στάση απέναντι στις χαρμολύπες που μας ποτίζει η ζωή.
Κατεξοχήν ηθικός, αταλάντευτος ως προς το Φως (που είναι συνώνυμο της καθαρότητας, της αλήθειας και ποιεί κάλλος), ο Βάλτερ Πούχνερ είναι ένας από τους πλέον ενεργούς και εναργείς πνευματικούς σηματωρούς, πρωτοπόρους, ηγέτες της σύγχρονης εποχής.
Οι τίτλοι και τα αξιώματά του υποχωρούν μπροστά στην ποιητική του τόλμη να εκτεθεί και να εκθέσει, να κρίνει και να κριθεί, να διδάξει και να διδαχθεί σε μια συνεχή διαδραστική εξελικτική πορεία προς το Επέκεινα…
Τον θαυμάζω και τον ακολουθώ.

Δρ Κωνσταντίνος Μπούρας
www.konstantinosbouras.gr

Περί ου (1η Μαΐου 2021)

Walter Puchner, *Το βιβλίο των κειμένων. Πανδέκτης και συνέκδημος*, εκδόσεις ΟΤΑΝ, Αθήνα 2021, σελ. 148.

Από τον ποιητή, θεατρολόγο και κριτικό Κωνσταντίνο Μπούρα

Ο Δάσκαλος είναι πάντα Δάσκαλος και ο Καθηγητής και Ακαδημαϊκός Βάλτερ Πούχνερ είναι γεννημένος να διδάσκει, όπως ομολογεί κι ο ίδιος στο προλογικό του κείμενο, το πρώτο από μια σειρά διδασκαλιών ποιητικών και «πεζών» που διακρίνονται όμως από εξαιρετική μουσικότητα τόσο που να μπορούν να θεωρηθούν και ποιητικά.
Η εναλλαγή αυτή χαρίζει στο βαθυστόχαστο αυτό πόνημα τις ανάσες που του αξίζουν και απαιτούνται έτσι ώστε να αφομοιωθούν στον μέγιστο βαθμό όλα τα νοήματα σε άπασες τις συναισθηματικές αποχρώσεις του.
Γιατί αυτό είναι το λογοτεχνικό και διδακτικό επίτευγμα εδώ: η ακαδημαϊκή γλώσσα σμίγει με τον λυρισμό και αποκτά διαστάσεις και προοπτικές άλλες.
Υβριδικό λοιπόν το αποτέλεσμα, στα πλαίσια μιας περιρρέουσας μετανεωτερικότητας, που όσο και να δεν την προτιμούμε θεωρητικά στην πράξη μας

επηρεάζει με χίλιους υποδόριους τρόπους, διαπιδύει στον απώτερο ψυχισμό μας και εκδηλώνεται με απρόβλεπτους αλλά άκρως σαγηνευτικούς τρόπους.
Είναι ιδιαίτερα γοητευτικό αυτό το ανάγνωσμα. Διαβάζεται αποσπασματικώς και κατά μόνας. Επανέρχεσαι πολλές φορές σε πρωτόγνωρα σημεία. Φράσεις σαν ορισμοί, στίχοι σαν περιλήψεις ζωής, γνωμικά βγαλμένα μέσα από την σοφία αιώνων και την ατομική εμπειρία μιας ζωής αφιερωμένης στην επιστημονική έρευνα αλλά και στην Ποίηση, την υψηλή Ποίηση.
Ιδιαίτερα ενδιαφέρον το άρθρο για την παράδοση και πώς την αντιμετωπίζουμε κάθε φορά που οι πολιτιστικές εξελίξεις και αλλαγές είναι ραγδαίες. Εδώ φαίνεται μια καθαρή διαλεκτική λογική που υπερβαίνει κάθε ολισθηρότητα εθνικιστική ή τοπικιστική. Υπόδειγμα αντικειμενικής, ψυχραίμου σκέψεως ενός πνευματικού ανθρώπου στην κορυφή της σύγχρονης, παγκόσμιας Διανόησης.
Θαυμάζοντας τον τρόπο που παραμένει ανθρώπινος και αποφεύγει τις Συμπληγάδες της ακαδημαϊκής και δημοσιογραφικής «ξύλινης» γλώσσας, διαπιστώνω ότι ο Βάλτερ Πούχνερ είναι φιλάνθρωπος ακόμα και στην διακριτική ειρωνεία ή στον υποδόριο σαρκασμό του. Παρατηρεί και κρίνει την ανθρώπινη κατάσταση, όμως είναι συμφιλιωμένος με την ανθρώπινη συνθήκη, έχει αποδεχτεί τον εαυτό του ως φθαρτό ον, απηχεί πολλές φορές στις σοφές ενοράσεις και διαπιστώσεις αυτογνωσίας τον Μεγάλο Αλεξανδρινό Καβάφη, όσο κι αν δεν μοιράζεται μαζί του τον ίδιο αισθησιασμό.
Και από το προλογικό κείμενο και από το motto ολάκερης αυτής της συλλογής σκέψεων και ενσυναισθήσεων αποκαλύπτεται σταδιακά κάτω από τα επτά πέπλα της Ίσιδας το μυστήριο μιας υπάρξεως που ζει συνειδητά και κατ' επιλογήν μέσα σε έναν χαοτικό κόσμο, όπου δεν υπάρχουν πια αξιόπιστες ιδέες για να πιαστείς, ένας σύγχρονος Οδυσσέας που επιλέγει έναν εύστοχο συνδυασμό Επιστήμης και Τέχνης αξιοποιώντας και τα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου του ισορροπώντας σαν τον Κολοσσό της Ρόδου ανάμεσα στην νοησιαρχία και την τελετουργική αποδέσμευση της ιεράς Kundalini. Ο Βάλτερ Πούχνερ συνδυάζει αρμονικά και το διονυσιακό και το απολλώνιο στοιχείο, για να θυμηθούμε τον Νίτσε και την «Γένεση της Τραγωδίας».
Η ενασχόληση του Βάλτερ Πούχνερ με το θέατρο και τη λαογραφία, η επισταμένη έρευνά του πάνω στα γονιμολατρικά έθιμα των λαών γύρω από την Μεσόγειο εξηγείται εδώ με όρους καθαρά ρητορικούς.
Ιδιαίτερα ενισχυτικό της αντίληψής του για την Ζωή και το Θάνατο, χαρακτηριστικό της στάσης ζωής, αλλά και της ολιστικής κοσμοθεωρίας του είναι το ιδιαίτερα ποιητικό και δραματικό κείμενο για την πρόσφατη καραντίνα.
Εκτός όμως από τα δοκίμια και τα ποιήματα, στο άκρως πρωτότυπο, συλλεκτικό και ενδιαφέρον αυτό βιβλίο περιέχεται και ένα δραματικό κείμενο, όπου ο μονόλογος (με πλάγια στοιχεία) διαστίζεται από σκηνικές οδηγίες με όρθια στοιχεία. Πρόκειται για την αριστουργηματική «Αγγελική ρήση για τη Δημοκρατία» (σελ. 38).
Και θα κλείσουμε αυτό το κριτικό σημείωμα (που δεν είναι τόσο διθυραμβικό και υμνητικό της τέχνης του ποιητή Βάλτερ Πούχνερ) με το motto που εκείνος επιλέγει να προτάξει, χαρακτηριστικό των προθέσεων και των διαθέσεών του:

«Η Φιλοσοφία της Επιστήμης
Η Επιστήμη της Ποίησης
Η Ποίηση της Φιλοσοφίας».

Δυσεύρετος συνδυασμός, σπάνιο επίτευγμα.
Άριστη η επιμέλεια του κειμένου από την Ποιήτρια Παυλίνα Παμπούδη.

Καλαίσθητη έκδοση. Εξαιρετικό το εξώφυλλο που επιμελήθηκε η Ρόζα Παπουτσάκη-Ράπτη.
Από τα βιβλία αναφοράς που θα ήθελες να τα μελετάς σε διάφορα στάδια της ζωής σου και να επανέρχεσαι διαρκώς στην ζωοδόχο πηγή Γνώσης και Εμπειρίας που εμπεριέχουν.

Μετά Λόγου Γνώσεως,

Δρ Κωνσταντίνος Μπούρας
www.konstantinosbouras.gr

fractal.Η γεωμετρία των ιδεών 22/09/2021 (https://www.fractalart.gr/i-leptoyrgos/)

Κωνσταντινος Μπούρας, «Η ποίηση ως είδος προσευχής». *Βάλτερ Πούχνερ, "Η λεπτουργός. Επιστήμη και μύηση στο ποιητικό έργο της Παυλίνας Παμπούδη", εκδόσεις Ροές, Αθήνα, Ιούλιος 2021, σελ. 250*

Η ιδιαιτερότητα αυτού του πολύτιμου βιβλίου έγκειται θαρρώ στις πολλαπλές (αλληλοτεμνόμενες κι αλληλοσυμπληρούμενες) ιδιότητες κριτού και κρινόμενης. Ομότεχνοι αμφότεροι ως ποιητές, διαφοροποιούνται μόνον ως προς την πολύχρονη θητεία του ενός ως Ακαδημαϊκού Δασκάλου και την αέανον παρουσίαν της άλλης στην δημοσιοποίηση δικών της και αλλότριων κειμένων μέσα από εκδοτικές επιχειρήσεις.

Ο Βάλτερ Πούχνερ, εκτός από Ακαδημαϊκός Δάσκαλος είναι και Πνευματικός Διδάσκαλος. Κι ενώ το πρώτο το είχε ήδη κατακτήσει και υπηρετήσει επαξίως στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, το δεύτερο ανέτειλε με τον εικοστό πρώτο αιώνα και τώρα λάμπει σαν τον Ήλιο του Σικελιανού, του Καζαντζάκη, του Ελύτη. Η ποιητική ταυτότητα δεν χαρίζεται αλλά κατακτάται μέσα από την αυτοθυσία του εγώ στο εμείς. Αμφότεροι, ο Βάλτερ Πούχνερ και η Παυλίνα Παμπούδη είναι καταξιωμένοι ποιητές στη συνείδηση του αγνού, βιβλιόφιλου συνδημιουργικού αναγνώστη. Αμφότεροι «αναγεννησιακοί», όσο κι αν διαφέρουν ως προς τον βαθμό πληθωρικότητας. Εκείνος στράφηκε σε όλα τα αντικείμενα του επιστητού κι εκείνη σε όλα τα είδη της Τέχνης (συμπεριλαμβανομένης της εικαστικής και μουσικής της αντίληψης, που αποδεικνύει παιδεία διαχρονική, αν και όχι συστηματική).

Η Παυλίνα Παμπούδη, εκτός από δημιουργός είναι και εκδότις του πνευματικού έργου των άλλων. Αυτό κι αν απαιτεί αυτοθυσία παρόμοια με της Ιφιγενείας εν Αυλίδι. Ειδικά στην Ελλάδα των ανταγωνισμών, των διαγκωνισμών, του φθόνου (από αρχαιοτάτων χρόνων)…

Ο Βάλτερ Πούχνερ αυστριακός Έλληνας, πατάει, ως Κολοσσός της Ρόδου, σε δύο παραδόσεις. Μέσα του αντιπαλεύουν ο ρασιοναλισμός και ο ιρρασιοναλισμός, η νοησιαρχία και το λεγόμενο «παράλογο» που αναλύει ο Dodds κι αποθαυμάζει ο Σεφέρης. Ο Βάλτερ Πούχνερ είναι υπεραναλυτικός ως επιστήμονας και «μεταφυσικός» μυστικιστής ως ποιητής. Ο όρος «μαγικός ρεαλισμός» του πέφτει λίγος. Είναι διανοητής του υπερβατικού και ως χωροχρονικός ταξιδιώτης άλλων

διαστάσεων προσεγγίζει την άκρως ελληνίζουσα και αρχαιοελληνική ποιητική της Παυλίνας Παμπούδη με εργαλεία που κανένας στερεότυπος επιστήμονας δεν θα ενέκρινε και κανένας «φιλόσοφος» της δυτικοευρωπαϊκής παράδοσης δεν θα τολμούσε να χρησιμοποιήσει. Με εξαίρεση ίσως τον μέγιστο Νίτσε, που ακόμα δεν έχουμε αποκωδικοποιήσει σε όλο το μεγαλείο του. Και ο Γιουνγκ στα ημερολόγιά του προσεγγίζει αυτή την ολιστική σκέψη που θα θριαμβεύσει στο μέλλον, όταν Φυσική και «μεταφυσική» ενωποιηθούν, η Επιστήμη θα συναιρεθεί με την Φιλοσοφία και ο άνθρωπος ως ψυχοσωματική οντότητα θα επανασχηματίσει την τριαδική του ολότητα, αφού παραδεχτεί και ενσωματώσει το Πνεύμα, τον ανώτερο εαυτό και ξαναδώσει κάποιο περιεχόμενο στην παρεξηγημένη λέξη «έμπνευση».

«Η ποίηση ως είδος προσευχής» γράφει ο μεγάλος σύγχρονος Ποιητής και παγκοσμίου βεληνεκούς διανοητής Βάλτερ Πούχνερ, που θα τιμούσε ακόμα και την Σουηδική Ακαδημία με την φωτισμένη παρουσία του.

Επιτέλους, κάποιος λέει τα πράγματα με το όνομά τους. Ένας καταξιωμένος επιστήμονας, ένας δοκιμασμένος ποιητής, ένας άνθρωπος που ταυτίζει την Αλήθεια με την εξ αποκαλύψεως (ποιητική) φώτιση και την Πληροφορία με το Φως, το πνευματικό, το άϋλο.

Σήμερα, οι επιστήμονες στο CERN, καθώς και σε ανάλογα (λιγότερο πολυδιαφημισμένα) πειράματα, επαληθεύουν τον Ηράκλειτο και πατάνε πάνω στα τελεσφόρα μονοπάτια της αρχαίας ελληνικής σκέψης. Η γλώσσα είναι ένας κώδικας, ένα όχημα, που οδηγεί την κατά Πλάτωνα «αυτοκίνητον» ψυχήν προς την πραγμάτωσιν του εαυτού. Η Ποίηση είναι αυτοσκοπός, ως αυτογνωσία και αυτοεκπλήρωση. Ο ποιητής εμπλουτίζει την Συλλογική Συνειδητότητα. Κι όπως δηλώνει ο Πατέρας της Ψυχανάλυσης: «δεν έφτασα ποτέ κάπου απ' όπου δεν είχε περάσει ένας Ποιητής!!!».

Τυχερή η Παυλίνα Παμπούδη για την συνάντησή της με έναν Κολοσσό επιστημονικότητος. Μπορεί να πει σαν τον Hawking πως «πάτησε πάνω στους ώμους γιγάντων».

Η μυστηριακή, διεξοδική αυτή μελέτη του ποιητικού έργου και της ποιητικής μεθόδου της μεγάλης Παυλίνας Παμπούδη είναι ταυτόχρονα προϊόν ενοράσεως και επιστημοσύνης. Σπάνιος συνδυασμός στην άνυδρη περιρρέουσα ατμόσφαιρά μας.

Τελικά, Πολιτισμός δημιουργείται από τους εργατικούς γεφυροποιούς Πνεύματος και Ύλης. Ο στυγνός υλισμός ξόφλησε. Η κλιματική αλλαγή και τα οικολογικά αδιέξοδα το καταδεικνύουν. Η στεγνή επιστημονική εξειδίκευση οδήγησε σε αδιέξοδα. Η Ποίηση είναι ο μόνος τρόπος, αν θέλουμε να συνενώσουμε τα αντίθετα, να μειώσουν την εντροπία του συστήματος Γη-Ηλιακό σύστημα και να αποφύγουμε το απόλυτο Χάος στην τοπικώς διαστελλομένη και ψυχομένη γειτονιά μας.

Τυχεροί οι Ποιητές όταν συναντώνται και χαιρετιούνται και ανταλλάσσουν σκέψεις, απόψεις, ενοράσεις.

Τυχεροί όταν σκύβουν με ταπεινότητα ο ένας πάνω στο έργο του άλλου.

Οι λογοτεχνικές φιλίες γέννησαν «σχολές», «γενιές» και οδήγησαν τον Πολιτισμό σε κβαντικά «ποιοτικά άλματα» (ακριβώς όπως τα οραματίστηκε ο Δανός φιλόσοφος Σόρεν Κίρκεγκααρντ).

Παυλίνα Παμπούδη και Βάλτερ Πούχνερ σε έναν γόνιμο διάλογο που ανοίγει καινούργιους δρόμους στην λογοτεχνική κριτική και επαυξάνει την προστιθέμενη αξία της ποιητικής δραστηριότητας.

Κάτι καλό γεννιέται μέσα από τις αλλεπάλληλες κρίσεις του εικοστού πρώτου αιώνα. Εμείς που πατάμε και στον προηγούμενο έχουμε το προνόμιο των συγκρίσεων και το στατιστικό πλεονέκτημα της μακροζωίας, που συμπληρώνει με την εμπειρία την Γνώση που δεν μεταδίδουν τα Πανεπιστήμια.

Ποίηση είναι κάτι «καλό κ' αγαθό», όταν το υπηρετούν πανάξιοι πνευματικοί άνθρωποι του ύψους της Παυλίνας Παμπούδη και του Βάλτερ Πούχνερ.

Υποκλίνομαι ενεός.

** Ο Δρ **Κωνσταντίνος Μπούρας** είναι Επισκέπτης Καθηγητής Θεατρικής Κριτικής στο ΕΚΠΑ (www.konstantinosbouras.gr)*